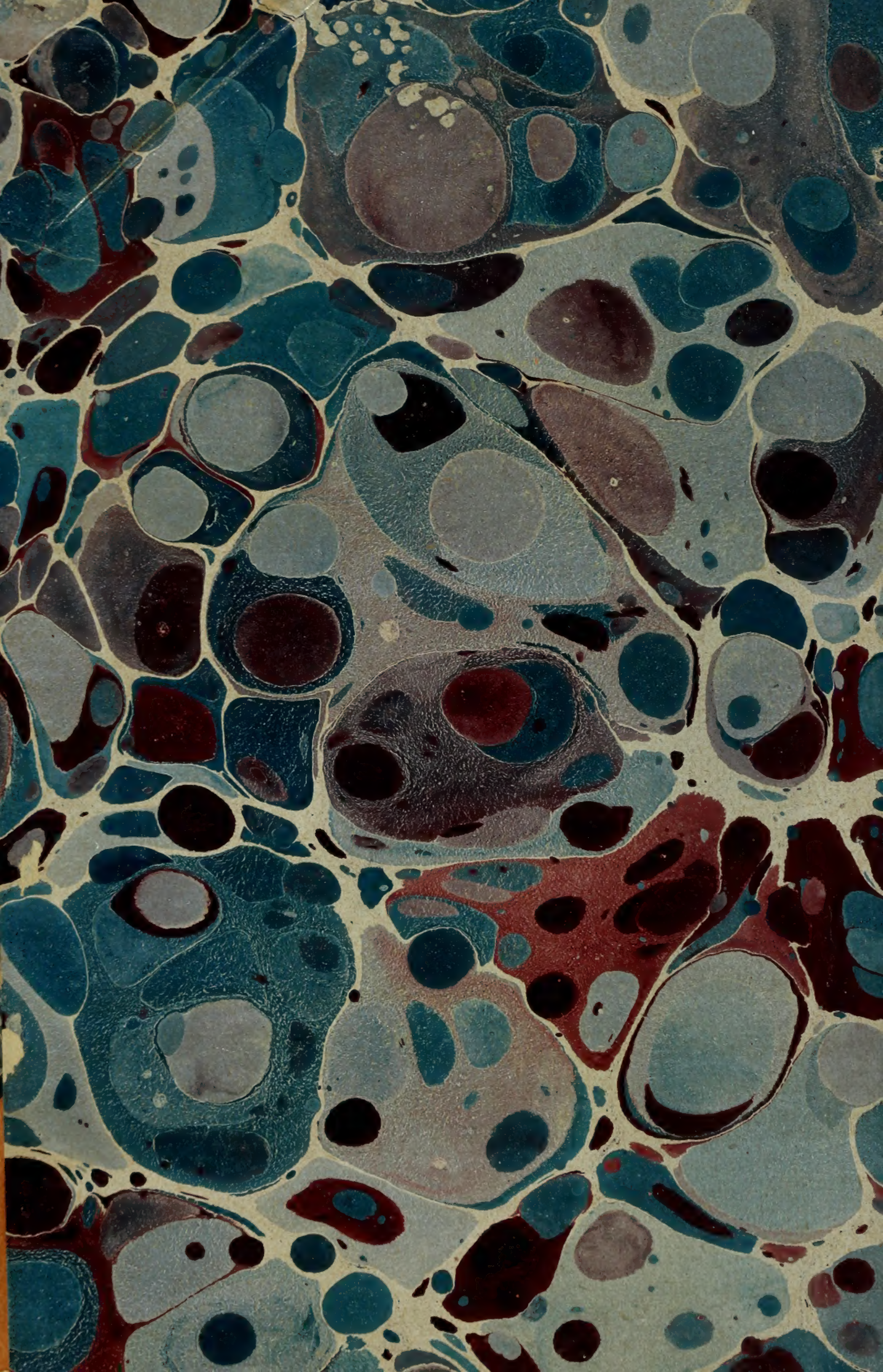
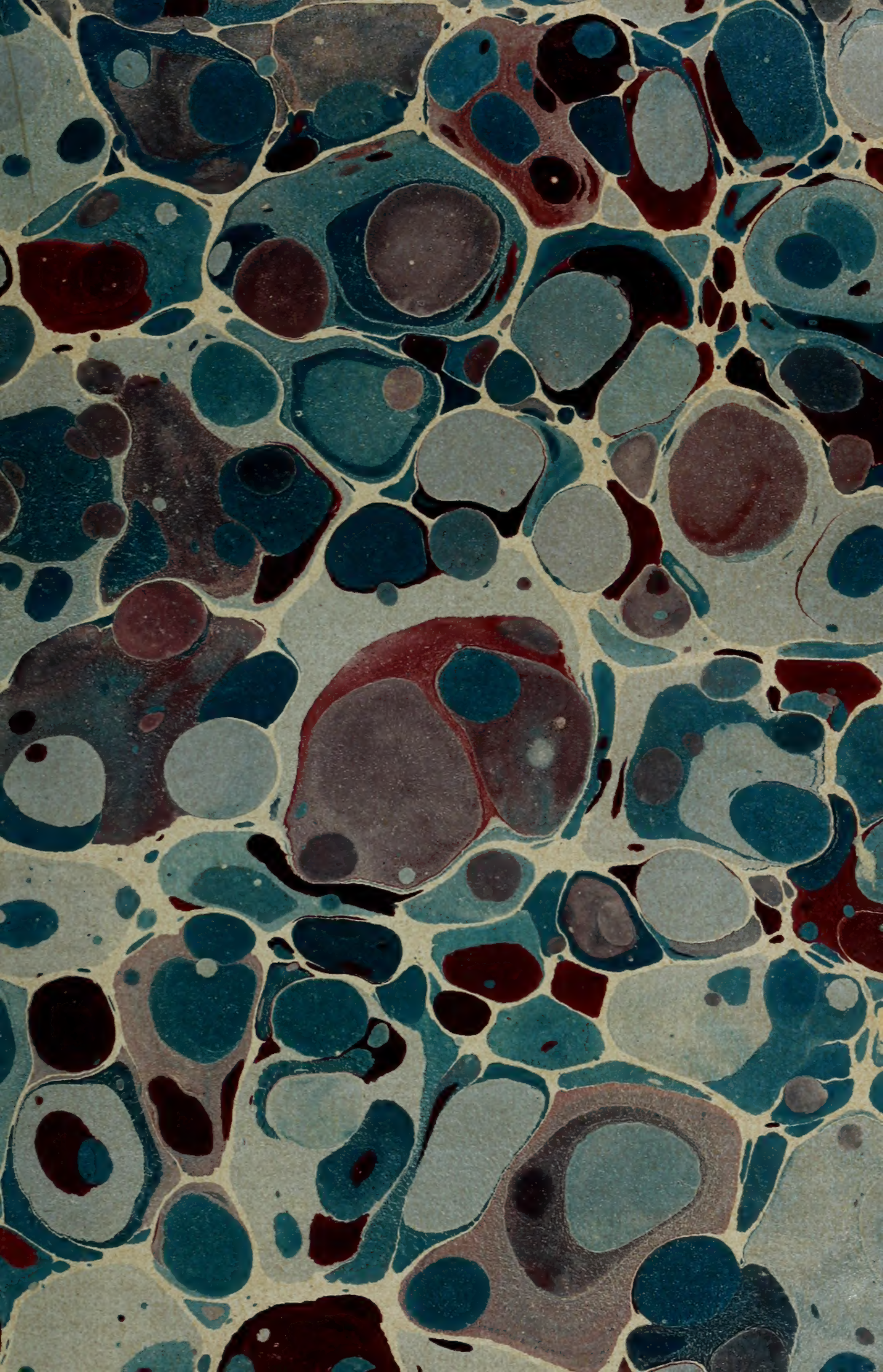

3 1761 06632822 0

BRÖDERNA MÖRK

AF

GUSTAF AF GEIJERSTAM

Utkommer hos S. Fischer, Berlin, samt hos H. J. W. Becht, Amsterdam.

Dessutom samtidigt hos Gyldendalske Boghandel Nordisk Forlag, Köpenhamn.

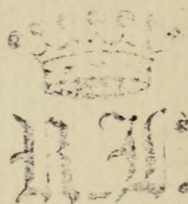
BRÖDERNA MÖRK

EN HERRGÅRDSROMAN

AF

GUSTAF AF GEIJERSTAM

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

Andra tusendet.

STOCKHOLM
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1906

FÖRHISTORIEN

I.

I början af 1840-talet innehades egendomen Björknäs, belägen i mellersta Sverige, af två bröder Karl Henrik och Nils Göran Mörk. Bröderna tillhörde en vidt utgrenad släkt, hvilken under generationer ägnat sig åt bergshandtering och jordbruk. Ättlingarna af denna familj innehade egendomar flerestädes i Sverige.

Fadern hette Henrik Göran Mörk och var efter tidens anspråk en framstående bruksman. Under hans färla upplefde de båda bröderna en egendomlig ungdom, och af någon föräldraömhet hade ingen af dem vid mognare år den ringaste erfarenhet. Så mycket starkare hade de därför kommit att sluta sig till hvarandra, och ända till den tidpunkt, då denna berättelse börjar, hade det innerligaste förhållande rådt dem emellan. Ständigt såg man dem samman och ständigt stodo de rygg mot rygg, beredda

till ömsesidigt försvar mot alla de bistra svårigheter, deras sorgliga ungdom beredde dem.

Björknäs var emellertid ingen stor egendom, och Henrik Göran Mörk, hur framstående bruksman han än var, ingen god hushållare. Följden var den, att när han omsider dog, var det arf, han efterlämnade, ringare än någon kunnat vänta. I brödernas yttre öden spelade detta föga roll, men så mycket mera i deras förhållande till hvarandra.

Så nära förbundna voro de med hvarandra, att ehuru de båda ingingo äktenskap, hvilka skänkte dem barn, blef dock den brödrakärlek, som från början förenat dem, mera bestämmande för bådas öden än något annat af hvad de senare fingo pröfva af lifvet. Så fast hade deras sorgliga ungdom bundit dem vid hvarandra.

Häri skilde de sig från andra brödrapar, hvilka till det yttre ständigt lefde i vänskap, och om hvilka ingen visste att berätta annat än det som var godt. Tung och minnesrik blef dem båda den dag, då de första gången skildes från hvarandra. Och den äldre brodern var det, hvilken då lämnade fädernehemmet och drog ut i världen. Ensam gick Nils Göran hemma och grämde sig öfver att världen omkring honom plötsligt blifvit så tom och så trång.

II.

Innan vi gå vidare, måste först förtäljas, om gamle excellensen Lars Germund Mörk. På ett bisarrt sätt kom denne familjens enstöring att gripa in i de båda brödernas öden. Långt västerut i Sverige lefde han in i sin sena ålder. Förnämligare och större var den gård, han bebodde, än någonsin Björknäs. Namnet lät kärft svenskt. Kolsäter hette den. Och från dess fönster glimtade mellan högresta björkar Lommens klara vatten.

Lommen ser ut som en sagosjö, fylld som den är med en mängd grönskande öar och holmar, sträckande sig vida omkring med oräkneliga vikar och sund. Ror man där en sommarnatt, blir man som trolltagen. Stränderna simma i flor af fuktigt ljus, hela sjön blir djupgrön mot ängarnas ljusning, och öfver vattnet hänga björkarnas kronor orörliga. Bakom dem reser

sig skogen svart. Däröfver färgas himlen ljust grön, darrande af soldagern, som försvunnit. Glider båten in i något af de många smala sunden, skymmer det kring den roende, och mot trädrötterna, som bara hänga ut öfver strandbrädden, gunga vågorna upp i svallning. Rundt omkring sofva då både skogen och sjön. Ur skymningen tränga hemlighetsfulla ljud från den aflägsna skogen, och framför båten höjer sig på tunga vingar en uppskrämd and. När därefter sjöns stora, halfljusa yta åter vidgar sig kring den roende, skymtar högst uppe på backen genom björkarna Kolsäters glanslösa, sofvande fönster. I cirkel genom de många sunden har båten gått.

En naturdyrkare måtte den man ha varit, hvilken en gång valde denna plats för att där bygga sitt herresäte. Och en naturdyrkare var väl också på sitt sätt Lars Germund Mörk. Han var nämligen den förste Mörk, som bebodde Kolsäter. Och att han där nedslog sina bopålar, sades bland annat hafva berott på, att han älskade vattnet i Lommen, därför att det var klart som Vätterns, men dock bjöd på ljumma sommarbad. Lars Germund Mörk hade nämligen tillbragt en god del af sitt lif i Frankrike, och bland hans trosartiklar var den, att Sverige, tack vare kylan, aldrig kunde kultiveras, att

landet alltså icke passade förfinade individer, till hvilka han på goda grunder räknade sig själf, men att när man en gång råkade vara född i detta vargaland, var det en ödets nödvändighet, att man till sist sökte sig tillbaka dit, åtminstone för att dö. Därefter hade denna egendomliga människa också handlat, och när han slog sig ned på Kolsäter, var han redan en man som lagt femtiotalet bakom sig.

Excellensen hade pröfvat icke få af lifvets stormar. Han hade varit med både under Gustaf III:s tid och under förmyndarregeringen, och det påstods, att han egentligen känt samma vantrefnad under bådadera. I ständigt orolig väntan på något nytt, hvilket icke kom, hade han lefvat, och när han ändtligen på gamla dagar benådades med excellenstiteln, skedde detta, ej för att gifva honom förtroendet af ett ämbete, utan som ett slags skadeersättning i tidens stil, emedan man fann det bekvämt att för billigt pris blifva den besvärlige mannen kvitt.

Lars Germund Mörk vistades denna tid i Paris och ansågs vara väl hemmastadd i den franska hufvudstaden. Strax efter utnämningen flyttade han emellertid hem och tog genast bostad på Kolsäter, där han från början lefde på stor fot och såg många gäster. Ty excellensen

var en praktlysten man. Dessutom var han då sedan två år tillbaka gift med en ung, varmblodig fransyska. Och för att förmå henne att utbyta Paris mot den kalla norden hade excellensen försäkrat henne, att Sverige var ett land, där man förstod att lefva minst så bra som i Frankrike.

Om excellensen berättades för öfrigt många historier, och främst af allt vet släktkrönikan förtälja, att han var en fiende till allt hvad Mörkar hette. Den gamle excellensen hade nämligen ett hetsigt temperament och synnerligen höga tankar om sig själf. Och han hade därför lätt att komma i delo med alla människor. Familjen Mörk var nu på flera sätt befryndad med Brandtarna på Skogaholm, och excellensen hade därför äfven åt dem beredt ett särskildt rum i sin välvilja. Gamla hennes nåd på Malmhyttan, som sett honom en gång i sin ungdom, plägade därför också på sitt drastiska sätt yttra om honom: »Han var en fullklappad Mörk ifrån topp och till tå. Det kan jag bäst bedöma, som hela mitt lif har fått tas med både Brandts och den familjen. Just därför kunde han inte tåla dem. Och Gud skall veta att ingen sörjde honom, när han dog.»

I denna dom låg något af efterværldens

vedermäle, hvilket som bekant ej alltid ställer sig det latinska ordspråket till efterrättelse. Hade gamle excellensen lefvat i våra dagar, skulle säkerligen någon af de många, hvilka med utländska termer bemantla svårigheten att reda ut själslifvets mysterier, ha kallat honom för en quærulant. Visst är, att excellensen hade lätt för att komma i strid med människor och svårt för att lefva i frid. Hans ställning till familjen var blott ett led i en lång kedja af allehanda andra konflikter. När han uttömt möjligheten att finna flera fiender vid de olika hof, hvilka på denna tid snabbt aflöste hvarandra i Sverige, förflyttades han till Paris, och när hans oroliga blod efter nya tio år dref honom tillbaka till fosterlandet, drog han sig ensam upp i skogarna och slog sig ned på Kolsäter, då en låg envåningsbyggnad med en stor, gammaldags vind, från hvilken diverse små rum tycktes arbeta sig fram med fönster och utsprång åt alla möjliga håll af den gamla parken och åt sjösidan.

Allt detta kunde icke bestridas, och dock är därmed icke sagdt, att excellensen städse hade orätt, om han också till följd af någon egendomlig samverkan af omständigheter och naturanlag oftast fick det i verkligheten. Visst är, att de frön till hat mot hela världen, som funnos

i hans natur, till sist blefvo honom öfvermäktiga. Grunden härtill lades under några våldsamt upprörda dagar på Kolsäter, hvilka började med, att huset stängdes och alla gäster kort och godt afvisades med det besked, att excellensen icke tog emot, samt afslutades med att hennes nåd en skum februarimorgon for bort i kibitkan, sedan hon medtagit allt hvad hon ägde af kläder och juveler.

Något närmare om hvad som under dessa dagar händt, blef aldrig kändt och kunde blott gissningsvis anas. Dåtidens människor beklagade sig mindre än våra, och angående hemmets skandaler voro deras munnar stängda. Men excellensen låg efter denna händelse till sängs i två dygn, och när han visade sig igen, var han en smula gråare än förr, men eljest sig lik. Från den dagen var emellertid Kolsäter stängdt för besökande, och excellensens långa enstöringslif tog sin början.

Vid denna tid inträffade nu en händelse, hvilket gaf excellensen hvad han förut städse saknat, nämligen ett bestämdt föremål, på hvilket han kunde samla allt det groll, han under ett långt lif i rikt mått hopat inom sig, förvandla det hat, hvilket blifvit honom ett behof, så att säga till ett ideellt hat, hvilket lyfte honom i

hans egna ögon och gaf honom sken af att vara en politisk personlighet, hvilken dragit sig tillbaka i sin ensamhet af förakt för den dåliga samtid, i hvilken han varit nog olycklig att födas. Och denna händelse ryckte härigenom på nytt upp den gamle mannen, gaf honom, kan man säga, ett slags intresse att lefva för.

Marskalk Bernadotte blef nämligen vid denna tid Sveriges kronprins, och denna händelse kom den gamle mannen nästan att glömma den smälek, som drabbat hans eget hus. Nyheten härom fyllde honom nämligen med en onämnbar vrede, och hans patriotiska raseri kände inga gränser. »Den tron, hvilken Gustaf Wasa nött med sin ärliga svenska bak,» plägade han säga, »från denna tron skall hädanefter en uppkomling, hvilken icke ens känner vårt språk, styra vår afsigkomna svenska adel.» Några andra medlemmar af nationen än adeln erkände excellensen aldrig. Denna tanke blef emellertid den, hvilken på sitt sätt tycktes hålla lif i den gamle excellensen. Han såg de personer dö, hvilka varit hans vedersakare. Han såg släkten decimeras och besökte af denna anledning en gång äfven Torsby gamla kyrkogård. På Bonga kyrkogård, under hvilket gäll Kolsäter hörde, hade nämligen på denna tid ingen Mörk ännu hunnit att begrafvas. Han

såg sig själf åldras, och hans dagar förgingo i en besynnerlig overksamhet. Årstiderna växlade omkring honom, snön föll och smälte bort, träden grönskade och fällde sina blad, åkrarna hvitnade till skörd och skörden bärgades i hans lador. Hamrarna på bruket dånade under hvardagarna och tystnade sina tjugufyra timmar, när söndagen kom. Ingenting berörde honom. Ensam inne i sina drömmar gick excellensen. Kort och satt till figuren, om vintern klädd i pälsen med sobelkrage, om sommaren i en hvit nankinsrock och en ofantlig panamahatt, gick han rundt ägorna, nickade till alla, som hälsade på honom, och talade kort och osammanhängande högt för sig själf. Hemma mottog han endast rättaren, en gammal mager och fåmäld man, hvilken aldrig släpptes längre än in i förstugan, samt betjänten, hvilken putsade hans kläder, städade hans rum, bar in hafregröten om morgnarna och tempererade rödvinet. Betjänten Björling var tjugu år yngre än sin herre och, tack vare den gunst han njöt, allmänt hatad, fruktad och afundad. Fetlagd, undfallande och fräck, följde han excellensen inomhus som en skugga, väntade honom, när han kom hem, och öppnade dörren för honom, när han gick ut. På ägorna

gick nämligen excellensen ensam och tålde icke, att någon bevakade hans steg.

Under hela de långa dagarna talade excellensen oftast icke med någon. Tyst lät han Björling raka och kläda sig, stum satt han till bords frukost, middag och kväll. Först när aftonmåltiden var intagen, hände det någon gång, att excellensen tilltalade Björling. När detta skedde, ordade han om Sveriges öde och den olycka, som öfvergått detsamma, genom att en sakramentskad ofrälse och förbankad fähund blifvit kallad att bestiga fädernas tron. Om sin egen kärlek till fosterlandet deklamerade han vid dessa tillfällen. Otrolig var hans minnesgodhet. Ty hans minne var fylldt af alla de tillfällen, då han kunnat rädda Sverige, hade han bara fått. Olyckligtvis hade emellertid städse diverse förgyllda medelmåttor varit till hands för att hindra. Dessa hudflängdes våldsamt och brändes in effigie. Och till sådana sällsamma bekännelser lyssnade den fete betjänten med allt större själfbehärskning, vana och en stelnad uppsyn af beräknande skrymteri.

Innerst hade excellensen måhända en känsla af, att hans eget lif i grunden var förfeladt, och måhända var det spökena inom sitt eget medvetande han ville jaga bort med de nya spöken, han på detta sätt frammanade. Gammal och

grubblande satt han kväll efter kväll så och skröt om sina outförda bragder, förringade andras verksamhet och profeterade världens och fosterlandets undergång inför denne ende åhörare, med hvilken han i sin storhets ensamhet ännu ville meddela sig. Stramt höll sig hans ansikte in i det sista, lifliga voro åtbörderna, och midt i det raseri, som talade ur hans ord, kunde munnen stundom le med ett godt, barnsligt löje, som i de förhärjade dragen verkade spöklikt.

En kväll satt han längre än vanligt tyst framför brasan i den öppna spiseln. Den långa brokiga nattrocken låg uppslagen, så att hans korta, feta ben voro synliga mot de fladdrande lågorna. Hans tankar syntes gå andra banor än de sedvanliga. På en hel timme öppnade han inte sin mun. Plötsligt sparkade han till spiselgallret och ropade med en stämma, som blifvit gäll af ålder:

— Björling.

Björling stod framför sin herre som ett tändt ljus. Hans falska ansikte fick ett fromt och deltagande uttryck. Excellensen såg denna gång mindre belåten ut än vanligt, när han betraktade sin trotjänare.

— Säg mig, Björling, sade han till sist. Har jag verkligen inte gjort någonting i lifvet?

Björling blef i början något häpen, och van som han var vid sin herres besynnerligheter, försökte han först påminna om de bragder, hvilka den gamle plägat berätta om sig själf, och som mestadels stodo i samband med högtstående personer hemma och i utlandet.

Men excellensen afbröt honom barskt.

— Prata inte skräp, röt han. Jag menar något riktigt, något man kan ta på.

I en blink återkom betjänten till verkligheten, och gripande tag i det första faktum, som föll honom in, sade han:

— Excellensen har byggt om Kolsäter.

— Hvafalls? kom det från den gamle.

Stolen sköts undan med en fart, så att den ramlade öfver ända, och där excellensen nu stod, krithvit i ansiktet, stirrande rätt ut i mörkret, medan högra handen famlade i luften, som om han tänkte hålla tal till någon osynlig, såg han så hemsk ut, att till och med Björling ryggade tillbaka.

Men excellensen hade i detta nu alldeles glömt Björling. Han stirrade in i alla de sagor, med hvilka han fyllt sin tillvaro, sagorna om sitt eget jag och sin egen storhet, och hela tiden sökte han något märkligt, som han icke fann.

Till sist hämtade han sig dock, nickade nedlåtande åt Björling och genmälde:

— Mycket rätt. Jag har byggt om Kolsäter. Glöm aldrig det. Men i morgon spänner du fuxen för karjolen och far själf och hämtar kronofogden hit. Han är ju någon sorts jurist. Sakramentskad ofrälse för resten. Säg honom att jag har något att tala med honom om.

Därmed gick excellensen med fasta steg uppför trappan och direkt in i sin sängkammare. Dörren slöt han efter sig och för första gången på öfver tjugu år tillät han icke Björling att följa sig. Med ett förvridet leende på sitt blekfeta ansikte stod trotjänaren kvar ute i korridoren och hörde, hur husbonden, småpratande för sig själf, öfver en timme trampade mattan i sitt stängda rum, innan han ändtligen gick till hvila.

Dagen därpå kom emellertid kronofogden. Tömmarna höll han själf, och Björling satt surmulen bakpå. Vid trappan steg han ur och fördes efter lämplig väntan in i det rum på nedra botten, som excellensen kallade sitt arbetsrum.

Fet, rödbrusig och skinande, steg kronofogden in. Excellensen räckte honom icke handen, utan vinkade blott åt gubben att slå sig ned i karmstolen bredvid runda bordet med jord-

globen. Själf satte han sig vid den öppna chiffonjéklaffen, tryckte på den hemliga fjädern, så att dokumentlådan sprang fram, tog ett papper i handen och granskade det omsorgsfullt. En lång stund såg det ut, som om han glömt den andres närvaro. Till sist blickade han upp och yttrade:

— Är han hederlig karl?

Den korpulente mannen i länstolen skvatt till och de breda ögonbrynen drogo sig samman.

— Excellensen tror väl, att vi ofrälse...

— Jag tror ingenting, afbröt excellensen. Men jag vet, att det är ondt om hederligt folk nu för tiden. Och värre blir det. Men jag vill anta, att han är en hederlig karl. Det här papperet ska han ta. Det innehåller mitt testamente. Ingen får veta, att jag har skrifvit det, och ingen, att han fått det af mig. Nu ska han skrifva det rent med alla juridikens krumelurer och fixfaxerier. Sådant begriper jag mig inte på. Sedan ska han komma hit och visa mig det. Och jag får teckna under. Begriper han?

Kronofogden tog fram en stor näsduk, snöt sig och bugade.

— Jo, hans excellens, jag begriper.

Excellensen vek omständligt samman pap-

peret och räckte det åt kronofogden. Därefter satt han åter tyst en stund och syntes följa pendeln på den förgyllda väggklockan, hvilken rörde sig fram och åter öfver en storrosig tapet. Ett besynnerligt förnöjdt leende lekte på hans läppar.

— Sedan kan jag ju vara lugn? kom det till sist.

— Hur lugn? stammade kronofogden förläget.

— Jo, blef svaret, världen är full af fähundar. Och jag skulle vända mig i min graf, om någon, som särskildt varit fähund mot mig, finge lefva bon på min kvarlåtenskap.

— Det finns ju inga bröstarfvingar? frågade kronofogden försiktigt.

Excellensens läppar slöto sig samman som kring något, han med all makt velat dölja.

— Jag har haft en enda son, svarade han kort. Han dog i Paris.

— Då kan excellensen efter behag förfoga öfver sin förmögenhet.

Åter spelade det belåtna småleendet kring excellensens tunna läppar. Plötsligt sade han:

— Nu kan han gå. Men sätt bom för fähundarna, så att jag kan dö lugn.

Kronofogden gick, och hvad som varit förhandladt mellan de båda männen förblef under excellensens lifstid en hemlighet för alla. Blott en sak från deras samtal blef bekant och väckte stort uppseende på hela godset. Excellensen hade haft en son, och denne son hade dött i Paris. Härom hade han aldrig meddelat sig med någon, och icke ens hennes nåd hade under sin korta glansperiod nämnt ett ord om den saken.

Björling tog sig nyheten mycket nära. Ty hans stolthet i lifvet var den, att excellensen för honom aldrig haft några hemligheter. Och ej heller ville kronofogdens besök falla honom riktigt på läppen.

Följande vecka kom emellertid kronofogden tillbaka, och i samma rum som förut blef han mottagen. Alldeles som första gången stängdes dörrarna, och sittande vid chiffonjéklaffen läste excellensen noggrant igenom papperet. Därefter undertecknade han detsamma och förseglade det med sitt sigill. Och för att ingen tvekan angående lagligheten af testamentet skulle förefinnas, intygade kronofogden och den tillkallade rättaren, hvad lagen fordrar samt skrefvo sina namn under excellensens. Rättaren ritade såsom icke skrifkunnig sitt bomärke, och excel-

lensen skref egenhändigt dit äfven detta namn under bomärket.

När han sedan blef ensam med kronofogden, vände han sig till denne och yttrade:

— Nu kan jag alltså dö lugn?

Som det låg en fråga i orden, ansåg kronofogden sig vördsamt böra bejaka detta, och excellensen såg också på en gång nådig och lättad ut. Han tog då upp ett stort kuvert ur fickan och visade, att kuvertet var försedt med kronofogdens namn och adress, allt skrifvet med excellensens raka, knaggliga ämbetsmannastil. I detta kuvert stoppade han med en viss högtidlighet en sedel på ett hundra riksdaler banko, lade sedan kuvertet ofvanpå testamentet och tillslöt lönnlådan. Sist visade han kronofogden hemligheten med den dolda fjädern och tillade:

— Nu är jag säker, att han inte glömmer göra, hvad göras bör, vid mitt frånfälle.

Kronofogden fann intet annat svar än en ödmjuk bugning, och alldeles som förra gången afklippte excellensen samtalet med sitt vanliga:

— Nu kan han gå.

Denna gång räckte han emellertid kronofogden två fingrar till afsked och tillade mildare:

— Det var hederligt gjordt, Dahlman, tack ska han ha.

Därmed körde kronofogden bort genom Kolsäters allé, och först sedan excellensen gått ur tiden, berättade denne lagens väktare om de hemliga samtal, hvilka han och excellensen haft med hvarandra. Och såväl husfolket som rättaren kunde på dagen erinra sig, när detta skett. Det skedde nämligen två dagar före den stora upptäckten, att under fjorårets vedtrafve låg det halft förmultnade liket af ett nyfödt barn, som någon af gårdens pigor säkert på detta sätt hade förgjort. Till men för rättvisa och ordning undgick hon också straff, emedan ingen kunde upptäcka, hvem den skyldiga var, ehuru alla misstänkte en viss af kvinnorna på gården. Det var samma piga, hvilken Björling förr plägat besöka i hemlighet, men numera förskjutit, hvarför hon förflyttats från sin tjänst i våningen till den mera blygsamma af deja i ladugården.

Gamle excellensen blef efter den dagen heller aldrig mera densamme som förr. Märkligast hade han dock uppfört sig, när rättaren måste drista sig att komma in och anmäla sakförhållandet med det hemska fyndet under vedhögen. Då hade han hört rättaren till slut, utan att afbryta honom.

— Låt begrafva eländet, så att jag får vara i fred, utbrast han plötsligt.

Rättaren vågade då den invändningen, att ett sådant odöpt lik, som rätt och naturligt var, ej kunde komma i kristen jord. Men knappt hade rättaren yttrat dessa ord, förrän excellensen for upp emot honom med knuten hand. Hans ögon blefvo rödsprängda, ådrorna på halsen svällde, och de hvita mustascherna reste sig, enligt hvad rättaren sedan berättade, som morrhåren på en arg katt.

— Hälsa prästrackarn från mig, röt han, att det som finns kvar af ungen skall begrafvas, och det i morgon dag.

Rättaren gick. Naturligtvis vågade han ej utföra husbondens befallning. Ty gamle prosten i Bonga var en myndig man, som ingen af folket ostraffad hade trotsat. Rättaren var yr i hufvudet, när han gick öfver gården. Han hade förnummit hädelsens ord från husbondens läppar, och han tänkte på, att excellensen icke kunde ha långt igen, innan han själf skulle i grafven. Därför teg han med hvad han hört. Men kvarlefvorna af det lilla liket jordade han själf och ladugårdsdrängen af mänsklig barmhärtighet i björkbacken bortom ladan. En mörk kväll i mars skedde detta, och ingen mer än de, som deltagit i arbetet, visste, var platsen var belägen. Noga blef grafven igenlagd med mossa och torf, så

att spår ej skulle finnas, att någon där gräft upp jorden. För hvar dag, som sedan förgick, kände sig emellertid rättaren lättare om hjärtat. Ty han fruktade hvar timme och stund, att husbonden skulle förhöra sig om, huruvida hans befallning i fråga om prästen blifvit åtlydd eller icke.

Men gamle excellensen hade fått annat att tänka på, eller också hade han glömt alltsammans. Någon fråga angående det lilla likets öde gjorde han aldrig. Mer än så hade han glömt. Att han lefvat för Sveriges ära, att han hatade Bernadotterna och hela deras ätt, att hans lif plockat bort vännerna en för en och gifvit honom fiender i stället, att han varit en myndig man och, om ödet blott velat, skulle ha blifvit en stor — allt detta hade han förgätit. Allt hade sjunkit ned i hans egen själs mörker. Numera mindes han endast, att han lefvat på Kolsäter ensam i mera än tjugu år, och att han måste akta chiffonjényckeln, så att den icke ett ögonblick kom ur hans händer. Ty i chiffonjén låg hans sista vilja, och den skulle ingen se, förrän han själf var borta. In i det mörka gick gamle excellensen allt mer och mer, och icke ens Björling åtnjöt längre hans förtroende. Sista tiden låg han till sängs och lät bära maten till sig. Själf på-

stod han, att han icke var sjuk, utan blott trifdes i bädden. Men han var otålig för minsta ljud och så ofta det knäppte i trappor eller dörrar, ringde han på Björling och befallde honom strängeligen se till att ingen fähund slapp innanför dörrarna på Kolsäters gård.

Samma dag som gamle excellensen dog ropade han in hushållerskan och visade strax därefter Björling på dörren.

— Han vill mig inte väl, sade excellensen. Han har aldrig gjort det. Jag har bara behållit honom af gammal vana.

Då bad hushållerskan med tårar i ögonen, att hon skulle få hämta prosten. Excellensen småskrattade argt och vred sig i bädden.

— Vet han mera än mamsell och jag? Tag fram bibeln och läs, om galet ska vara, klippte han af.

Hushållerskan hade aldrig i sitt lif varit så uppskakad. Hon var dock glad att åtminstone få hålla sig till bibeln, men hvad hon läst däri, kunde hon efteråt aldrig erinra sig.

Under det hon läste, somnade emellertid excellensen in i den dvala, ur hvilken han aldrig skulle vakna. Hushållerskan satt där, rädd att störa den döende, rädd att vara ensam med honom, och rädd för hvad prosten skulle säga om,

att ingen skickat bud efter honom att komma till dödsbädden. När dödsrosslingarna upphörde, trodde hon sig fullt och fast kunna förnimma, hur en själ flög till helvetet, fastän hon visserligen icke kunde påstå sig hafva sett något särskildt. Men nog tyckte hon sig känna, att i denna stund var djäfvulen nära. I sin ångest gick hon fram och slog upp båda fönstren, så att majluften fritt kunde strömma in. För sitt lif hade hon ej vågat vända tillbaka till bädden och sluta den dödes ögon.

Det blef Björling, som fick utföra detta sista barmhärtighetsverk. Ty strax efteråt kom han in i rummet, och hurudan han än varit, men fruktan för excellensen hade han aldrig känt. Och hur det stod till med hans kristna tro, var nog också tvifvelaktigt. Björling blef också den, hvilken fann chiffonjényckeln under den dödes hufvudkudde och gömde den. Men det var ingen, som trodde, att han vågade öppna klaffen, förrän dagen därpå, då kronofogden kom och, åberopande sig på salig excellensens befallning, bemäktigade sig såväl testamentet som det kuvert, hvilket bar hans eget namn och adress samt låg öfverst i lönnlådan.

Efter begrafningen blef testamentet i närvaro af de närmaste släktingarna på sedvanligt

sätt öppnadt. Till allmän förvåning befanns det då, att excellensen testamenterat allt hvad han ägde, löst och fast, till förre löjtnanten, dåvarande kaptenen i armén Karl Henrik Mörk, bosatt i Stockholm.

III.

Kapten Karl Henrik Mörk var, när denna händelse inträffade, en man om knappa trettio år, och omständigheterna, under hvilka denna oförmodade lycka träffade honom, voro också väl ägnade att låta honom känna och uppskatta dess värde. Hvarken han själf eller någon annan kunde heller rätt fatta, huru den gamle excellensen öfverhufvud kommit på en så bisarr idé som att till denne halft okände släkting testamentera sin förmögenhet, och det enda, hvilket kunde anföras som ett slags förklaring, var följande.

Som förut antydts hade gamle excellensen en enda gång gjort ett besök på Torsby kyrkogård, där familjerna Mörk och Brandt jordat så många af sina döda. Stram och öfverlägsen hade han infunnit sig i kyrkan och tagit plats bland sina släktingar. Synbart njutande af den för-

våning hans närvaro väckte, hade excellensen sedan ensam intagit sin plats i sorgetåget, utan att hafva konverserat med någon. På kyrkogården stod han också ensam, och det såg nästan ut, som om han icke ens märkt det tomrum, hvilket af sig själf bildades omkring honom. Korrekt och stram stod han på sin plats, och när prästen talade, och han antagligen trodde sig obemärkt, rörde sig hans ansiktsmuskler understundom på ett sätt, hvilket liknade ett leende. Sedan ceremonien var till ända, tog excellensen ett förbindligt afsked af samtliga närvarande, föregifvande, att angelägna affärer tvungo honom att omedelbart begifva sig på hemvägen. Och alla närvarande kände detta som en lättnad.

Därefter promenerade excellensen ensam omkring kyrkogården, stannande här och där vid de gamla stenarna, på hvilka familjenamnen voro inhuggna. Han föreföll härvid lika obesvärad som om idel obekanta samlats kring den öppna graf, där gamle lagman Mörks kista nyss blifvit jordad. På denna vandring var det emellertid, som han mött dåvarande löjtnanten Karl Henrik Mörk, hvilken äfven han stannat vid en graf, som låg väster om koret, och många hade lagt märke till, att excellensen då gick fram till den

unge mannen, räckte honom två fingrar att trycka och frågade kort:

— Hvem ligger här begrafven?

— Min far, svarade den unge mannen. Han dog för ett år sedan, och jag har ännu aldrig besökt hans graf.

Därvid darrade den unge mannens mustasch en smula. Ty han var en lättrörd man. Och då excellensen ingenting mera yttrade, endast fixerade honom skarpt, som hade han misstrott denna känslighet, yppad inför en främmande, blef den unge löjtnanten helt förvirrad och fortsatte:

— När han dog, var jag i tjänstgöring. När brefvet nådde mig, var det redan för sent för mig att resa hem.

Då ändrade excellensens anlete plötsligt uttryck, och seende den unge mannen rätt i ögonen, yttrade han med ett bistert småleende, hvilket icke var lätt att tyda:

— Min fars graf har jag för min del aldrig sett. Vi voro strängt taget icke de bästa vänner. När han dog, vistades jag utomlands. Det är emellertid den grafven, jag söker.

Unge Karl Henrik fick då visa excellensen, hvar grafven låg, och de båda männen skildes. Kuskarna smällde med piskorna, i rask fart körde vagnarna bort i aprilsörjan, som betäckte lands-

vägen. Med ryggen vänd mot de farande stod excellensen ensam kvar och böjde sig öfver en låg, nedsjunken sten, på hvilken bokstäfverna i hans faders namn gjorts halft oläsliga af regn och snö, som fallit under de många år, hvilka nu voro förbi.

Detta var den enda gång, salig excellensen och hans arfvinge sammanträffat. Någon skälig grund för att af denna obetydliga anledning bortskänka en förmögenhet fanns naturligtvis icke. Men salig excellensen hade alltid varit en oberäknelig man, och då egendomen genom detta testamente i alla fall kom att stanna inom släkten, tystnade afundsmännen denna gång förr än man skulle hafva väntat, och Karl Henrik Mörk flyttade med sin familj redan samma sommar till Kolsäter för att taga sitt arf i besittning.

Allting stod då i sitt flor, och en vackrare sommar visste sig ingen hafva upplefvat. Rågen växte hög och tät, klöfvervallarna lofvade ymnig skörd, och i trädgården mognade en rikedom af grönsaker och frukt. När det nya herrskapet en vacker afton strax efter midsommar åkte upp genom den långa lindallén, blommade rosor, jasminer och heliotroper kring byggningen, och bakom de smidiga björkarna, hvilka växte glest öfver den gröna mattan, skymtade de resliga

tallarna och granarna ur vildparken, hvilken sträckte sig långt bort utmed stranden af sjön. Den nye husbonden satt till höger i vagnen, och folket, som samlats utmed vägen för att få se en skymt af sitt nya herrskap, lade märke till, att han höll hustruns hand i sin. Hennes nåds ansikte kunde de icke urskilja. Ty hon förde ofta sin näsduk till ansiktet, som för att aftorka tårar. Dessemellan lutade hon sig fram och smekte ett barn, som satt baklänges under kuskbocken. Om det var en gosse eller en flicka, kunde ingen afgöra. De ljusa långa lockarna tydde på en flicka, men dräkten med de blanka knapparna var en gosses. Tyst for vagnen fram, tysta hälsade folkskarorna. När den nya herren till Kolsäter lyfte på hatten, blickade han rätt framför sig, som om han känt sig brydd öfver den uppmärksamhet han väckte. Och när vagnen ändtligen höll framför trappan, lade tjänarna märke till, att den unga frun såg trött och medtagen ut. Hon vände mot dem ett blekt ansikte med stora, undrande ögon, och knappt hade de båda makarna hälsat på tjänstfolket, förrän den unge herren, som var liten till växten och bar långa, yfviga mustascher under en krökt näsa, tog sin hustru med sig och förde henne in i sängkammaren under förklaring, att hon behöfde

ro. En lång stund stannade han inne hos henne, och när han kom ut, sörjde han för, att barnet fördes i säng. Därpå gick han upp och ned i matsalen i väl en timmes tid, utan att tala vid någon. »Bestyr, omtanke och allt sådant få vi lämna tills i morgon,» var det enda han sade. Ingen af husets folk ville han tala med förrän då, och för mer än en kändes detta som en missräkning. Till sist gick han upp i sängkammaren och hämtade hustrun ned. Till sin första aftonmåltid på Kolsäter satte de sig tigande ned. Och när den var slutad, följdes de åt utför den breda vägen ned till bryggan och försvunno hand i hand i den stora parken, som fortsattes af vildmark och skog.

De båda makarna tillhörde, när det stora arfvet kom dem till del, familjens fattiga, och Nils Göran Mörk, hvilken numera satt ensam på Björknäs, och var en sträng sparsamhetsvän, hade länge fruktat, att broderns äktenskap skulle sluta med en ekonomisk katastrof. Karl Henrik Mörks ungdom hade nämligen icke varit exemplarisk. Tidigt moderlös, hade hans ungdom varit fylld af ständiga konflikter med fadern. Därför var det också, som fadern tidigt beslöt att göra sonen till militär. »Den som icke kan lyda far och mor, får lyda trumman», var den bistra formel,

under hvilken gamle brukspatron Mörk utstakade sonens framtid, och när Karl Henrik for till Karlberg för att första gången ikläda sig kronans rock, skedde det med känslan af, att han underkastade sig en bestraffning. Lyda trumman lärde han visserligen, och till officer avancerade han fortare än de flesta. När han fyllde tjuguett år, utskiftade fadern åt honom hans mödernearf, och härefter afstannade mellan dessa två all brefskrifning och så godt som hvarje förbindelse. Karl Henrik lämnades på detta sätt åt sig själf, och det visade sig snart, att den faderliga hästkuren icke burit goda frukter. Mödernearfvet försvann för alla vindar, och den unge löjtnantens äfventyr voro icke mindre omtalade, än den oberäkneliga slösaktighet, hvarmed han utlånade summor åt första bästa kamrat.

Fadern var också, sades det, icke utan skuld i den utveckling, sonen tagit. Hårdt och orättvist hade han behandlat honom, och hans eget exempel hade icke varit af det goda. Som änkeman förde han ett lefnadssätt, hvilket var en visa i orten. Från dryckeslag till dryckeslag for han, och när stallbröderna i den gamles utsväfningar samlades på Björknäs, gick där vildt till både med dryckjom och spel och mycket annat, som var till förargelse för bygden. Till sist bröts

gamle brukspatrons kraft, som en bruten man vankade han om på sin egen gård, fruktande alla och stötande alla ifrån sig. Under de sista åren måste han vaktas som ett barn, och det berättades om honom, att han blef så gammal och slö, att han ofta glömde, hvem han var, och hvad han hette. Stapplande gick han då omkring i de gamla rummen eller i trädgården, sökande sin hustru, och ropande henne vid namn. Och dock visste alla, att gamla hennes nåd varit död i många år, och att när hon dog, var det mannens liderlighet och hårdhet, som i förtid sänkt henne i grafven.

Den, som fick taga hand både om Björknäs och fadern, det var den yngre sonen, Nils Göran, hvilken stannat hemma och under faderns sista lefnadsår upplefde mycket, hvilket Karl Henrik slapp ifrån i samma stund tråden mellan honom och hemmet skars af. Detta grämde stundom Nils Göran. Hemma gick han och bar dagens tunga, medan den äldre brodern låg borta och förstörde sitt arf. I denna känsla, öfver hvilken Nils Göran hade svårt att blifva herre, låg fröet till försvagande af den uppriktiga tillgifvenhet, hvilken eljest städse förenat de båda bröderna.

Den gamle dog emellertid, dog hastigt en januarikväll, och en ond bråddöd var det, han

fick. Man fann honom sanslös ute i snön, och det såg ut, som hade krafterna plötsligt svikit den gamle mannen, så att han måst sätta sig ned för att söka hvila. Hans rapphönshunds gälla tjut väckte husfolkets uppmärksamhet, och sedan brukspatronen lagts i sin bädd, vaknade han aldrig mera. Nils Göran kom denna afton sent hem från ett besök i någon af granngårdarna. Framför bädden, där den döde låg, stod han, full af tankar. Gråta förmådde han icke.

Men genom hans själ gick tanken på broderns och hans långa vänskap, och minnena från deras tunga barndom vaknade inom honom. Denna tunga barndom var det, som förenat de båda bröderna, bundit dem samman så fast, som blodsbandet aldrig förmått.

Dag för dag gick Nils Göran nu och väntade på, att brodern skulle komma ned till begrafningen. Dag för dag uppsköt han att bestämma dagen härför, allt i tanke på, att Karl Henrik skulle hinna komma. Slutligen anlände emellertid icke brodern, utan ett bref, i hvilket han förklarade sig af tjänsten hindrad att komma.

Nils Göran Mörk var en misstänksam man, och han trodde aldrig att det var tjänsten, som hindrat brodern från denna resa. »Han har

glömt mig för världen,» tänkte Nils Göran, och inom honom vaknade något af den tillbakasattes bitterhet. Faderns begrafning blef för honom en pinsam dag och när den var förbi, ett smärtsamt minne.

Nils Göran gjorde emellertid utan att veta det sin broder orätt. Ty att Karl Henrik icke kom, berodde därpå, att han just vid denna tid gjort bekantskap med den kvinna, hvilken sedermera blef hans maka. Och Karl Henrik saknade mod att träda brodern under ögonen med bekännelsen om, att han ämnade ingå äktenskap. Han kände sig själf ovärdig och förbannade det lefnadssätt, hvilket han fört, och som satt honom i skamligt beroende af alla dem, hvilka han numera var skyldig pengar.

Den unga flicka, hvilken vunnit Karl Henriks hjärta, hette Brite-Louise von Lycknow. Tillsammans med sin moder, som var änka, bebodde hon en liten våning på Smålandsgatan. Så fattiga voro de båda damerna, att de icke ens hade råd att hålla sig med en tjänarinna. Den unga Brite var därför den, på hvilken omsorgen för hemmet hvilade. I detta hem blef emellertid Karl Henrik en gärna sedd gäst, och de dagar, då han ej kunde gå dit, föreföllo honom snart nog olidliga och tomma. De båda kvinnorna

bodde i två små rum, och den gamla frun, som var liten och rund, klagade ständigt. I sitt hörn vid fönstret med geranierna och reflexionsspegeln satt hon dagen lång och drömde om hvad lifvet beröfvat henne, och som hon aldrig kunde få igen. Utomhus hade hon icke satt sin fot under flera år, och när man föreslog henne att gå ut, grät hon öfver människors hjärtlöshet, som ville tvinga henne till, hvad hon icke förmådde. Hela dagen kunde då gå förbi, utan att hon talade ett enda ord. Om ögonen bakom de blåa glasögonen voro öppna eller slutna, var omöjligt att gissa, och af fruktan för snäsor vågade då icke ens dottern tala henne till.

Att en människa kunde lefva så helt för en annan, som Brite gjorde för modern, var för den unge officern en alldeles ny erfarenhet. Och med en känsla af vördnad närmade han sig samtidigt denna unga flicka, som lifvet tidigt hade mognat. Medan den gamla slumrade i sin stol, fingo de unga emellertid många tillfällen att tala, och de talade hviskande för att icke störa henne. Kärleksord talade de aldrig. Ty båda insågo väl, att den gamla icke kunde lämnas ensam, och Karl Henrik visste för sin del, att det hem, han kunnat bjuda en kvinna, hade han förslösat och förstört. Men hvar han gick och stod, såg han

den unga flickan framför sig och kände hennes närhet. Som förhäxad drogs han tillbaka till sin plats bredvid det lilla uppslagna sybordet med dess dubbla bruna klaffar, hvaröfver den unga flickans mjuka händer rörde sig med virkkrok eller nål. När sommaren kom, och han måste bort, inställde sig en oändlig saknad, och när han gick hemma på Björknäs ensam med brodern, var ingenting honom i lag. En dunkel känsla af vantrefnad förföljde honom öfverallt, och som i en dröm hörde han Nils Göran utlägga sina planer för framtiden samt hur arfvet dem emellan borde skiftas. Själf skulle Nils Göran sitta kvar på gården, och för afkastningen skulle han årligen göra reda och lämna brodern en tredjedel. Så hade fadern bestämt i sitt testamente, och häremot fann Karl Henrik intet att invända.

En smula främmande kände sig dock de båda bröderna denna sommar för hvarandra. För första gången hade de något att dölja. För första gången kände de båda, att olika lefnadsbanor föra äfven bröder åtskills.

Karl Henrik var den, som led minst af detta. Ljusare och mera öppet var hans lynne än broderns. Dock var det honom en lättnad, när han fick återvända till Stockholm och återsåg

den lilla familjen, hvilkens tillvaro han aldrig kunnat förmå sig att inför brodern beröra med ett enda ord. När han och Brite då möttes, föreföll det dem båda, som hade de aldrig varit åtskilda. Ljust och lugnt på samma gång blef det inom den unge mannen denna afton, och med hufvudena lutade mot hvarandra tvärs öfver det lilla bordet, hvilket denna afton stod stängdt, sutto Brite och han länge, talande lyckliga, dumma ord, medan den gamles uttryckslösa ögon voro riktade emot dem, och skymningen föll.

Hårdt slet ångern i Karl Henriks hjärta, när han denna afton ensam vandrade hem öfver de mörka gatorna. Fjättrad vid en död, tyckte han, satt den kvinna, han älskade, och själf var han för fattig att kunna taga henne på sina armar och bära henne ut i lifvet.

Då hände en dag, när den unge officern ringde på den tvinnade klocksträngen vid sidan af den låga dörren, att han fick vänta länge, innan någon var till hands för att öppna. När han då kom in, var platsen i hörnstolen vid fönstret tom, och Brites ögon voro röda af tårar. Helt tyst hade den gamla föregående afton slumrat in i sin stol, och när dottern kom för att väcka henne, var hon redan kall. Grannarna

hade måst komma in för att hjälpa Brite med att lägga den döda på hennes sista bädd.

På så sätt blefvo de båda unga af händelsernas makt närmade till hvarandra, och båda visste nu, att de aldrig mera kunde skiljas. Det omöjliga syntes Karl Henrik med ens möjligt och lätt, och i hänryckta ordalag skref han till Nils Göran, yppade för brodern hvad han under den långa sommaren ej kunnat få öfver sina läppar, blottade sin egen hopplösa ekonomiska ställning samt besvor brodern att denna gång hjälpa sig.

Karl Henrik skref hela detta bref varmt och direkt, som hans egen natur var. Sig själf skonade han icke. Han gick till och med så långt, att han lät undfalla sig en skämtsam anspelning på den förlorade sonen. Minst af allt anade han, att Nils Göran i sitt sinne gömde något, hvilket liknade ett begynnande groll.

Detta bref slog emellertid ned öfver Nils Göran som en blixt från klar himmel. Och orsakerna därtill voro mångahanda. De voro af så vidt olika art, och så invecklade i hvarandra, att han ej ens förmådde skilja dem åt. I flera dagar lät han det ödesdigra brefvet ligga obesvaradt under den tunga järnkulan på skrifbordet, och för hvarje dag, som gick, ökades hans vrede.

När han ändtligen fann, att svaret ej kunde uppskjutas längre, var Nils Göran ense med sig själf, att hans plikt bjöd honom att säga brodern sanningen. Svaret lydde sålunda:

Min käre broder Carl Hinrik.

Väl har jag från dig väntat åtskilligt. Ty du tillåter mig väl den anmärkningen, min gode broder, att om penningar och hvad därtill hörer, därom har du föga eller intet begrepp. Gud hjälpe och tröste mig, har jag inte hela den sommar, som gått, icke gjort annat än försökt att sätta dig in i, hurudan ställningen på Björknäs var, och så märker jag att jag hela tiden talat för döfva öron. Tror du, att en gård, som är i skuld så som vår, hux flux kan föda en familj, utan att både du och jag en vacker dag skola stå där med två tomma händer?

Min kära herr bror, du har förbanka mig inte rätt att sätta mig i en sådan kattepina, som du gjort med detta bref. Du for hemifrån en gång, därför att du och vår salige fader icke kunde komma öfverens. Jag dömer dig icke därför. Ty vår salig fader hade sina fel, han, som andra dödliga, kanske äfven en smula starkare framträdande sådana, än hvad som betungar de flesta. I de konflikter du stod med honom

har jag redligen stått vid din sida. Du kan icke säga annat. Mera än du anar, har jag utstått för din skull, både af onda ord och annat, som jag nu icke gitter att nämna.

Hur tror du, det hade gått med dig och med mig och med hela gården, hade jag icke handlat, som jag gjort? Tror du icke jag kunde känna blodet koka af längtan ibland att få se något annat än bönder och torpare? Tror du, att jag hade så roligt, när jag satt här ensam med vår salig far, som blifvit barn på nytt och, Gud hjälpe mig, inte hade sitt fulla förstånd en gång de sista åren, han lefde? Du kan tro mig, Carl Hinrik, att det var mer än en vinter då, som blef mig lång, och somrarna också för resten. Då fick jag lära mig, hvad du aldrig vetat, hvad det vill säga, nämligen tålamod. Dagens tunga och hetta bar jag, och hvad det velat säga att ha pengar, som jag kunnat förslösa, det har jag aldrig vetat. Du kallar dig själf för den förlorade sonen, och jag förstår nog, att det var ett skämt. Gud förbjude också, att något annat skulle kunna tänkas möjligt. Men så mycket kan jag gå med på för egen del, att mer än en gång har det skriftens ord skurit i mina öron, som säger: »Se, jag har tjänat dig i så många år och har aldrig öfverträdt ditt bud, och mig

har du aldrig gifvit ett kid, att jag må göra mig glad med mina vänner.» Du vet, hvar de orden stå, och jag vill inte neka, att rättvisan i denna fördelning aldrig velat gå i mig.

Härmed har jag icke velat kalla dig för någon förlorad vare sig broder eller son, och dit hän skall det med Guds makt heller aldrig gå. Det upprepar jag ännu en gång. Men ett är jag skyldig säga dig. Och det är, att gifter du dig nu, så måste du göra det på eget ansvar. Jag hvarken kan eller vill blanda mig i den leken. Så mycket vill jag dock tillägga, att enligt de grundsatser jag ifrån barndomen insupit och ända hittills sökt tillämpa, gifter sig icke en skuldsatt man. Så ha våra fäder lefvat före oss, och därförutan stode hvarken du eller jag, där vi nu stå. Har du vunnit en flicka, som är något värd — och härpå vill jag icke tvifla — så väntar hon på dig, till dess att du med godt samvete kan bjuda henne ett hem och en tryggad tillvaro. Dixi et animam meam salvavi.

Det gör mig ondt att ha nödgats säga dig allt detta så oförbehållsamt som skett. Men jag har ej kunnat svara dig på annat sätt, och kunde du i detta nu se in i min själ, skulle du veta, att mina broderliga känslor för dig, äfven om

mina ord falla kärfva, icke lidit det minsta afbrott. Handla nu, som Gud och ditt samvete bjuder, min K. B. Carl Hinrik, och glöm icke

din trogne broder
Nils Göran Mörk.

Detta bref uppbragte Karl Henrik på det högsta. Det föreföll honom, som hade brodern därmed dödat mellan dem båda det vackraste i den känsla, hvilken dittills förenat dem. Men på samma gång sade han sig själf, att detta bref måste han söka glömma. Bäst trodde han sig göra detta genom att gifva svar på tal, slå till brodern, som han plägat i pojkåren, när denne angripit honom först.

Därför skref Karl Henrik följande.

Min kära bror.

Tack ska du ha för moralkakan. Ingen vet bättre än jag, att jag kan ha förtjänat den. Och när du säger, att du inte kan hjälpa, är det gifvet, att jag tror dig. Lumpen hoppas jag, du aldrig ska behöfva kalla mig.

Det var dock något i din ton, som jag inte förstår. Innerst trodde jag, att du och jag voro vänner, om också våra lynnen och handlingar kunna divergera en smula. Äfven bröder emellan

kräfves en viss grannlagenhet, och min förmyndare är du väl ändå inte.

Men det vill jag säga dig, att hade du mött lyckan som jag, så skulle jag inte ha skrifvit dig ett så märkligt gratulationsbref. Din vänlighet är en smula hårdhändt. Det torde du nog erkänna, när du får tänka på saken.

Din broder
Carl Hinrik.

När detta bref afsändts, tog Karl Henrik broderns skrifvelse och brände den i den lilla gröna kakelugnen på sitt ungkarlsrum. För intet pris ville han visa Brite detta bref, hvilket för alltid skulle ha ingifvit henne en känsla af ovilja mot sin svåger.

Men själfva händelsen väckte hans egen energi och just därför gick det honom också lätt att glömma sin egen vrede. Genom den våldsamma spänning, hvari broderns bref försatt honom, förvandlades Karl Henrik, blef något annat än en vek drömmare, hvilken lät leda sig af omständigheterna. I stället blef han vaken, förslagen och rådsnar, och han såg långt bort öfver alla svårigheter, hvilka han leende sade sig själf vara till för att öfvervinnas.

Som han aldrig gjort det förr, såg han sin

med hvarje dag växande skuldsumma i ögonen, och då ingen annan väg syntes honom möjlig, gick han den tunga gång, hvilken mer än en gått före honom upp till gamla kansliårådet Mörk, hvilken stenrik och svåråtkomlig bebodde sitt gamla dystra hus långt bort på Söder och i hemlighet lånade ut pengar mot ränta både inom och utom släkten. Genom den smyckade stenporten gick Karl Henrik in, och det var honom, som om de båda ensamma almarna inne på den sandiga gården i detta ögonblick ropade anklagande till honom med stämmor från den jord, han lämnat, när han drefs bort från hemmet och tvangs in i uniformen, som aldrig passat honom. Men Karl Henrik Mörk gjorde sig hård mot alla andra röster än den, hvilken nu tvang honom att handla. Vördsamt framställde han sin bön till den stränge onkeln, ångerfullt böjde han sig under dennes ampra moralpredikan. Lydigt undertecknade han de hårda villkor, med hvilka denne sällsamme dygdeapostel beledsagade sina skrupenser. Allt detta uppvägdes mer än väl af den runda penningsumma, han bar i sin plånbok, när han gick tillbaka öfver gården, där de gamla almarna nu rasslade med sina bara grenar, som om de velat påskynda hans steg. Inom en månad firade Karl Henrik Mörk i all stillhet sitt bröllop

med Brite och de båda nygifta flyttade omedelbart därefter in i en liten solig våning vid Triewaldsgränd. Och först sedan bröllopet väl var öfver, underrättade Karl Henrik brodern om, hvad som skett.

Under det första år, som nu följde, slog Karl Henrik, sanningen att säga, så mycket han kunde, bort tankarna på brodern, liksom på allt annat, som kunde störa honom. Därtill förhjälpte honom lyckan och det lätta lynne, som följde med den. De bref, hvilka bröderna under denna tid växlade, inskränkte sig äfven till det allra nödvändigaste.

Nils Göran åter hade mindre lätt att slå tankarna ifrån sig. Dels var hans natur tyngre och mera lagd åt inbitet grubbel än broderns. Dels hade han i landtlifvets enahanda föga, som förströdde honom. Möjligt är äfven, att han fann sig själf i första hettan nog mycket hafva tagit i med hårdhandskarna. I alla händelser ville han icke veta af någon allvarlig brödraskism. Ty all skandal var Nils Göran en styggelse, och inför världen ville han åtminstone, att han själf och brodern skulle hålla samman.

När därför skördetiden var förbi, befallde han en dag, att resvagnen skulle rustas i ordning, och utan att hafva förberedt brodern på sin an-

komst, företog Nils Göran en morgon i början af september resan till hufvudstaden. Karl Henrik och Brite hade då varit gifta öfver året.

En eftermiddag i början af september letade sig brukspatronen genom den för honom obekanta staden väg till sin broders, kaptenens, hem. Öfverraskningen, när Nils Göran inträdde, blef naturligtvis stor, och att konversationen i början gick en smula trögt, var ej mera, än hvad man kunde vänta. Alltför mycket fanns, som man å ömse sidor behöfde komma öfver. Mötet mellan bröderna blef dock hjärtligt nog, och Brite gjorde, hvad hon kunde för att visa sig vänlig mot den stränge svågern. Det var emellertid lätt att se, hur tryckt hon kände sig genom detta oförmodade besök, och mer än en gång måste hon återhålla tårarna, hvilka hotade att tränga sig fram.

Till sist gjorde Karl Henrik ett försök att göra den tryckta stämningen lättare, i det han leende sade: Det ser ut, som om du alls icke fått mitt sista bref?

— Hvilket bref? svarade Nils Göran.

Då log Karl Henrik och hviskade några ord vid sin hustru, som reste sig upp och gick ut. En liten stund senare kom hon tillbaka med ett barn, som hon bar på sina armar.

— Det är en gosse, sade Karl Henrik. Han heter Erling Henrik, emedan jag ville, att han skulle uppkallas efter mig och min hustrus far på samma gång. Han kallas Erling.

Detta var en öfverraskning, på hvilken Nils Göran icke var beredd, och en mörk sky steg upp på hans kinder. Besöket hade plötsligt fått en alldeles ny karaktär. Karl Henrik hade tagit plats vid hustruns sida och såg öfver hennes axel ned på barnet. Hvarken Brite eller han själf förstod i detta ögonblick, hvad som försiggick inom Nils Göran.

Denne satt en stund stum och betraktade det lilla barnet, som med öppna, oförstående ögon stirrade ut mot dagsljuset. Därefter vände han sig mot broderns hustru, hvilken tigande stod kvar framför honom med barnet i sina armar. Mörklagd och brunögd var hon, olik alla andra kvinnor, Nils Göran förut hade sett. Hennes händer hade en egen blek mjukhet, och de fina blå ådrorna tecknade sig på hudens yta, som runne blodet i hennes kropp andra vägar än på vanliga dödliga. Djup och outgrundlig var hennes blick, och hvit höjde sig hennes hals öfver den breda, djupt nedskurna spetskragen. I detta ögonblick kände Nils Göran, hur något

inom honom smalt, och med en smula tjock stämma sade han:

— Det var ju bra, att jag kom i alla fall.

Brite hade stått framför svågern, som om hon stått inför en domare, hvilken hade att afgöra öfver hennes väl eller ve. Aldrig hade hon förefallit sig själf så liten och obetydlig. Vid dessa ord blef det henne plötsligt, som hade svågern åtminstone tillgifvit henne, att hon kommit in i hans släkt. Och detta gjorde henne så lycklig, att stora tårar föllo utför hennes kinder. Utan att kunna svara ett ord, gick hon med barnet på armen ut samma väg som hon kommit.

Nils Göran förstod mycket väl orsaken till svägerskans uppror. Men han gillade icke att en kvinna af hans egen klass lät öfverrumpla sig af sina känslor. Därför såg han ett ögonblick missnöjd ned, och pannan rynkades. För att icke hans misstämning skulle märkas, blickade han emellertid genast upp igen och sade:

— Lilla frun är lättrörd, tror jag.

Karl Henrik nickade, och hans ansiktsuttryck var härvid så lyckligt, att brodern ej hade hjärta att störa honom.

— Lika barn leka bäst, tillade han därför. Du har alltid själf haft godt om den varan, min gode bror.

Karl Henrik log till svar, och då hustrun fortfarande dröjde, gick han med ett par ord till ursäkt ut ur rummet, samma väg som hustrun hade försvunnit. Han fann Brite i sängkammaren. Hon satt på en pall, barnet låg vid hennes bröst och sög mjölken med giriga läppar, medan den lilla handen trefvade omkring och nöp i det hvita hullet.

— Brite, sade Karl Henrik med låg röst för att icke höras ut. Det var inte bra, att du gick just nu. Kom tillbaka så fort du kan.

Brite såg upp på sin man. Öfver hennes drag låg ännu som ett skimmer af den glädje, hvilken nyss framkallat hennes tårar.

— Jag är så glad, att din bror var vänlig mot mig, sade hon. Kan jag icke slippa att komma in mer?

— För Guds skull nej, utbrast Karl Henrik. Hvad tänker du på?

Hustrun fortfor:

— Jag har varit så rädd för detta, hela året har jag tänkt därpå. Å, du vet inte, du...

Karl Henrik såg på henne. Som en skrämd liten fågel såg hon ut, olik alla andra människor han någonsin känt. Varsamt fick man taga henne, långsamt och försiktigt. Ingen visste detta så som han själf. Ingen kunde heller veta det.

Sådan som Nils Göran var, förstod Karl Henrik, att både Brite och han själf nu löpte fara att förlora, hvad de nyss varit nära att vinna. Dock gick han ut till brodern och föreslog honom, att de skulle intaga sin första måltid utomhus och allena.

Detta var mot skick och bruk, och ännu värre var, att Brite ej visade sig för att taga afsked. Hon kunde det ej. Då hade hon brustit i gråt och aldrig kunnat förklara orsaken. Tigande följdes bröderna åt den vackra vägen fram öfver Skeppsbron, där ett par klumpiga ångbåtar rökte, sida vid sida med de många segelfartygen, hvilkas dukar hängde slappa ned i den vindlösa septemberaftonen. Karl Henrik tyckte sig vandra som i en dröm. Till fullt klart medvetande vaknade han först, när han satt med brodern på den låga verandan nere i Strömparterren. Omkring dem lyste de brokiga lamporna, längst in i grottan sjöng en mörkögd italienska till ackompagnemang af mandolin. Två små glas med rykande varm toddy stodo framför bröderna.

Nils Göran började långsamt tala om fädernegårdens drift och stegringen på järnprisen. Förströdd hörde honom Karl Henrik. För båda var det, som om bandet, hvilket fästade dem vid ett gemensamt hem och en gemensam ungdom,

slitits i sär, och de måste anstränga sig för att finna stumparna och nödtorftigt knyta ihop dem ånyo. Karl Henrik tänkte på allt, hvad han upplefvat, och blygdes för sig själf, emedan han till sist icke kunde låta bli att tala om sitt eget och sin lycka. Skyggt och tvekande gjorde han det ock, som ville han beveka brodern, låta honom förstå, att den lycka, han vunnit, var värd äfven ett offer samt skrämma bort den misstämning, hvilken lurade bakom hvarje deras ord.

Nils Göran åhörde broderns tal med ett eget småleende. Innan de skildes, lyfte han sitt glas mot brodern och drack honom till.

— Du får inte begära att jag skall se allt på samma sätt, som du själf, sade han.

Karl Henrik kände en rodnad stiga på sina kinder, och när han en halftimme senare tryckte broderns hand till farväl, var hans ansikte sorgset. I ljuset af septembers halfmåne, som satt klar på djupblå himmel, sökte de båda bröderna sig hem genom de nattmörka gatorna, Nils Göran till hotellet vid Drottninggatan, Karl Henrik till den lilla våning, där han byggt sitt hem.

När han kom in i sängkammaren, låg hans hustru vaken. Hennes ögon voro stora och glansfulla som aldrig, och Karl Henrik greps af smärta vid att se henne så. För första gången

kände han, att med hans ögon kunde ingen någonsin komma att se på hans hustru. Just det, som värmde honom själf, skulle städse väcka andras kritik.

— Kunde jag bara taga henne med mig långt bort, tänkte han, där andras kyla icke når oss.

Långsamt som hade hon noga öfvertänkt hvarje ord, sade Brite plötsligt:

— Din bror tyckte ju om mig en liten smula, säg? Sade han ingenting om det?

Rådlös stod Karl Henrik vid sin hustrus bädd, och det föreföll honom, som hade brodern malt sönder hans lycka, som var så ömtålig och så fin, mellan sina grofva händer. Länge låg han sedan vaken, och när han somnade in, var hans sista känsla ett förbittradt agg mot denne broder, som han tyckte hade stört lyckan i hans hem.

Nils Göran å sin sida trampade länge gångmattan i sitt trånga hotellrum, medan ljuset brann på nattduksbordet. Han summerade dagens intryck och kom till den slutsatsen att svägerskan icke var den kvinna, han önskat sin bror. Mer än någonsin fann han, att Karl Henrik handlat barnsligt och oöfverlagdt, när han gifte sig. »Min kära Brite Louise är en nyckfull och farlig kvinna,» tänkte Nils Göran, »och min

stackars bror står totalt under toffeln. Tänka sig bara, en ung fru, som gör sig osynlig, när mannens bror första gången kommer på besök! Jag skulle just vilja veta, hvad den sjukdomen heter. Capricer heter det åtminstone på mitt språk. Så mycket vet jag.»

Under dessa tankar klädde Nils Göran af sig, och med dem somnade han in. När han vaknade, var hans första tanke den, att han måste vara noga på sin vakt, så att åtminstone det i det yttre goda förhållandet mellan honom och Karl Henrik icke på något allvarligare sätt blefve stördt.

Därför träffades bröderna under de dagar, som Nils Göran dröjde kvar i Stockholm, ej oftare än nödvändigt var. Umgänget dem emellan förblef ytligt, men återtog dock, ju mera afskedets dag nalkades, något af den gamla hjärtligheten. Under dessa dagar besökte emellertid Nils Göran upprepade gånger järnkontoret samt aflade flera besök på diverse affärskontor. Och hur föga Karl Henrik än intresserade sig för dessa detaljer, undgick det honom dock ej, att broderns väsen med hvar dag blef friare och hans lynne lättare.

Sista aftonen tillbragte bröderna tillsammans, äfven denna gång utomhus. När de då

superat, och punschbålen stod på bordet, vände sig Nils Göran till brodern och sade i en mildare ton, än han hela denna tid anslagit:

— Jag skref dig i sin tid ett ampert bref, min käre bror Karl Henrik. Du får icke för den skull hysa ovänliga tankar mot mig.

Karl Henrik lyste upp, och han var i detta ögonblick bokstafligen för lycklig att kunna svara. Utan ett ord stötte han sitt glas mot broderns och tömde det i botten.

Nils Göran log.

— Det är tid på, att jag säger dig det nu, fortfor han. Jag är egentligen i samma predikament jag som du. Äfven jag tänker gifta mig.

Nils Göran höll på att säga något om, att han numera icke var farligt skuldsatt, och att han noga tänkt sig för, innan han tog detta steg. Men rädd att rifva ner, hvad han för ett ögonblick sedan byggt upp, teg han visligen och sade i stället:

— Den resa, jag gjort, har icke varit förgäfves. Jag har afslutat fördelaktiga kontrakt rörande brukets afkastning för längre tid framåt. Vi kunna ånyo se framtiden an med mod och tillförsikt. Och om min fästmö ej har något att invända, antager jag, att vårt bröllop kan komma att stå strax efter jul.

Karl Henrik kom att tänka på broderns bref, och han anade, att dess vreda ton hängde samman just med den bekännelse brodern nu aflade. Han sköt dock så godt han kunde undan denna tanke, och i det han önskade brodern all lycka frågade han:

— Med hvem?

— Med Mina Charlotta Brandt, dotter till Ulrik Ferdinand Brandt på Skogaholm, svarade Nils Göran med en viss högtidlighet.

— Jaså, svarade brodern enstafvigt.

Svaret misshagade honom. Brandtarna på Skogaholm voro icke i hans smak, och fröken Mina Charlotta erinrade han sig som en charmant världslig dam, hos hvilken något af syrlig skärpa alltid stött honom tillbaka.

— Jag kan gärna säga dig, fortfor Nils Göran med en viss ansträngning, att om ej allt i dessa dagar gått mig så väl i händer, hade jag varit nödsakad att uppskjuta mitt giftermål för flera år, kanske rent af att bryta förlofningen för att ej riskera, att en kvinna för min skull gick miste om sin framtid.

Nils Görans ansikte blef strängt, när han uttalade dessa ord, hans stämmas klang blef mörkare än förut. Karl Henrik kände orden som en

dom öfver sig själf, och han var glad att slippa svara genast, när brodern tillade:

— Nu far jag emellertid hem gladare, än jag varit på länge.

Strax därefter kom det rent ut:

— Just därför att jag tänkte så, hade jag i början svårt att förlika mig med ditt handlingssätt.

Karl Henrik såg upp.

— Var du förlofvad redan då, när mitt första bref kom? undslapp det honom.

— Ja, svarade Nils Göran och strök sig om hakan. Talat ut med hvarandra hade vi emellertid.

Och hans smala slätrakade läppar slöto sig hårdt samman.

— Då förstår jag alltsammans, svarade Karl Henrik lugnt.

Hans röst lät en smula osäker, och han strök undan den ljusa mustaschen som för att dölja sitt minspel.

På Norrbro gingo bröderna fram och åter en stund, innan de togo afsked. Fullmånen stod rund öfver strömmen, och slottets mörka fasad lyste som af fuktigt guld. Uppför Lejonbacken körde den slutna galavagnen, framför hvilken sprängde förridaren med den brinnande facklan.

Bröderna stodo kvar, till dess att den sista glimten af fackelskenet drunknat i skymningen af slottets porthvalf. Därpå skakade de hand till afsked, och Karl Henrik sade:

— Är nu allt godt och bra oss emellan?

— Jag hoppas det, svarade Nils Göran.

Tankfull vandrade Karl Henrik Mörk hem genom den månljusa natten. Innerst var han förstämd, och de dagar, som gått, önskade han icke tillbaka.

*

Följande vår var det emellertid som nyheten om den gamle excellensens testamente kom öfver det unga paret. Oförmodadt som denna händelse kom, ville Karl Henrik i början knappast sätta tro till densamma.

»Det är något dåligt skämt,» så ljödo hans första ord. »En sådan lycka kan icke vara sanning.»

Aldrig hade Karl Henrik Mörk före denna dag vetat, hur djupt medvetandet om hans egen fattigdom plågat honom. Sedan han drifvit sin önskan igenom och blifvit gift man, hade i hemlighet mer och mer den tanken gjort sig hörd inom honom, att en man dock sällan ostraffadt handlar, så som han hade gjort, och att den

dag kunde komma, då han icke förmådde göra alla rätt. När därför sanningen i denna otroliga händelse blef honom klar, träffade honom nyheten så häftigt, att han i första ögonblicket sjönk ihop i stolen, där han satt, och innan han kunde hejda det, strömmade tårarna öfver hans kinder.

Brite stod handfallen inför detta utbrott af smärta. Hon blef så skrämd, att hon först ej ens vågade närma sig mannen.

— Förstår du icke, att det är sanning? vågade hon till sist fråga.

Och när Karl Henrik ingenting svarade, endast satt i samma ställning nedböjd öfver bordet, medan hela hans kropp skakade som af kramp, då gick det upp för Brite, att det ändå måtte hafva funnits något i deras lif, som hon icke förstått. Kufvad inför denna våldsamma manliga smärta, hvilken var olik allt annat hon förut sett, pressade hon händerna mot bröstet, som ville hon tysta sitt eget hjärtas slag, och sade lågt:

— Har du lidit så mycket genom mig?

Karl Henrik såg upp mot hustrun och hans ansikte var förvridet.

— Jag har lärt mig, att jag var svagare än jag trodde, utbrast han.

En bekännelse var det, som undslapp honom, och han fortfor:

— Du anar icke, hvad det är för en man att lefva på skuld. Veta att det finns människor genom hvilkas nåd man lefver. Veta, att man inte är fri. Veta, att om jag dött en dag, skulle du och min son varit hänvisade att lefva på släkten. Det är det, jag känt, ser du, att om jag dött, hade Nils Göran fått taga på sig följderna af mina handlingar. Och han skulle också ha gjort det. Kan du förstå, att det ville jag icke?

Han reste sig upp och blef med ens lugnare.

— Jag fattar ännu inte, att allt detta kan vara sant, sade han ännu en gång.

Ett underligt smärtfylldt leende gled öfver hans drag. Brite gick fram till sin man. Hon hade velat omfamna honom, men det var, som om hon ännu icke kunnat. Att mannen så länge förmått dölja något inför henne, fyllde henne med en blandning af bitterhet och smärta, som förmörkade den glädje, åt hvilken hon velat få hängifva sig helt.

Från denna dag älskade emellertid Brite sin man med en ny kärlek, och äfven Karl Henrik kände det, som om han kommit hustrun närmare. Det föreföll dem, som om de burit en gemensam

börda, burit den hvar för sig, utan att våga störa hvarandra ens med en klagan. Nu var bördan som genom ett trollslag lyft från deras skuldror, och själfva minnet skulle snart försvinna med den.

Ty det otroliga var verkligen sanning. Kolsäter med jordegendomen, bruket, sjön och de stora skogarna, ej mindre än excellensens kontanta förmögenhet hade blifvit deras. I första glädjeruset skref Karl Henrik till brodern och bad honom upphöra med hvarje förpliktelse gent emot honom själf, skänkte med ett ord sin del i Björknäs åt brodern och hans familj att behålla till arf och ägo. Därefter gick han upp till gamla kanslirådet Mörk på Söder och satte denne i ej ringa förvåning genom att utan vidare betala sitt innestående lån med ränta och allt. Slutligen lämnade han in ansökan till Kunglig Majestät om nådigt afsked från tjänsten, gjorde dessutom hvad göras kunde för att påskynda denna angelägenhet, erhöll också afsked, till på köpet med majors rang samt utvecklade öfver hufvud samma rastlösa verksamhet för att nu komma lös ifrån hufvudstaden, som han en gång förr gjort, när det gällde att där få sätta bo, sedan han lyckligt och väl fört Brite till altaret.

Själfva midsommaraftonens morgon var det,

som Karl Henrik Mörk och hans hustru passerade slagbommen vid Södertull på väg till Kolsäter. Tysta sutto de den första halftimmen och de kände båda, hur deras gamla lif sjönk bakom dem. När vagnen gled in i den första furuskogen, drog Karl Henrik sin hustru till sig, kysste henne och log.

Som en förklaring på allt, hvad han nu kände, sade han blott:

— Det är godt att veta sig vända åter till jorden.

På båda sidorna om vägen stod granskogen hög, och när vagnen svängde i vägens krök, syntes omkring dem intet annat än perspektivet af granarnas raka stammar och slokande grenar.

*

På Kolsäter bodde sedan urminnes tider en liten gråklädd man. Röd mössa hade han och långt tofvigt skägg, liknande lafven, som växer på björkarnas stammar. Han drog allt godt till gården, och i hans spår växte lyckan. Under många år, medan gamle excellensen lefde, hade ingen sett honom. Men när majorens flyttat in, visste de gamla på gården berätta, att den lille mannen visat sig på nytt. Tomte eller nisse

kallades han, och nu var det mer än en, som sett honom trippa på lätta fötter, hvilka icke ens krökte gräset, ned utför backen för att under de ljusa sommarnätterna, helst när dimman steg, sitta ensam och tankfull på den stora stenens mossa och spegla sig i den klara sjön.

Det var Brites sorg, att hon aldrig fick se honom själf. Men hon gladde sig som ett barn åt, hvad hon hade hört, och hon berättade det hviskande för lille Erling, när de båda ensamma gingo den smala vägen utmed sjöns vass och hörde bofinken kvittra i björken öfver deras hufvud.

Karl Henrik log åt detta. En annan sorg var det, hvilken tryckte honom själf. När han kände sig som starkast, kunde det hända, att denna sorg stack hufvudet fram och hviskade, att hans lycka var byggd på sanden.

Nils Göran hade nämligen aldrig mottagit broderns gåfva. I ett kort och snäft bref afvisade han den. Detta bref, hvilket under många år aldrig nämndes mellan bröderna, försökte Karl Henrik ofta att stryka bort ur sitt minne. Helt lyckades honom detta dock aldrig.

ROMANEN

I.

Tio år hade förgått, under hvilka de båda bröderna vande sig vid att stå som främlingar för hvarandra. Under denna tid hade äfven Björknäs fått värdinna i huset. Detta skedde knappa två år efter det att majoren och Brite flyttat in på Kolsäter. En stor skillnad fanns emellertid mellan de båda hushållen. Medan ägaren till Kolsäters stora gods fortfarande endast hade en enda arfvinge till den förmögenhet, hvilken så oförmodadt blifvit hans, befann sig barnskaran på Björknäs i ständig tillväxt. Och mera än en gång kunde den lilla Mina Charlotta med sitt spetsiga leende säga:

— Du är lycklig du, min kära Brite, som alltid kan hålla dig så ungdomlig och vacker.

Brite var emellertid icke lycklig öfver detta förhållande. Hon böjde sig under nödvändigheten och koncentrerade i stället sin kärlek på

lille Erling, hvilken föräldrarna efter tidens sed uppfostrade strängt, men i hvilken de sågo sin ögonsten. Men som en brist kände hon denna alltför tidiga ofruktsamhet, och i ensamma stunder sörjde hon ofta däröfver. Af den moderlighet, som hon icke fick skänka åt en talrik barnskara, och som var hennes väsens behof, däraf fingo godsets underhafvande sin del. Brite sökte dem icke. Hon gjorde inga påträngande besök i de fattigas stugor. Hon vande dem i stället att gå till sig, och på detta sätt blef Brite redan tidigt något af en ungmor, hos hvilken alla, som behöfde henne, funno sitt stöd.

Ibland kunde det hända, att Brite häri enligt Karl Henriks mening gick en smula för långt. Då kunde han göra en grimas, uttryckande en blandning af sympati och förargelse, sägande:

— Går vi på så här, då växer oss folket öfver hufvudet.

Men i sitt hjärta beundrade han Brite både för hennes praktiska förstånd och hennes goda hjärta, och i hvad som rörde barmhärtighetsverk lät han hustrun råda. Lätt hade han vunnit lifvets goda, och att se för gnidigt på penningen var icke Karl Henriks sak.

Karl Henrik var nämligen alls icke typen för en dåtida svensk godsägare af gamla stam-

men. Liten och satt, med raska — i våra dagar skulle man säga »en smula nervösa» — rörelser gick han omkring på ägorna. De forna löjtnants-mustascherna hade den nuvarande majoren efter tidens sed låtit breda ut sig öfver kinderna i runda, tätklippta polisonger. Endast hakan var bar och slätrakad, denna korta, runda haka, hvilken darrade, när han blef upprörd, vare sig det kom af vrede, sorg eller fröjd. Buskiga sköto ögonbrynen fram under en panna, hvilken åldern ännu blott lätt hade fårat. Sin egendomliga karaktär fick ansiktet dock af ögonen, hvilka väl kunde tindra muntert nog, men ofta också röjde det drag af svårmod, som låg på botten af majorens väsen.

I grunden kunde majoren nämligen aldrig finna sig till rätta med att ha blifvit en rik och ansedd man, inför hvilken människorna krusade, om ock han gjorde sitt bästa för att i det yttre upprätthålla sin ställnings värdighet. Detta drag älskade Brite mer än något annat hos sin man, och hon glömde heller aldrig hur upprörd hon sett honom den gång, då lyckan i form af ett stämpladt papper föll öfver dem, och det långsamt blef dem klart, att de lyfts upp ur fattigdomen för att taga plats bland familjens rika. Själf hade Brite aldrig smakat annat än fattig-

dom. Att den kunde kännas som en stor olycka, hade hon under sin ungdoms lycka aldrig ens vetat. Hennes kvinnliga instinkt lärde henne nu, att det måste kännas annorlunda för den, hvilken som hennes man varit född, om icke till rikedom, så dock till välstånd.

Detta minne satt djupt inom Brite, och därför bar hon som på en hemlig skräck, att fattigdomen en dag kunde komma tillbaka. När hon gick ensam i de stora rummen eller satt i sitt lilla kabinettet med den hvita och blå möbeln, där ifrån hon kunde se ut öfver parken och sjön, kunde denna fruktan komma öfver henne, så att hon blef kall af skräck. Värst var det, när höststormarna blåste och snön ännu icke fallit med sin stämning af afskildhet från världen och stilla lugn. Då längtade hon stundom som ett barn att slippa sitta ensam, och när då majoren kom hem från kontoret eller skogarna, föll Brite honom om halsen, som om hon fruktat att aldrig få se honom mera. Men aldrig ville Brite erkänna, att dylika utbrott af plötslig ömhet framkallades af hennes blotta inbillning, hvilken ensamheten satte i rörelse. Dagen om gick Brite mestadels ensam med sina sysslor, och hennes bästa sällskap var Erling. När sommaren kom, och gästrummen någon gång stodo tomma, då

upplefde de båda makarna sina bästa stunder. Då följdes majoren och Brite åt på vägarna i parken eller sutto på soffan nere vid sjön under den stora lönnen, som planterats där långt före gamle excellensens tid, ingen visste af hvem. Stundom gingo de också längre bort, följande den väg, som ledde ut mot vildparken, där stigarna blefvo trängre, och snåren stodo oröjda kvar. Det var samma väg, hvilken de gått en gång den afton, då de första gången kört upp på Kolsäters gård. Aldrig kunde de gå där, utan att minnena från fordom kommo tillbaka. En gång hände det, att Erling följde föräldrarna på deras promenad just på denna väg. Han var då stora gossen, finhyllt, spädt byggd, men spänstig i sina rörelser och med det slags brådmogna väsen, som utmärker barn, hvilka växt upp utan syskon.

Då sade Karl Henrik till gossen:

— Kan du minnas, att du icke alltid bott på Kolsäter?

Erling såg upp, och ett fundersamt uttryck kom i hans ansikte.

— Nej, svarade han.

Efter att ha tagit sig en funderare, tillade han dock:

— Jag minns, att jag kom åkande här en

gång, och rundt omkring var det mycket folk. När vi kom fram, sa pappa att jag var trött. Därför fick jag gå till sängs, men där låg jag länge vaken och kunde inte somna, därför att jag låg och tittade på gardinen. Det var en kvarn på den och en jägare. Det minns jag. Men före den kvällen minns jag ingenting.

— Du var också så liten då, svarade Brite. Bara två år.

Erling hade gärna önskat att få veta mera. Ty att det låg något bakom faderns fråga, det anade han. Men dåtidens människor berättade ej mycket om sig själfva för sina barn. Därför visste Erling heller ingenting annat, än att han hela sitt lif hade bott på Kolsäter.

— Det kan vara så godt det, sade Karl Henrik. Desto fortare slår han rot.

Strax därefter vände han sig om mot sin hustru och sade:

— Jag har ett bref i fickan från Nils Göran. Jag har icke brutit det än.

De hade kommit tillbaka fram mot stora byggnaden, och i samma nu fick Erling syn på kusken och sprang bort till honom. Det var nämligen en stor dag för Erling. Ty han visste att just denna afton skulle hästarna badas på den plats, där gamla vintervägen mellan alar

och tallar ännu i dag skär ned emot Lommen.

Kusken var majorens trotjänare, hade en gång i tiden varit hans ordonnans och som gammal militär hette han Spets. När majoren flyttade till Kolsäter, tog han Spets med sig, emedan han tyckte om att under första tiden hafva åtminstone en tjänare, hvilken var en gammal bekant.

Spets var nu en smula till åren. Men när han först kom till Kolsäter, gjorde hans vaxade mustascher och militäriska pli ett starkt intryck på hela godsets kvinnohjärtan. Nära och fjärran kallades han »vackra kusken», och hushållsmamsellen måste för hans skull mer än en gång öfva extra tillsyn öfver fönstren till pigkamrarna. Brite blundade för dessa hans svagheter, emedan han var majorens favorit, och hon gjorde mera än ett försök att få vackra kusken gift, hvilket dock ständigt misslyckades.

När tal blef om sådant, stramade Spets upp sig och sade:

— Som ärlig ungkarl har jag lefvat, och som sådan vill jag ock dö. Ännu så länge tycka flickorna om mig.

Spets var och förblef ohjälplig. Men rida kunde han, köra spann och slå klatsch med stora spannpiskan. Därför beundrade Erling honom,

och en stund efter sedan han sprungit bort från föräldrarna, visade han sig, ridande barbacka vid sidan af sin vän kusken, medan unghästarna sprunga lösa efter dem genom allén. Julisolen stod i sin nedgång, och doften från lindarna fyllde luften kring terrassen.

På den gröna spjälsoffan, bakom hvilken mossrosorna blommade, sutto Karl Henrik och Brite. Majoren vek samman brefvet, hvilket han långsamt och noggrant genomläst, och i det han kastade en något bekymrad blick på sin hustru, sade han:

— Nils Göran skrifver, att han och Mina Charlotta kommer i nästa vecka.

Det var alltid med en viss motvilja, som majoren meddelade sin hustru, att brodern och svägerskan skulle komma på besök. Ty han visste, att Brite fick draga värsta lasset under dessa dagar. Själf gladde sig majoren städse oskrymtadt åt att återse brodern. Visserligen hade åren och omständigheterna skilt bröderna åt, och efter Nils Görans giftermål träffades de ännu mera sällan än förr. Måhända var det en ren lycka, att de båda godsen lågo på sex mils afstånd från hvarandra, och att besöken alltså icke kunde blifva för täta. Ej heller kunde Karl Henrik neka inför sig själf, att de sista sam-

manträffandena mellan honom och brodern varit en missräkning. Så fort en dag förgått eller två, inställde sig gärna en kyla dem emellan, hvilken det kostade majoren en verklig ansträngning att icke låtsa sig märka. Och dock kände sig Karl Henrik innerst glad, när han nu visste, att brodern skulle komma. Ty den gamle Nils Göran var det han längtade att återse, den Nils Göran, hvilken alltid lefde kvar inom honom själf, så ofta minnet af den sista sommarens obehag hade fördunstat.

Brite visste allt detta mycket väl, och därför att hon kände i takt med sin man ända in i hans illusioner, hade hon icke hjärta att säga honom emot och yppa den misstämning, hvilken vid denna underrättelse bemäktigade sig henne. Småpratande om, huru allting skulle ordnas, sutto makarna där, medan skymningen föll omkring dem och läderlapparna lockade af majorens hvita hatt susade öfver deras hufvuden. Först när de skulle gå in, smålog Brite och sade:

— Du tror väl inte, att det kan inträffa, att Mina Charlotta får något förhinder?

Majoren föll genast in i samma ton.

— Nej, svarade han med en grimas. Fordra inga orimligheter af ödet.

Tankfull gick Brite denna afton sin vanliga

rond omkring rummen på nedra botten för att se till, att luckorna voro stängda. Ståtlig såg hon ut, där hon gick. Åren hade nästan förskönat henne, och själfva den fyllighet, hvilken kommit med dem, gaf endast intryck af hälsa och kraft. Medan hon gick där, tänkte hon för hundrade gången på, att hennes man var för god för denna världen. Så gammal han var, såg han Nils Göran med samma ögon ännu, som när ungdomen förenade dem, och det behöfdes blott, att brodern kom, för att Karl Henrik med hela den bekymmerslöshet, som var honom egen, skulle gå brodern till mötes.

Med en viss kvinnlig förtrytelse tänkte Brite på detta, och medan dessa tankar sysselsatte henne, kom hon in i sängkammaren. Den stora mahognisängen i alkoven, den väldiga trymån, de tunga snidade möblerna — vid skenet af det enda ljuset, som brann, tedde sig allt detta nu, då Brites inre var i jäsning, nästan spöklikt. Hon såg tillbaka på alla de år, som gått, och det föreföll henne, som om den enda mörka skuggan öfver hennes och hennes mans lif kom från denne Karl Henriks broder. Brite var icke längre den blyga unga kvinna, hvilken en gång darrande trädt sin okände svåger under ögonen. Bakom hennes numera jämna och behärskade

yttre lefde dock samma veka känslighet kvar, och den behärskade hennes natur lika starkt, äfven om den ej tog sig samma uttryck som under den första ungdomen.

Aldrig hade Brite talat öppet med sin man om brodern. Aldrig skulle hon haft hjärta att göra det. Men så ofta hon blifvit förberedd på dessa besök, hvilka återkommo på bestämda tider, hade Brite känt sitt hjärta snöras samman af en oro, hvilken hon icke kunde förklara. Noga hade hon granskat sin man och tänkt: »Anar han ingenting?»

Medan Brite låg sysselsatt med dessa tankar, lyssnande efter att höra mannens steg i spiraltrappan, somnade hon in, och när hon vaknade till den nya dagen, voro dessa tankar ännu icke försvunna. Lugnt gick hon dock till sina sysslor, och när hon såg majoren med förnöjd min vandra vägen fram, som ledde till inspektorsbyggnaden, återkommo tankarna starkare än förut. »Hvem vet?» tänkte Brite på samma gång. »Kanske förstår Karl Henrik, när allt kommer omkring, mera än han vill säga åt mig?»

Åtminstone trodde sig Brite märka, att mannen denna gång med mindre ifver än vanligt talade om glädjen att åter få träffa sin bror. Hade ej höskörden pågått just då, och det ena

lasset efter det andra rullat in öfver stenarna på ladugårdsbacken, hade dagarna säkert släpat sig fram ännu långsammare, än hvad fallet var. När söndagskvällen kom, och alla gingo till hvila, låg öfver hela gården i Brites ögon en stämning, liknande förkänslan af en olycka.

Olyckan kom också, fastän i annan form än Brite hade tänkt. Den kom måndagsnatten, då Brite och Karl Henrik vaknade vid, att Tilda, huspigan, stod halfklädd vid herrskapets säng med en lykta i handen och hviskade: »Det brinner.» Yrvaken sprang majoren ur bädden. »Hvar?» ropade han. »Svara, människa!» Pigan stod förskräckt midt på golfvet och kunde icke få fram ett ord. I detsamma hördes ute från gården röster blandade med ljudet af brådskande steg, och öfver bullret ljöd vällingsklockans klämtande ringning. I ett nu hade majoren slitit ned gardinen. Hela rummet lystes upp af ett flammande eldsken. »Det är ladan, som brinner,» ropade Brite. »Ladugården ligger tätt intill.»

Men majoren hörde henne icke. Han hade redan försvunnit utför spiraltrappan ned till sig. När han kom ut till brandstället, hade folk redan börjat samlas. Från ladugården hördes råmandet från de vettskrämda kreaturen, som följda af

skällande vallhundar rusade ut i den närliggande hagen.

Bruket låg en kvarts timmes väg från självfva herrgården. Torpen lågo spridda omkring på de milsvida ägorna. Långt bort i skogarna, där träden glesnat kring glänta eller äng, där floden svällde ut i ett tjärn, som torkat upp till åker, där odlingen trängt undan skogen och brutit bygd — där bodde de alla. Långa voro afstånden, trånga och mörka stigarna. Blott dessa skogens invånare självfva kunde där vid nattetid leta sig fram. Därför kom heller ingen annan hjälp än från gårdens egna statare och från bruket, dit rättaren sändt bud, emedan det svaga ljudet från vällingsklockan icke trängde så långt.

Därför kunde ej heller ladan, som brann, räddas. Och hade ej höet detta år måst bärgas halftorrt, skulle ladan ha stått i ljus låga med ens. Nu arbetade sig lågorna mödosamt fram, och blott på den ena långväggen gapade ett förrädiskt hål, genom hvilket en jätteorm af eld slingrade sig fram för att nå taket. Taket brann för öfrigt redan. Tegel efter tegel föll rasslande ned, omedelbart följda af rökmassor, som hvirflade upp. Genom sidornas bjälkar började den röda elden småningom lysa fram, och i hvarje ögonblick fruktade man att se den knastrande

byggnaden störta samman i en enda rykande massa.

Svarta och sotiga, klädda i långa skjortor, som de stått framför härdarna, kommo smederna, från bruket, där hamrarnas dån hade förstummats. Tysta och vakna på faran togo de plats i den långa kedjan af kvinnor och män, hvilken var bildad från brandstället och ned till sjön. Ämbar på ämbar langades upp och tömdes i den stora brandsprutan, som trampades af åtta man, och där majoren själf tagit plats och förde befälet öfver den myllrande skaran.

Brite hade krupit samman bakom sin man. Med ögon, som lyste af oro, betraktade hon skådespelet framför sig, såg hur lågorna flammade upp mot den mörka skogsranden, kastande gnistor och brinnande spånor vida omkring. En känsla af fasa behärskade henne. Den förlust, som gården led, förstorades i hennes inbillning. Den ångest, hon så länge burit ensam, blef henne inför denna nattens skräcksyn öfvermäktig. Blek och skälfvande, kände hon tanken, hvilken dök upp inom henne och pinade som salt i öppet sår: »Detta är bara början,» tänkte hon. »Snart brinner också gården.» Det var fattigdomen, hon såg grina fram emot sig ur lågorna, och dock tänkte hon härvid icke på sig själf,

utan på mannen, hvilken aldrig skulle kunna bära att blifva fattig på nytt.

Redan hade folket arbetat en god timme. Då vände sig majoren till sin hustru och sade:

— Låt flytta ut en drickestunna och säg åt pigorna att bära kring mat.

Som han sagt detta, grep han själf slangen och riktade den mot ladugårdens vägg, hvilken börjat att ryka. En lycka var det, att kreaturen därinne för länge sedan voro bragta i säkerhet. Men Brite hörde icke mannens ord. Fången i sina egna tankar stod hon, och när majoren vände sig om, hade hustrun ännu icke rört sig ur stället.

— Hvarför gör du icke, som jag säger? sade han lågt och barskt.

Utan att svara ett ord vände sig Brite om och gick. Och majoren hade i nästa ögonblick glömt, hvad som passerat.

I detta nu gick nämligen som en darrning genom hela den arbetande skaran af kvinnor och män. En röst hade ropat:

— Yx-Lars!

Det var skogvaktarn, som fått se honom. Från sin plats nära den hotade ladugården, höjde sig skogvaktaren senig och axelbred med det mörkskäggiga ansiktet lysande rödt mot eldskenet och pekade med utsträckt arm mot den

öppna ladugårdsdörren. Ropet fortplantade sig från man till man genom hela den långa kedjan ned till sjön, och de, som voro för långt borta för att kunna se, syntes vilja bryta kedjan för att ila fram och få veta, hvad ropet gällde. Med möda återställdes disciplinen på nytt.

Detta kom af, att en fråga fanns obesvarad, en fråga, hvilken ingen uttalat högt, men som alla gjort sig. »Hvem har antändt ladan?» lydde denna frågan. »Utan orsak bryter ingen eld ut.» Och alla visste det väl, att med bart ljus hade ingen klok människa gått in, där det nybärgade höet låg.

Yx-Lars stod där emellertid på tröskeln till ladugården. Hvarifrån han kommit, visste ingen, och ingen hade heller sett honom gå in. Inne i ladugården måtte han ha legat gömd, och att han vågade sig ut nu, betraktade alla som ett rent under.

Ty Yx-Lars var rädd för folk. Yx-Lars hade dåligt samvete och vågade icke se någon i ögonen. I stugan, som höll på att ramla af ålder, bodde han långt borta i skogen, och öfver hans åkrar, som förr burit säd, växte nu tistlar och ogräs. Kom man på stigarna, hvilka ledde till Korpvattnet eller Dödtjärnen mötte man honom ibland. Han gick då och pratade högt för sig

själf, som om han läst förbannelser öfver dem han mötte, och ansiktet såg ut som bara smuts och skägg. Inne i stugan, där han bodde, hade ingen främmande på många herrans år satt sin fot. Ty det behöfdes bara, att någon kom nära den mark, hvilken Lars betraktade som sin, för att han dök fram bakom knuten och hytte med yxan. Slagit någon hade han aldrig, och därför lät länsman honom också gå i fred. Men ingen kunde vara säker, att han inte en vacker dag högg till, och därför skydde honom folket och kallade honom för Yx-Lars.

Sådan hade han blifvit, sade de gamla, därför att han så långt någon kunnat minnas, gått och pysslat med andra människors elakhet och ljugit ihop ondt, som han sade, att andra hade begått. Elakhet såg han omkring sig öfverallt, och så ren var ingen, att icke Yx-Lars skyllde honom för satansverk och rackarknep. Barnen gåfvo sig därför hemifrån, så fort de kunde komma bort. Utsocknes flyttade de, och ingen hörde sedan af dem. Den sista, som öfvergaf honom, var hustrun. Och när hon gick, bars hon bort i en svart kista och sänktes i jorden. Hon var nog den, som haft det värsta med Lars. Och sedan den dagen förföll han och blef till en utböling, som alla måste sky.

Huru han blifvit sådan han nu var, därefter frågade ingen. Ty föga lönar det att forska efter, hvarifrån ondskan kommer. Men där han nu stod i dörren till den tomma ladugården och spanade ut mot ladan, som brann, kunde alla se, hur han mumlade för sig själf och riste med händerna, som ville han förvärra olyckan med sina onda böner.

Det såg nästan ut, som hade Yx-Lars gått i sömnen. Ty trefvande framför sig med händerna, gick han till sist rätt fram mot laduväggen och stirrade in i elden, alldeles som om den hade lockat honom till sig. Fast ingen bland folket unnade honom bättre, steg dock bland hela skaran vid brandstället nu ett skri af förfäran. Ty i samma stund slogo lågorna ut genom taket, inhöljde hela huset i en enda flamma, och med dån och brak störtade bjälkarna ihop i den gnistrande röken, som för ett ögonblick nästan lyckades kväfva eldens kraft. Hade icke då skogvaktaren sprungit till och med våld ryckt Yx-Lars undan, så hade han gått rätt in i elden, som bländat honom. Skogvaktaren måste lyfta honom upp och bära honom undan, och hela tiden hväste Yx-Lars och bet omkring sig som ett elakt djur. Först när majoren kom och röt till åt honom att sansa sig, blef han tyst. Och

när majoren då frågade honom, om det var han som anlagt branden, såg det ut, som om han vaknat upp och besinnat sig.

— Jag var inne i ladan, sade han. Och jag hade stål med mig.

— Och så slog du eld? frågade majoren.

— Det gjorde jag nog.

— Hvarför gjorde du så?

— Jag var ensam därinne. Det var mörkt, och jag frös.

Mera kunde ingen få ur Yx-Lars. Men de, som hörde honom, menade, att kunde man få ställa sig galen, när man gjort något illa, var det ingen, som behöfde sota för det värsta brott.

Nu bröt morgonsolen fram öfver Lommens vatten, öfver parkens gamla träd och skogshöjderna bakom densamma. Framför inspektorsbyggnaden förplägades de alla, smeder och drängar, jordarbetare och torpare, män, kvinnor och barn, hvilka hjälpt till att släcka och nu trängdes kring de i hast uppställda slagborden, hvilka stodo fulla med mat.

Majoren kastade en sista blick på den rykande askhögen, hvilken pålitliga män blifvit satta att vakta, så att elden ej skulle flamma upp på nytt och spridas vidare. Därpå gick han upp

till herrgården för att berätta Brite, att all fara var öfver.

Han fann henne i sängkammaren, där hon krupit ihop på en stol vid fönstret, klädd som hon varit på natten ute vid brandstället. Hon huttrade som af köld, och syntes ej höra, att mannen kom in.

— Brite, sade majoren förvånad. Hvarför sitter du här?

Då vaknade Brite ur sin bedöfning. I det hon reste sig upp, försökte hon le emot majoren och lyckades.

— Det blir att köpa hö för vintern, sade han småleende. Värre är dess bättre olyckan icke.

Ett par timmar senare kördes Yx-Lars bort från Kolsäter. Skogvaktaren var den, hvilken blifvit betrodd att forsla honom till länsman. Länsmannen tog brottslingen i förvar, och därmed försvann Yx-Lars från trakten för alltid. Han dog i fängelset, och kojan, som låg i skogen, där bäcken rinner fram på väg till Korpvattnet, multnade småningom ner och ramlade samman, emedan ingen ville flytta dit in. Ej heller gjorde någon af de bortflyttade sönerna eller döttrarna anspråk på arfvet.

II.

Fru Olivia Krabbe, född Mörk, änka efter framlidne landtmätaren Jöns Jakob Krabbe, gemenligen kallad farbror Jakob, bodde på en liten föga gifvande landtegendom, som hette Torp. Med gammal svensk herrgårdsfart körde man med parhästar dit från Kolsäter på en timme.

Fru Krabbe hette i hela trakten, åtminstone ibland herrskapsfolk, ingenting annat än moster Olivia, och fast hon hörde till de fattiga medlemmarna af släkten Mörk, var hennes inflytande detta oaktadt mycket stort. Hon var en glad gammal gumma, som icke försmådde guds gåfvor hvarken af vått eller torrt och hade ett temperament utan like. Detta temperament grundlade hennes välde öfver människor. Och med det hade hon också öfvervunnit världen från den stund, då hon gifte sig med en fattig adelsman, som kommit på sned och fått sluta som landt-

mätare, sedan släkten tröttnat att betala hans beryktade kalas och växlande spelskulder. Det var Jakob Krabbes person och hans sångröst, som en gång gripit den storväxta, blonda flickan, hvilken hade lika lätt för gråt som för skratt, och var lika rapp i vändningen, vare sig det gällde dans eller arbete. När Jakob Krabbe fått sig ett glas eller två, helst en smula öfver strecket, och sedan satte sig till pianot och sjöng, då släpptes alla onda andar lösa, som kunna pina en människosjäl, då doftade hela rummet sommar och sol, då spelade linden, då drillade näktergalen. Då bröt skrattet ut i en brakande yra, som förtog både vett och sans. Sångare var han till lif och själ, och många voro de hjärtan, i hvilka han sjungit sig in. Muntrare bröllop än moster Olivias med hennes Jakob hade ingen sett.

Men när kärleksyran var förbi, då förstod moster Olivia snart, att med sång och glädje födas inga hungrande munnar. Därför blef hon en arbetsmänniska som få, och det lilla mannen förtjänade eller gården gaf, det visste hon få att räcka. Fyra söner hade hon utrustat och sändt ut i världen, och döttrar hade hon inga haft. »Och väl var det,» sade den gamla frun, »ty hvad finns väl värre än fattiga flickor?» Men

sitt lynne hade hon vetat behålla, och detta kunde icke ens kufvas af de långa vintrarnas enformighet, då hon brukade sitta ensam på Torp, sedan mannen dött och sönerna länge sedan flugit ur boet. Gråta och skratta kunde hon som förr, och när hon blef rörd, tillrade tårarna utför hennes feta kinder och ned på de hvitstärkta mössbanden. Men skrattade hon, då gungade formligen hela hennes enorma kroppshydda som ett haf i storm, och skrattet slutade gärna med, att tårarna äfven då började rinna.

Om denna praktfulla gamla dam berättades emellertid en historia, hvilken först hade hviskats fram bland släktens kvinnliga medlemmar, därefter i en förtrolig stund af någon bland de äldre gifta fruarna berättats för hennes man samt på detta sätt slutligen funnit vägen till herrkretsarna.

Historien var den, att moster Olivia kom till sin bästa väninna gamla öfverstinnan på Bytofta, hvilken var en munter fru som hon själf, och äfven hon känd för att icke skräda orden. Hon kom mellan nyåret och trettondagen, som hennes vana var, och gamle Jakob Krabbe hade dött på senhösten. Han dog af slag, som naturligt var, tung och ovig som han blifvit på gamla dagar. I änkedok och full sorgdräkt kom moster Olivia och hade icke en gång aflagt det hvita

pipkråset och armmuddarna. Naturligtvis blef den första förmiddagen allvarlig nog, och de båda damerna talade länge om döden, jordelifvets sorger och alltings förgänglighet.

Men plötsligt började moster Olivias mun att dragas till något, som liknade ett leende, och en munter glimt lyste upp hennes tårögda ansikte. Förtroligt lutad fram öfver kaffebrickan, hviskade hon följande:

— Men aldrig kan jag ändå glömma, hur salig Jakob dog. Det var sista dagen han lefde. Då satte han sig upp i sängen och ropade mig till sig. Och som jag kom fram, tog han om mig och kramade mig, så jag satt som i ett skrufstäd. Och jag visste inte hvad jag skulle tänka om gubben. »Herre Gud, Jakob,» sa jag, »hvad är det åt dig? Vi är ju gamla människor.» Därmed släppte han mig och föll pladask tillbaka mot kudden. Och kan syster tänka sig — när jag då såg närmare på honom, var han död.

Det var icke utan, att änketårarna hade blandats med skratt vid denna historia, ett dämpadt skratt vid minnet af ungdomens och kärlekens nöjen. Muntert som gamle Jakob lefvat hade han dött. Men hur historien egentligen hade blifvit bekant, var hela släkten en gåta. Ty öfverstinnan på Bytofta hade heligt lofvat, att

icke för någon berätta, hvad moster Olivia förtrott henne om sin Jakobs sista stunder, och gumman försäkrade vid alla tillfällen själf, att aldrig hade denna historia gått öfver hennes läppar.

Men bekant var den inom släkten, och den skadade icke moster Olivia. Hon läste sin bibel, sin psalmbok och Kajsa Warg, for till kyrkan om söndagarna för att få höra den vackra sången och orgeln samt tänka på gamle Jakob, hvilken nu sjöng sina sånger bland änglarna i himmelriket. När hon kom hem, kritiserade hon obarmhärtigt prosten i Bonga, som var akademiskt lärd och predikade efter ett schema, komplett obegripligt för hela församlingen. Utan att skräda orden och utan att sky någon, lefde moster Olivia sitt lif fram, och hemligheten i hennes makt öfver människor och goda ställning i trots af fattigdomen låg dels i hennes sparsamhet, dels i hennes goda hufvud och otroligt frispråkiga tunga. Aldrig gaf hon ut ett öre för mycket, och aldrig köpte hon något, som icke var strängt nödvändigt. Äfven nu, när hon satt ensam på gården och kunnat unna sig litet mera af lifvets goda, drack hon hvar morgon kaffe kokadt på ollon, och åt rågmjölsgröt till kvällen. Men inflytande fick hon, därför att hon såg så

bra och aldrig stack under stol med, hvad hon tyckte. Det andra hviskade i vråarna, det sade hon högt och väjde inte ens för att låta vederbörande höra sin mening midt i ansiktet. Sådant gjorde moster Olivia alls icke för att förbättra världen eller människorna omkring sig. Därtill var hon alldeles för klok. Hon gjorde sådant helt enkelt för sitt eget nöje och emedan det roade henne. Om världen omkring henne var god eller dålig, bekom henne inte alls. Men det var hennes lust att genomhyfla en syndare och se, hur han vred sig under hennes muntra och skarpa sanningar. Aldrig pärlade orden lättare än då ur hennes mun, och aldrig var hennes skratt mera smittande och i grunden godsint.

Sådan var moster Olivia. Hon var dessutom en dundergumma i allt hvad hushållsgöromål heter. Som hon kunde ingen brygga öl eller punsch, stöpa talgljus eller sköta om ett hushåll i slakttiden. I alla frågor, som rörde bak eller syltning, var hon ett orakel, och hennes likörer af plommon eller rönnbär voro vida berömda. Det var en stor och eftersökt grace, när hon före de stora högtiderna ville göra besök hos någon af släkten och förestå sysslorna. Då fanns ingen husmor som hon, och inte heller var det värdt för någon, hvem det vara månde,

att då lägga sin näsa vare sig i bakträget eller bryggkitteln. Henne visade moster Olivia snart, hvar David köpte ölet.

Ett orakel var hon äfven i mycket annat. Hon kunde koppa och slå åder, lägga på blodiglar, sköta sår och spjälka benbrott. »Vore det inte för att jag inte vill gå socknens barnmorska i handteringen, kunde jag nog gå i land med barnsängar också,» brukade moster Olivia säga. »Mina egna har då alltid gått som en dans.» Dessutom kunde hon spå i kaffe och kort. Men den konsten idkade hon ogärna och i hemlighet. Ty som hon själf uttryckte saken: »Prästen har nog ett och annat att säga om moster Olivia ändå, utan att hon också skulle idka trolldom och häxeri och kanske få stå kyrkoplikt på gamla dagar.» Men stod hon på spänd fot med prästerskapet, så stod moster Olivia i stället i så mycket bättre vänskapsförhållande till doktor Roeler på Korsberga. Om honom hade hon endast goda ord att säga, men så hade doktorn också mera än en gång hänvisat svårläkta sårpatienter till den läkekunniga änkefru Krabbe på Torp.

Ja, sådan var moster Olivia, och det är gifvet, att en dylik person kunde hvarken förbigås eller glömmas af släktingarna. Ingen önskade heller sådant, ty hvar hon kom, följde henne

glädjen. Också plägade hon alltid inbjudas, då långväga främmande gästade Kolsäter för att med sitt goda humör och sina tusen historier friska upp umgänget, hvilket under det enformiga landtlifvet i längden kunde blifva segslitet nog. Och hade Brite fått sin vilja fram, skulle hon nog helst ha velat skicka efter moster Olivia genast och förmått henne att stanna hela tiden, då familjen på Björknäs gästade dem, för att slippa de långa tête-à-têterna med svägerskan, hvilka för henne voro ett pinsamt tålamodsprof. Men då båda dessa damer öppet vidgingo, att de ej öfverdrifvet älskade hvarandra, var en sådan plan naturligtvis outförbar.

Som det nu var, fick Brite vara glad, att Nils Göran och hans hustru af en ren händelse anlände ett par dagar senare, än ämnadt var. Därigenom fingo de häftiga intrycken efter eldsvådan tid att lägga sig, och hon själf rådrum att ordna allt till mottagandet af de långväga gästerna.

Det var lördagsafton, när brukspatronens på Björknäs ändtligen körde upp på Kolsäters gård. Nykrattad låg trädgården, och när vagnen körde till stallet, började trädgårdsdrängen sitt extra arbete att på denna lördagskväll för andra gången kratta gården fin. Öfver hufvud lyste

hela Kolsäter denna dag så putsadt och rent, som om storhelg väntade. Hvita fläktade gardinerna öfver fönstren, hvilka öppnats på krok, fläckfria glänste golfven med sina nydammade gångmattor, nyskuradt glänste allt som var af koppar och silfver, mässing eller så kallad simpel metall. Fönstren stodo fullsatta med en rikedom af fuchsior och pelargonier, och öfver blomfatens kanter hängde tunga rosor, ordnade af Brites konstförfarna hand.

Men ingenting kunde dock förliknas vid den omsorg, som blifvit nedlagd på ordnandet af de båda gästrummen, hvilka voro bestämda att bebos af Nils Göran och hans hustru under deras vistelse på Kolsäter. Den gula björkmöbeln var blankpolerad, liksom luckorna på de gamla rosiga kakelugnarna. Öfver toalettbordet hängde den nystrukna slöjan som en hvit luftig sky, och när Brite betraktade de långa hvita handdukarna, hennes bästa spetslakan, vikta öfver de brokiga sidentäckena, de höga svällande kuddarna, alabastervaserna med alla årstidens doftlösa trädgårdsblommor, valda för att icke gästerna skulle behöfva frukta att vakna med hufvudvärk — då måste hon säga sig själf, att denna gång borde ej ens svägerskans skarpa blick finna något ämne för anmärkningar

När herrskapet gjort toalett och kommo upp i salongen, där värdfolket väntade, yttrade också Mina Charlotta, i det hon satte sig ned i soffan:

— Mycket nätt, min goda Brite, verkligen mycket nätt.

Detta var i svägerskans mun ett högt loford, och Brite tog också emot det med sitt bästa småleende. Tack vare denna lyckliga början aflöpte också denna första afton tämligen väl. Under supén, som serverades i stora matsalen på nedra botten, mörknade det dock plötsligt så häftigt, att ljusen måste tändas i de stora silfverkandelabrarna, och i ett nu skakades hela huset af en väldig åskknall, beledsagad af en blixt, som skar fram mot det mörka molnet så tydligt, att viggarna lyste blåhvitt.

Brite kastade en skrämd blick på sin man, som om hon bedt honom om hjälp. Hon var rädd för åskan som ett barn, och hon hade önskat att Karl Henrik skulle ursäktat henne och hjälpt henne att få gå upp till sig och vara ensam med sin rädsla. Men majoren gaf i stället sin hustru en skarp blick, hvilken betydde, att han befallde henne stanna. Brite behärskade sig därför, och medan pigorna gingo omkring och stängde alla fönster, tyckte hon sig känna

sitt hufvud svindla, medan därute regnet strömmade ned.

Supén gick emellertid till ända utan vidare äfventyr, och åskans skrällar ljödo allt svagare och på afstånd. En smula blek gick Brite vid svågerns arm tillbaka upp i salongen, medan Karl Henrik värdigt kom efter dem, förande fru Mina Charlotta. Klädd i sina bästa kläder, gick Erling sist, stängande dörrarna efter de båda paren. I salongen slog sig nu sällskapet ned, och då gångarna i parken voro uppblötta, föreslog Karl Henrik svägerskan att man skulle göra musik. Till vänster om den lilla frun tog han plats, i det han af artighet lämnade åt henne att spela diskanten. Och från den präktiga flygeln, hvilkens lock stod öppet, klingade nu tonerna. Ett par af Beethovens ouverturer samt till sist scherzot ur en symfonie af Haydn, satt för piano à quatre mains. Redan självfva flygeln var vid denna tid en raritet. Men så förstodo också de spelande att uppskatta detta. Tyst vid det enda fönster, som stod öppet, satt Erling, lyssnande med vidöppna, klara ögon och blickande ut i den skumma parken, där regndropparna föllo från träden, och den våta jorden ångade af värme och fruktbarhet.

Fulla och rena strömmade tonerna ut i det

stora rummet med dess tunga mahognimöbler och de mörknade gamla holländska taflorna, hvilka prydde väggarna i detta Kolsäters praktrum. Af musikens trollmakt fördes nu dessa människor tillsammans, som hade ingenting på jorden någonsin skilt dem åt. Brite satt rak och tyst. Spetsarna, på hvilka hon virkat, hvilade mot den mörka sidenkjolen, som omslöt hennes knä. Och Nils Göran, för hvilken musiken egentligen var ett lidande, sjönk ned i en ensam fåtölj. Där satt han tålmodig och lät maten sjunka, njutande af den tanken, att Mina Charlotta gjorde furore.

Aldrig visade sig heller Mina Charlotta mer till sin fördel, än när hon satt vid pianot. Liten till växten var hon, så liten, att man vid hennes åsyn ibland ofrivilligt kom att tänka på en dockfigur, och ingen kunde se på henne, att hon under ett tioårigt äktenskap födt fyra barn till världen. Hennes händer voro så fina och små, att det tycktes ett underverk, när man hörde det starka anslaget från dessa fina fingrar, hvilka knappast syntes räcka till för att omfatta oktaven. Men dessa händer voro dock kraftiga nog, och det sades om dem, att de utdelat mera än en örfil till lata tjänare och uppstudsiga underhafvande. Kloka och hvassa voro de små gråa ögonen,

hvilka blickade fram ur ett finskuret ansikte, omgifvet med ett kastanjebrunt hår, som tidigt börjat skifta i grått, och dessa ögon voro aldrig i hvila. De spelade omkring öfver allt och upptäckte allt. De afspeglade en ständig oro, och den lilla bestämda munnen gaf också uttryck häråt. Den kunde berätta om alla och allt, och den var icke blott van att befalla, den gjorde det så att säga af instinkt. En obeskriflig oro utgick från denna lilla ampra kvinna, och ingen kom henne nära, utan att liksom smittas däraf. Såg hon ett veck på en duk, ett dammkorn på en atenienne eller en knut på ett gardinsnöre, anmärkte hon det genast, hemma eller borta, och vid hennes sida låg ständigt en liten svart, silkeshårig ondsint King-Charles. Bijou hette han, och det hörde till Nils Görans skyldighet att, när matmodern icke hade tid, hvarje afton promenera juvelen i trädgården. Björknäs hade blifvit som förvandladt, sedan Mina Charlotta kom dit och långt därförinnan. Ty ännu under förlofningstiden började hennes inflytande att göra sig gällande. Det var, som om Nils Görans ursprungligen milda lynne blifvit skärpt genom henne. Aldrig föreföll han heller riktigt i sitt esse, då hustrun var närvarande, och en viss torr-rolighet, hvilken eljest utmärkte den få-

ordige mannen, försvann alldeles. Utan att ana det följde Nils Göran hustruns minsta vink, lydde henne blindt och accepterade som sina hennes förklaringar af människor och förhållanden. Den hjärtats kyla, hvilken andra iakttogo hos den lilla frun, kallade Nils Göran förnämhet och distinktion. Och de talrika utbrotten af oresonlig vrede voro i hans ögon alltid åtminstone fullt berättigade af omständigheterna. Omsättningen bland tjänstfolket och de underhafvande blef raskare än någonsin förr varit brukligt på gamla Björknäs. Kallare blef också umgänget med gamla vänner. Tommare utåt blef Nils Görans hela lif. Han själf ensam märkte ingenting af allt detta, och den enda anmärkning, någon hört honom tillåta sig gent emot hustrun, var denna: »Tranquillement, goda Charlotte, tranquillement.»

På detta och på mycket annat tänkte Brite, där hon satt i soffhörnet och glömde sina spetsar. Därvid erinrade hon sig både nytt och gammalt, och omedvetet hvilade hennes ögon härvid på svägerskan. Mina Charlotta satt framåtböjd på pianostolen, där två digra nothäften voro lagda som underlag, för att hennes händer skulle komma i jämnhöjd med tangenterna. Som om hon spelat sin oroliga själ till ro, såg hon ut. Karl Henrik betraktade henne förstulet, där han satt och

skötte basen. Hans ögon hade en barnslig, lycklig glans, och Brite visste, hur nöjd han var åt den sällsynta njutningen att finna någon, med hvilken han kunde spela à quatre mains. När de sista tonerna af scherzot förklingat, låg det stora rummet i mörker. Blott de båda ljusen vid flygeln lyste upp de spelande och föllo på den lilla fruns ansikte, hvari dragen slätats ut, blifvit milda och nästan fromma, som om allt, hvad under hvardagen vanställde dem, glidit bort för musikens allmakt. Efter slutackordet satt hon ett ögonblick tyst, och hon blundade, som om hon velat njuta af inre syner.

Blott ett kort ögonblick satt Mina Charlotta så. När hon reste sig upp, var hon densamma som vanligt, stack Nils Göran för hans brist på musiksinne och beklagade sig öfver, att den stora satsen i ouvertyren ej gått i tempo. Därpå tog hon omständligt godnatt. Väluppfostrad och med lysande ögon kom Erling för att lysa farbror och faster utför trappan. Tacka för musiken vågade han ej. Men hans sinne var i uppror. Fastern bestod honom en snabb, pröfvande blick och utbrast:

— Är det möjligt, att du får vara uppe så sent?

Därmed gick hon med små trippande steg

genom rummet, följd af Nils Göran, hvilken gick vid hennes sida, lång och en smula krökt af vanan att ständigt böja sig ned för att lättare kunna höra och tala med hustrun. Brite måste le, när hon såg, med hvilken förbittrad rodnad Erling mottog fasterns tillrättavisning.

När dörren stängts efter de båda gästerna, drog majoren djupt efter andan och utbrast:

— Nå, i dag gick det ju bra.

— Åja, svarade Brite i samma ton. Musiken är en god afledare. Den tämjer henne.

— Men inte dig, tycks det, svarade majoren och kysste sin hustru.

Musiken kunde emellertid icke ständigt tillgripas och söndagen, som kom, blef lång.

Hvardagarna voro bättre, men långsamma nog ändå, och värst var det för Brite, när herrarna både för- och eftermiddag lämnade damerna allena. Då sutto Brite och Mina Charlotta timme efter timme i den stora salongen. Mina Charlotta var rädd för drag och satt äfven sommartiden ogärna ute. Och då blef Brite ibland så beklämd, att hon kände sig nästan hysterisk. Men allra värst var det dock, när svägerskan föll på den idén att göra husvisitation, som Karl Henrik kallade det. En gång vid hvarje besök skulle detta gifvet ske. Då snokade Mina

Charlotta igenom hela huset från vinden och ned i källarvåningen. Hon tittade in på biljarden, där den gamla samlingen af broncer från excellensens tid stod uppställd kring väggarna. Biblioteket gick hon igenom och ville ha besked om, hvarför skåpet med de franska gravyrerna alltid var så noga tillåst. Hon fann vägen in i majorens arbetsrum, slog sig ned vid bordet, där den stora jordgloben hade sin plats, och beundrade den gamla snidade chiffonjén. Hade inte klaffen varit stängd, skulle hon säkert äfven ha letat igenom lådorna. Ja, ända ner i vinkällaren kom hon, och det såg ut som om hon räknat buteljerna därvid. Men ännu lifligare intresse visade hon för klädkammare och linneskåp och de skatter, hvilka gömdes i den magnifika skulpterade ekkistan, hvilkens värde Mina Charlotta räknade i tusental. Som en liten hvit råtta kilade hon fram, och Brite förstod, att hade hon kunnat med blicken gnaga sönder hvad hon såg, hade hon gärna gjort det. Så gröna lyste hennes ögon.

Brite tyckte faktiskt, att ingenting, som fanns i hennes hus, hade samma värde, sedan svägerskan därpå fått kasta sina blickar. Återkommen till sin plats i salongen, satt Mina Charlotta där, pustande efter strapatserna i de många trapporna och smuttade på ett glas hallonsaft. Sidenman-

tiljen låg öfver hennes små skuldror, därför att hon var varm och fruktade att förkyla sig.

— Ja, min kära Brite, sade hon då. Det är godt att få ärfva. Eller det måtte åtminstone vara det. Ty jag har aldrig erfarit något slikt. Men jag får ändå säga, att den saken måtte ha sina nacksidor. Jag säger bara: Gud ske lof, att det inte är jag, som ska hålla reda på allt hvad här finns. Ty det är ju, som om gamle excellensens ande spökade här än i dag. Det är hans mattor, hans draperier, hans samlingar och hans möbler, ja, Gud hjälpe mig, är det inte hans gamla madeira och portvin och margaux också. En alldeles charmant margaux för resten! Vore det jag, skulle jag aldrig kunna sofva här lugnt, och utan ljus skulle ingen få mig att gå hvarken i trappor eller korridorer.

Ungefär så hade Mina Charlotta uttalat sig, redan första gången hon besökte Kolsäter, och aldrig underlät hon, att vid sina förnyade besök upptaga detta ämne. Saken var den, att hon aldrig kunnat smälta den oväntade lösningen på arffrågan efter gamle excellensen. Att Karl Henrik, som förslösat hvad han ägde och hade och satt i skuld öfver öronen, på detta sätt blifvit i stånd att häfda sin plats som familjens caput, var en orättvisa, hvilken hon hade svårt att förlåta

Försynen. Och icke minst grämde det henne, att Nils Göran, hvilken eljest plägade kunna lyssna på ett förståndigt ord, fortfarande var så svag för denne broder, hvilken ödet så orättvist hade gynnat. Mina Charlotta var icke den, som kunde hålla tillbaka, hvad hon tänkte. Hon var en rättfram natur, och därför sade hon också sin mening rent ut.

— Min goda Brite — så föllo denna gång hennes ord — när jag går här, kommer mig gamle excellensen i tankarna. Jag kan inte hjälpa det. Gud vet hur han lefde på sista tiden, och hur han kom på den idén att göra testamente som han gjorde. Tror du verkligen, att han var vid sina sinnens fulla bruk?

Brite hade hört dylika anspelningar förr, och hon hade gömt dem inom sig. Ty så mycket visste hon om sin man, att komme ett sådant ord för hans öron, skulle det aldrig kunna göras godt igen. I allmänhet böjde hon städse undan för svägerskans sarkasmer och låtsade sig icke märka de oupphörliga nålsting, hvarmed denna kryddade sina ord. En god människa drar som bekant gärna det kortaste strået i umgänge med en elak, och det var icke fritt, att Mina Charlotta ansåg svägerskan, om icke för enfaldig, så dock för allt annat än skarpsynt

och intelligent. »En alltför snäll och beskedlig liten varelse», brukade hon också kalla henne inför andra. Men denna gång beslöt Brite att icke gifva tappt, och inom sig förvånad öfver det yttre lugn, hvarmed hon själf talade, svarade hon:

— Du har förr sagt mig sådana ord mera än en gång, bästa Mina Charlotta. Jag börjar nästan tro, att du menar något med dem.

Mina Charlotta blef så perplex öfver dessa svägerskans ord, att hon icke fann annat svar än att klappa Brite på armen och säga:

— För all del, goda Brite! Det var inte meningen att på något sätt säga något, som kunde vara choquant eller dig desagreabelt.

Men Brite fortsatte lugnt:

— Det gläder mig att höra. Ty menade du allvar med detta, skulle det betyda, att Karl Henrik och jag med orätt kommit i besittning både af Kolsäter och mycket annat.

Under dessa ord hade emellertid Mina Charlotta hunnit att återvinna sin fattning och hennes ögon hade ett fullt naturligt uttryck af dygdig fasa, när hon svarade:

— Hade jag anat, att du så kunnat uppfatta mina ord, skulle jag assurement aldrig ha uttalat dem.

Detta var fulla sanningen. Ty Mina Char-

lotta hade vant sig tro, att när Brite tog emot hennes stickord, detta kom sig af, att hon ingenting begrep. Och upptäckten, att motsatsen kunde vara fallet, verkade på denna lilla dam formligen uppskakande. Brite förstod den verkan hon gjort och svarade lugnt:

— Då är allting godt och väl, kära Mina Charlotta.

Hvarpå svägerskan genmälde:

— Det var då för innerligen väl. Jag blef verkligen altererad.

Emellertid var efter detta samtal icke allt så godt och väl, som de båda damerna sökte inbilla hvarandra. Och trots energiska försök att hålla samtalet vid lif, blefvo pauserna dem emellan denna förmiddag längre än vanligt och middagen stel, pinsam och präglad af en besvärad stämning. Både majoren och Nils Göran förstodo, att någonting måtte ha passerat mellan fruarna. Lyckligtvis hade ingendera haft tillfälle att träffa sin hustru på tu man hand. Eljest kunde möjligen redan då den explosion ha inträffat, hvilken dock hvar och en uppriktigt önskade undvika.

I de ord, hvilka Mina Charlotta uttalat, låg nämligen mera allvar, än ens Brite kunde förstå. Utan grämelse kunde Mina Charlotta aldrig återse

Kolsäter eller tänka på gamle excellensen, och det var en öfvertygelse, hvilken bitit sig fast inom henne, att hade rätt varit, skulle Karl Henrik aldrig ensam blifvit ägare af detta gods. Det var icke blott förlusten af Kolsäter, hvilken grämde henne, det var minnet af den enda gång, då Nils Göran, hvilken var så betänksam och behärskad, brutit ut emot henne själf. Den gången hade verkligen Mina Charlotta blifvit skrämd och på fullt allvar gifvit vika i något, hon med all makt ville drifva igenom. Och emedan denna händelse inträffade under hennes eget äktenskaps första tid, gjorde den också på Mina Charlotta ett så mycket djupare intryck. Åtta runda dagar hade hon nämligen strax efter smekmånaden gått och grubblat öfver detta olycksaliga testamente. Under dessa dagar förminskades hvad hon själf och Nils Göran ägde och blef helt obetydligt i jämförelse med denna stora förmögenhet, hvilken så oväntadt öfverflyttats på en svåger, som hon till på köpet alltid betraktat med ringaktning. När tanken mognat inom Mina Charlotta, gick hon en kulen aprilafton beslutsamt in i sin mans rum, och väl inkommen där, sade hon på tal om testamentet: »Det beror ju på dig själf, om du skall låta saken ha sin gång eller icke.» Då spratt

Nils Göran till, där han satt vid skrifbordet. »Hur menar du?» utbrast han. »Jag menar,» svarade hans hustru, »att det är mer än sannolikt, att gamle excellensen inte var vid sina sinnens fulla bruk, när han skref ett sådant testamente, och detta vore säkerligen lättare, än du tror, att få styrkt.» Men då sprang Nils Göran upp från skrifbordet, och hans ansikte var hvitt: »Menar du, att jag af en så lumpen anledning skulle börja process mot min egen bror?» I fullt uppror stödde han sin knutna hand mot skrifbordet, så att knogarna hvitnade, och så nygift han var, utbrast han till sist, i det han lutade ett förvridet ansikte ned emot hustruns: »Hvem är du egentligen?» Som om han ångrat dessa ord, tillade han lugnare: »Gå nu! Jag behöfver vara ensam.» Skrämd gick Mina Charlotta ut ur mannens rum, på en hel vecka tilltalade Nils Göran icke sin hustru, och Mina Charlotta började frukta, att hon för alltid förlorat makten öfver sin man.

Men hon återtog den dock. Under några kvalfyllda dagar hade Nils Göran sett sin hustru, sådan hon verkligen var. Men denna bild mäktade han icke fasthålla. Skulle han gjort detta, hade ju själfva marken, hvilken han trampade, glidit undan hans fötter. Ångerfull, att han miss-

känt, vände han tillbaka till henne, och med åren bleknade den lilla händelse, hvilken en gång synts honom så betydelsefull, och försvann med allt det, hvilket tiden förtär. Kvar stannade i stället det högmodiga medvetandet af egen ädelhet, då han vägrat göra sak mot sin broder, och sida vid sida därmed frodades ett slags ringaktande känsla af, att broderns hela lif liksom var byggdt på en lycklig slump. Ja, så fint var det nät af kvinnlig list, hvilket omspann Nils Göran, att han stundom räknade sig själf till förtjänst, att broderns lycka icke blifvit rubbad.

Mina Charlotta odlade allt detta hos sin man, och när hon på sista åren tillät sig att inför honom anspela på dessa förhållanden, visste hon, att hennes ord ej längre möttes af ogillande. Nära hvarandra, som äktenskapet för två människor, hade Nils Göran och hon kommit, och äfven i fråga om tycken och meningar skilde de icke längre på mitt och ditt.

Det var alltså en ömmare punkt, än hon själf visste, som Brite under detta samtal kommit att vidröra. Och hur behärskadt samtalet mellan de två damerna blifvit fördt, hade det dock legat något i svägerskans hela uppsyn och väsen, hvilket på Brite gjorde starkare intryck än någonsin hennes ord. Instinkten sade henne, att under

dessa ord låg en verklighet gömd, ännu fulare än den, mot hvilken hennes självförsvar varit riktadt. Och Brite måste göra våld på sig för att bli denna misstanke kvitt. Redan då anade emellertid Brite hela sanningen.

Och just sanningen var det, hvilken under dessa dagar för hvarje pris måste glömmas. Den räddande ängeln kom i moster Olivias praktfulla gestalt.

Nu hade nämligen umgänget mellan syskonen varat tillräckligt länge, för att man utan omsvep kunde unna sig att späda upp släktglädjen med lifligare element. Också hade det redan från början varit meningen, att just samma eftermiddag, som det farliga samtalet svägerskorna emellan ägt rum, aflägga det traditionella besöket på Torp och inbjuda moster Olivia att följande dag komma öfver till Kolsäter.

Så hade städse skett, så ofta bröderna med fruar träffat samman på Kolsäter, och i denna sed ingick dessutom en biafsikt, hvilken egentligen skulle kallas hemlig, men som icke desto mindre var noga bekant för alla de medspelande, hur väl de än hvar för sig utförde sina roller.

Hur det än var med förhållandet familjerna emellan, satte dock bröderna personligen stort värde på att träffas, och dem emellan rådde en

tyst öfverenskommelse, att de hade roligast på tu man hand, när fruarna voro borta. Därför ålåg det Brite som en helig plikt att anordna utflykten till Torp på så sätt, att herrarna fingo stanna ensamma. Och Brite gjorde detta så mycket hellre, som åkturen i likhet med musiken plägade verka rogifvande på svägerskans nerver. Vore de väl framme vid Torp, åtog sig moster Olivia resten.

Alltså var stämningen lifligare än någonsin, när Spets körde fram med fuxarna och den nya droskan, hvilken ståtade med nytt mörkblått kläde på sitsen och hade skinande nedfälld suflett. Bröderna hjälpte själfva fruarna att taga plats, Mina Charlotta till höger i vagnen och Brite, som värdinnan anstod, till vänster. Bijou låg, väl inbäddad i en brokig schal, på bocken bredvid kusken.

Just som damerna skulle stiga upp i vagnen, vände sig emellertid Mina Charlotta till sin man och sade med en hviskning, som emellertid mycket väl hördes:

— Var för Guds skull försiktig i kväll, lilla Nils Göran.

Brite utbytte en snabb leende blick med sin man, och Karl Henrik strök tankfullt sina polissonger. I detsamma rullade droskan bort, och

bröderna kunde ej undertrycka ett leende af gemensam lättnad.

Därefter utvalde de ett par duktiga käppar ur käpphyllan i tamburen och begåfvo sig ut på den sedvanliga skogspromenaden, hvilken företogs för att gifva aptit till supén.

Vägen ledde förbi det vida fältet, där hvetet, som stod i ax, blågrönt och högt böljade för den ljumma sommarvinden. På andra sidan gärdet låg björkhagen, där en matta af ormbunkar rörde sig mellan björkarnas hvita stammar. Och där björkhagen slutade, tog skogen vid, milsvidt sträckte den sig bort öfver höjder, myrar och berg. Tätare växte den, ju längre bort de kommo från gärden och ängar. Där åsen höjde sig som en mur mellan de båda vandrarna, tystnade ljudet från hamrarna vid verket, hvilket förut följde dem. Rundt om dem susade vinden i skogen, och granarnas toppar sattes i gungning af vinden och böjde sig, när blåsten kom.

På den smala körvägens barr gingo de båda bröderna tigande framåt. Nils Göran var påfallande allvarlig, och mer än en gång såg det ut, som hade han haft något på hjärtat, hvilket han velat yppa för brodern.

Nils Göran var en man i sin bästa ålder,

blott ett par och fyrtio år gammal. En smula framåtlutad hade han länge gått, lång och mager som han var. Att det kommit litet grått i håret och de korta raka polissongerna under årena, var icke annat, än hvad som var att vänta. Men Karl Henrik lade märke till, att brodern såg trött ut, och ett par gånger stannade han, som hade promenaden besvärat honom.

— Mår du inte väl? frågade han därför.

— Jo bevars, kom svaret. Det är bara en smula andtäppa, som understundom besvärar mig.

På hemvägen, där det bar utför, gick Nils Göran påfallande lättare. Och som bröderna långsamt gingo framåt, sida vid sida, började skogen småningom att utöfva sin upplifvande inverkan på deras sinnen. Blåbärsriset täckte marken långt in under granarna, och uppför de väldiga gryten, där gräfsvin och räf hade lyor, bredde sig den fuktiga mossan. Under bron silade sig den uttorkade bäcken fram, och där träden glesnade, blånade höjderna i fjärran.

Som de gingo här, försvann mellan bröderna det, hvilket under hvardagen skilde dem åt, ströks ut och liksom tystnade inför skogens stora stillhet. Andra stämmor började tala, stämmorna från barnaåren, då ännu intet af det spelat in,

som gör lifvet fult. Till och med intrycket, att brodern åldrats, försvann för Karl Henrik, och lycklig, att aftonen syntes blifva, hvad han väntat af densamma, gick han vid broderns sida vägen fram, hvilken från den brända ladutomten ledde ned till Kolsäters gård.

— Det var en oväntad olycka med branden, sade Nils Göran.

— Å, svarade Karl Henrik lätt. Det kunde varit värre. I år finns åtminstone hö att köpa.

— Jaja, svarade brodern, om man har råd att räkna på det viset.

Gadden, som låg i dessa ord, märkte majoren icke, eller låtsade icke märka den. Förnöjd förde han brodern fram till terrassen och gick själf ut i köksdepartementet för att tillse, att alla anordningarna öfverensstämde med de befallningar, han gifvit. Ty denna dag var en hemlig festdag, en af dem, då inga af husets hvardagsvanor fingo vara bestämmande.

I hvardagslag gick det nämligen måttligt till på Kolsäter, och i synnerhet hölls måtta med dryckjom. Brännvin serverades endast till middagens smörgåsbord, och till supén dracks aldrig annat än te eller mjölk. På eftermiddagarna utgjordes trakteringen sommartid af den rikedom på frukter, hvaraf trädgård och orangeri öfver-

flödade. Krusbär och vinbär, bigarråer och körsbär, de mörka morellerna och de gula söta körsbären, meloner, drufvor, persikor och aprikoser buros upp i kvantiteter och insattes i stora kristallskålar på fönsterbordet i salongen. Där bredvid stod, liten och oansenlig, en bricka med punschkaraff och tjocka, stora glas. Men aldrig bjöds häraf mera än det andra glaset, och äfven detta skedde icke, med mindre särskilda anledningar förelågo.

Denna undantagsafton serverades emellertid supén uppe i ett hörn af biljardsalen. Glasdörrarna, hvilka ledde ut till balkongen, ställdes öppna, så att sommarluften fritt kunde strömma in. Tilda, som varit i huset sedan gamle excellensens tid, var den enda, hvilken tilläts att vara närvarande vid dessa gillen. Och äfven hon var ålagd att icke infinna sig, förrän majoren ringde, samt att, så snart hon utfört hvad henne ålåg, ögonblickligen draga sig tillbaka. Fet och ljudlös rörde hon sig i rummet, och hennes allvarliga ansikte var uttryckslöst, som om hon hvarken hört eller sett. I ett upprymdt ögonblick hade Nils Göran döpt dessa samkväm till »brödrafyllen», ett ord, hvilket stannade mellan herrarna såsom föga passande för salongen. Och när majoren denna afton kom tillbaka från sin öfverläggning

med korta Marie, hvilket i hvardagslag var husmamsellens smeknamn, myste han af belåtenhet och försäkrade brodern, att aftonen borde blifva till belåtenhet.

Småpratande följdes de båda herrarna därefter upp till biljarden. Strängeligen var det förbjudet för någon, vare sig inspektor eller rättare, trädgårdsmästare eller kusk, att denna afton störa majoren. Därför stängdes biljarddörrarna, men som det ännu var dager ute, tändes inga ljus.

Med en viss högtidlighet satte sig därefter herrarna till bords, och anrättningen framför dem vittnade i sanning om, hvad huset förmådde. Den kallades bröderna emellan för sexa, och gjorde skäl för sitt namn. Där saknades hvarken sillen med de färska potäterna, rädisorna eller den gamla kumminosten, hvilken förvarades i dukar, blötta i brännvin, och skars upp ny för hvarje gång, den kom på herrskapets bord. Den fyrkantiga flaskan med sol, måne och stjärnor på glaset var fylld med findoftande gammalt sädesbrännvin och hade halsband af silfver. Där stodo de gamla pokalerna af olika former och storlekar, venetianskt och bömiskt glas, hvilka eljest förvarades i väl stängda glasskåp och blott vid stora högtider kommo i bruk. Och kring det låga fatet

med rosor, hvilket stod midt på den bländhvita duken, bredde sig en mångfald af assietter, innehållande alla de otaliga små rätter, i hvilka korta Maries kokkonst kulminerade.

När assietterna afätna och högeligen gillade flyttats från bordet, då förde majoren den högra handen öfver sitt ansikte, som hade han velat dölja den belåtenhet, hvarmed han väntade på att höra Nils Göran gnägga. Detta var uttrycket för det skratt af belåtenhet, hvilket nu ovillkorligen måste undslippa brodern. Det kom också. Ty in bars ett fat, fylldt med kräftor. Och öfverraskningen var fullständig, därför att tiden för kräftor strängt taget icke var inne. Men hur det nu tillgått, hade de dock i hemlighet anskaffats. Stora som små humrar lågo de på det gamla blåa fatet af ostindiskt porslin, och fatet bars icke tillbaka, förrän bröderna fått beundra dess botten, där små näpna kinesiskor sutto snedögda under en spetsig pagod.

Och hur smakade icke det doftande rhenvinet på de lagom saltade kräftorna med sin tillsats af dill! Innan de visste ordet af, var flaskan tom och gaf plats för det dunkla chateauxvinet i den dammiga buteljen, där spindelväfven omsorgsfullt vårdats som vittne om varans ålder och värdighet. Detta vin var aftonens

glanspunkt och njöts endast i långsamma, afmätta klunkar efter steken. Det befanns nämligen, att äfven skogvaktaren hade hedrat sig. Punktligt hade han infunnit sig med de präktigaste andungar, hvilka serverades med svart vinbärsgelé och några märkvärdiga salta gurkor, äfven de en specialitet för korta Marie. Nils Göran påstod, att rödvinet just genom dem fick en smak och en arom, som af intet annat kunde uppnås. Slutligen saknades icke heller fruktskålen, hvaraf dock herrarna njöto mera sparsamt, egentligen som en förevändning att få afsluta supén med ett glas madeira, hvilkets årtal Tilda hemlighetsfullt hviskade i Nils Görans öra.

Icke ens efter supén blef det tal om att tända ljus. Röd och rund stod månen öfver den mörka, taggade skogskanten, och öfver parkens träd hvilade en underbar ljusskymning. Bröderna flyttade sig därför närmare de öppna balkongdörrarna, och emellan dem ställdes det lilla bordet med korta Maries bålblandning af finaste franska konjak och vin. Stort rykte om sig hade denna bål. Den sades nämligen icke rusa mera än önskvärdt var, lägga sig som bomull kring hjärtat och samtidigt vara nyttig för magen Så sutto bröderna nu, och inom dem verkade vinets goda ande. Ingen störde dem heller. Fritt

kunde de tala eller tiga. Högtidligt utbragtes de frånvarandes skål, och Nils Göran var så upprymd, att han citerade fru Lenngren: »Min hustrus skål för det hon ej är här», hvari Karl Henrik med lagom hjärtlighet instämde. Och nu kommo minnena fram.

Inom dem lefde det gamla Björknäs upp och deras egen ungdom med det. Om fadern begynte de att tala, fadern, sådan de mindes honom efter moderns död. Af modern själf hade Karl Henrik blott ett svagt minne, Nils Göran, som var den yngre, mindes henne icke alls. Tung skulle deras ungdom synts för hvem som sett den eller hörde den skildras. För dem själfva var den full af muntra minnen, färgad som den var af den makt, hvilken förnyar lifvet. Som i ett oåtkomligt fjärran hade fadern stått för deras barnaögon. Främmande hade besörjt deras uppfostran. Endast vid högtidliga tillfällen kallade salig brukspatronen sina söner till samtal. När sådant skedde, var det för att gifva dem förmaningar, uttala sitt missnöje eller meddela dem sin vilja. Ingen mer än Karl Henrik hade någonsin ostraffadt trotsat den, och äfven han hade till sist bränt fingrarna på trotset. Småleende påminde de hvarandra om, hur de fruktat dylika tête-à-têter. En hård fader hade den gamle varit

dem, och en hård man var han desslikes. Obekymrad om, hvad sönerna visste eller icke visste om hans privata lif, gick han sin väg fram. I flygelbyggningen lät han pojkarna bo. Och där sutto de vid boken och sina latinska krior eller ock spelade de schack och räf och hörde under de långa vinterkvällarna magistern läsa högt för dem gammal svensk poesi eller berätta om resor i främmande länder, dem magistern själf aldrig hade sett, länder, där man jagade lejon och red på elefanter, tämde vilda hästar och sköt rödskinn vid skenet af brinnande stockhus. Klädd i sin gamla slitna nattrock och med den långa pipan i handen, mindes de magistern gående fram och åter på golfvet, småmysande och berättande eller tigande och grubblande, ständigt öfvervakande sina pojkar. Under många år mindes de honom så, och det de erfarit af ömhet och godhet i barnaåren, därför kunde de tacka honom. Den största sorg, de i pojkåren erfarit, var, när han lämnade dem. En kulen vintermorgon med barmark och skarp frost hade detta skett, och i inspektorstrillan, som höll vid flygelbyggnaden under den stora kastanjen, satt magistern med ullschalen om halsen och de stora vantarna pådragna. Så länge pojkarna kunde se honom, hade han gråtit och snutit sig om hvartannat.

Hvad hade det väl blifvit af honom? Försvann från deras synkrets gjorde han i samma stund han for, och tomt kändes det då.

Men under den tid de och magistern bebott den låga flygelbyggnaden, kommo vagnar eller slädar med gäster, och först långt efter midnatt körde de galonerade kuskarna sina druckna herrar hem. Kvinnor kommo också, mystiska damer med plymer och band, klädda i brokiga färger. De kommo och foro sin väg, och hvad husfolket hviskade om detta slags gäster, nådde äfven till gossarnas öron. Men värst var den natten, då trädgårdsmästarens dotter dränkte sig i ån och blef funnen en mulen sommarmorgon. Några karlar med långa båtshakar stakade efter hennes kropp, medan trädgårdsmästaren själf stod krokig och barhufvad på bron och stirrade ned i det mörka, rinnande vattnet medan hans gråa hårtestar flögo för blåsten. Tysta och darrande stodo gossarna långt därifrån. Alltsammans sågo de, men gå fram vågade de ej. Till sist blef flickan funnen och den liflösa kroppen dragen upp på land. Marken fuktades af vattnet, som stridrann ur hennes kläder och hår. Tysta buro karlarna den döda bort under äppelträden och förbi stallet, där statbyggningen låg, försvunno de med sin börda. Öfver gården

och alla dem, hvilka bodde där, kom som en nattens mara, hvilken tryckte allas bröst och hindrade dem från att sofva. Då hörde gossarna för första gången ord, hvilka kommo dem att frukta för faderns lif. Länge efteråt drömde de om natten ohyggliga drömmar och väntade, när de vaknade, att få höra om dåd, som begåtts, eller sprutto till i sömnen, därför att de trodde sig se stora byggningen brinna.

Men af allt detta blef intet. Det enda, som skedde, var, att gården fick en ny trädgårdsmästare, och att länsman ett par gånger åkte upp på gården med galonerad mössa, trakterades och inkallade några af de underhafvande till förhör eller stryk.

Allt detta mindes bröderna denna kväll, allt det, som knutit dem samman den tid, då hjärtat är mottagligt för alla intryck, öppet och vekt. Okallade kommo minnena fram, väfdes samman med känslan af naturens skönhet omkring dem. Högre hade månen stigit, röd satt den bakom grenarna af den stora almen och skimrande föll den öfver fliken af Lommens vatten, som glimtade fram mellan trädens skymning. Icke en fläkt rörde sig ute, stilla och tyst blef äfven allt inom dessa två bröder, hvilka lifvet skiljt, och som nu gemensamt mindes sin ungdom.

Intet af dessa minnen, ej ens det dystraste, hade längre någon brodd. Fångade voro de af det fabelskimmer, som barndomens minnen få, äfven de svartaste. Ej heller föll ens ett hårdt ord om fadern emellan dem. Till och med majoren, som lefvat i delo med den gamle långt före myndighetsåldern, hade glömt hvarje agg. För de båda bröderna var fadern en människa, hvilken haft sina fel, han som andra. Dem hade döden bragt i förgätenhet. För dem var han nu och alltid fadern, som stod öfver lof och tadel, fadern, hvilken gifvit dem lifvet och hvilken de voro pliktiga att vörda, fadern, till hvilken de ännu sågo upp som till den, hvilken lefvat länge före dem och hvilkens namn de äfven nu nämnde, endast varsamt och med respekt.

Ej ens som barn hade de egentligen underkastat denne fader någon granskning. Om han gjorde det ondt var eller ej, tillkom Gud att döma, icke hans barn. Hade de någon gång i tysthet dömt honom, tego de helst med sådant. Och så mycket mera gladdes de, när han någon gång kallade dem till sig, som om ingenting händt, och visade dem godhet. En skicklig ryttare var han, och aldrig hade majoren känt sig stoltare, än när han som gosse första gången befanns värdig och färdig att vid faderns sida spränga fram öfver gär-

dena på den gamla svarta dragonhästen, hvilken fadern hade på stall. En väldig jägare var han också. Och af honom hade bröderna lärt jaktens tjusning och hemligheter. Sköt man bom, vankades en örfil, och stod man och sof på passet, så att räf eller hare oskadd fick kila förbi, kunde det hända, att brottslingen med skam och vanära skickades hem för att i hälsosam ensamhet begrunda sin oskicklighet. Spänning var det alltid på de jakter, där fadern var med. Och Gud nåde den, som ej gjorde sin skyldighet. Men så lärde de också konsten både att locka orrfågel och vakta morkullor på strecket, skjuta höken i flykten, gå på spårsnö samt lura gräflingen ur grytet.

— Ja, sade Nils Göran till sist, det var andra tider då.

Och så kommo de vandrande på minnets stigar, alla de olika män och kvinnor, hvilka bröderna sett i sin ungdom och aldrig kunde glömma. De kommo muntert och lätt, som lefde de ännu. Och medan minnena kommo, blefvo majoren och brukspatronen till pojkar igen. De kallade hvarandra för Kalle och Nisse, de korta pojknamnen, hvilka med åren kommit ur bruk och blifvit glömda. Och de skrattade högt vid minnena af dessa män och kvinnor, hvilka ingen

numera kunde minnas med samma glädje som de. Det var farmor, som hade skägg på hakan och såg bister ut öfver glasögonen, så att till och med pappa måste stå på tå och vara ödmjuk. Det var skogvaktaren, som begagnade så mustiga ord och sköt svalan i flykten med lodbössa. Farbror Janne var också med. Han, som fick flera gäddor på drag än någon fiskare, och som satt i släden med Nils Göran en kväll vid jultiden och i kolmörkret plötsligt ref af sig skinnmössan, när de körde förbi Mörtsundas hemliga paviljong, som vette utåt stora landsvägen. »Såg farbror någon?» utbrast då den häpne Nils Göran. »Nej,» svarade gubben. »Men om någon af flickorna var där, måste hon naturligtvis fram till fönstret, när hon fick höra bjällrorna. Och tänk dig så häpen hon skulle bli då, när hon trodde, att jag hade sett henne.» Därmed skrattade farbror Janne, så att Nils Göran gnäggade högt ännu vid minnet. Jaja, farbror Janne var död nu. Men hans rykte lefde. Och efter honom kommo de andra. Tant Ulla, som bodde på Färjenäs och höll hundgård, där hon försörjde alla hundar, som ingen annan ville låta lefva. Farbror Jakob, som hade sina små svagheter, men var moster Olivias man och därför måste hållas högt i ära. Tänk bara, hur han svarade faster Sofie-Louise,

som aldrig hade fått några barn och frågade honom till råds, hur hon skulle kläda sig till maskeradbalen på Jonstorp. »Lägg en kudde på magen, lilla Sofie-Louise,» sade farbror Jakob, »så känner ingen människa igen dig.» Och det var ändå bland farbror Jakobs mindre saftiga roligheter. Värre funnos, och allesammans blefvo berättade. Rödmosig och treflig manades öfverste Hertzen upp ur grafven, han, som otaliga gånger hade legat på dödsbädden, aldrig gjorde annat än skötte sin hälsa och i tjugu år gick omkring och talade om, att han snart skulle dö. En gång påstods det, att prästen vid ett sådant tillfälle gifvit honom nattvarden i bröd och brännvin, emedan intet vin fanns i huset. Resten drack prästen ur själf och somnade salig på soffan midt emot öfverstens säng. Nästa morgon var gubben Hertzen kry som ett vinterny och körde prästen på porten. Fem maggördlar och tre ylletröjor vred han af sig, när han om sommaren någon gång gick i sjön. »Si, jag lägger mig till med en ny maggördel hvart femte år,» påstod gubben. Mager och senig var han, och nittio år blef han, innan han ändtligen dog. Och prästen sen, samma präst, om hvilken brännvinshistorien gick. Han var en sträng herre, när han kom på predikstolen, och timglaset vände han både en och två gånger,

utan att en enda människa vågade vare sig somna eller kny. Bönderna höll han i tukt och förmaning, dundrade om lag och evangelium gjorde han och var hemmastadd med helvetet, som om han kartlagt det själf.

Alla fingo de lif igen, alla lefde de upp i minnena, och medan bröderna talade, började dimman sakta stiga öfver Lommen. Som ett flor låg den öfver stränderna, och för morgongryningen, som kom skogen att rodna, bleknade månen. Men då var också sista droppen i bålen slut. Röda i ansiktena, leende och en smula högljudda tackade bröderna hvarandra för en glad afton.

Då var det emellertid, som om hvardagen återtagit något af sitt välde. Styfva och raka stodo de båda herrarna på hvar sin sida om det lilla bordet och skakade längre än nödvändigt hand öfver den tömda bålen.

— Tack för i kväll, Nils Göran, sade Karl Henrik.

— Tack själf, Karl Henrik, svarade Nils Göran.

Därmed stängde majoren balkongdörren och bröderna gingo tyst och försiktigt ned genom biljardtrappan, letande sig väg till sina sofrum. Pojkarna från fordom, Kalle och Nisse, lämna-

des kvar bland cigarröken, som låg tjock öfver biljardsalen och först nästa dag ordentligt skulle vädras ut.

Brite hade gjort sin sak bra. Hon hade fört svägerskan in i det inre gästrummet och förmått henne att stänga dörren till det yttre, där Nils Görans bädd stod tom. Emellertid gjorde hennes försiktighetsmått icke tillfyllest. Hvad som under natten passerade inne på gästrummet fick visserligen egentligen ingen veta. Men korta Marie låg gärna vaken, när hon gjort något extra lyckadt. Sådant var nämligen för henne förbundet med sinnesrörelse. Och hon hade tyckt sig höra, hur Bijou skällde, när brukspatron öppnade gästrummets dörr, som alltid ville knarra. Hur länge herrskapet sedan hviskat med hvarandra, eller hvad de sagt, kunde hon inte veta. Ty strax därefter hade hon somnat.

Brite vaknade också, när majoren kom in. Sömndrucken såg hon upp emot honom och frågade hur aftonen förlupit. Och majoren blef henne icke svaret skyldig.

— Innerst är Nils Göran ändå den gamle, svarade han strålande.

III.

Följande morgon rasslade blåsten i de gamla träden, vid middagstiden gick solen i moln, och på eftermiddagen föll det milda sommarregnet i skurar. Himmelen var jämt mulen och grå. Öfver Lommens yta jagade svarta ilar, sopande med sig regndropparna, hvilka studsade upp emot vattenytan.

Emellertid hade Spets före middagen högtidligt afhämtat moster Olivia. I täckvagnen, förspänd med de svarta, en smula för feta vagnshästarna, kom hon åkande midt i värsta regnet, och middagen blef därför en smula festligare än vanligt. Till den nya gästens ära lät majoren en flaska champagne springa, och Mina Charlotta fick tillfälle att säga den lilla giftighet, som både värden och Brite väntat med anledning af detta öfverdåd, hvilket hon och Nils Göran aldrig skulle ha tillåtit sig.

Champagnen verkade härigenom icke så uppfriskande, som beräknadt var, och Karl Henrik, hvilken inom sig ännu kände något af den lyckliga stämningen från gårdagens brödrafest, blef härigenom mera stucken af svägerskans utfall, än hvad han eljest plägade. Under middagen betraktade han, när han trodde sig kunna göra det obemärkt, Mina Charlottas gåtfulla ansikte och en farlig känsla af bittert medlidande med brodern bemäktigade sig honom. Mer än en gång försökte Brite fånga mannens blick för att mana honom till varsamhet. En gång såg också Karl Henrik upp emot hustrun, men på ett sätt, som gjorde Brite orolig.

Efter middagen härskade något af den dofva stämning, hvilken äfven människor emellan plägar förebåda ett oväder. Damerna sutto kring divansbordet och mellan dem prunkade de ostindiska kopparna och den gamla kaffekannan af tungt silfver. Herrarna drogo sig tidigt tillbaka till majorens rum på nedra botten. Då och då trängde genom spiraltrappan det aflägsna ljudet af deras röster upp till damerna i salongen.

Bröderna hade sjunkit ned i hvar sin länstol, mellan dem stod på ett lågt bord de fyllda konjaksglasen, hvilka de då och då tigande förde till sina läppar. Båda rökte, Karl Henrik med

korta, hastiga drag, som hade han längtat att göra slut på cigarren för att få tända en ny, Nils Göran lugnt och betänksamt, vändande cigarren mellan fingrarna för hvar gång han förde den till munnen, utstötande röken i konstmässiga ringar, hvilka sväfvade sakta omkring i det stora rummet.

Majorens misstämning hade ännu icke lämnat honom. I sitt sinne satt han och längtade efter aftonen, då han inför Brite fick gifva sina känslor luft. Åter och åter kom i hans inbillning tanken på hur olycklig brodern innerst måste känna sig, och hur förunderligt det var, att han själf ingenting tycktes märka af detta, hvilket ingen annan kunde undgå att se.

Nils Göran hade i själfva verket icke en aning om, att något inträffat, som stört glädjen vid middagsbordet. Hustruns sätt hade för honom blifvit en vana, mot hvilken hvardagslifvet härdat honom, och det föll honom aldrig in, att andra kunde betrakta sådana småsaker som den, hvilken vid middagen förefallit, som annat än betydelselösa bagateller. Dessutom vandrade hans tankar i detta nu helt andra vägar.

I det han utstötte ett väldigt rökmoln rätt emot taket, sade han plötsligt:

— Vi hade roligt i går, Karl Henrik. Sådana dagar äro goda att minnas ibland.

Som en varm ström sköt vid dessa ord upp inom Karl Henrik. Hans misstämning var som bortblåst. Tyst nickade han emot brodern, väntande på hvad som komma skulle. Och då Nils Göran ingenting mera tillade, fortsatte i stället majoren samtalet.

— Det förefaller mig ibland, sade han, som om hela lifvet vore ingenting annat än en cirkelgång tillbaka till början. Allt hvad man upplefvat under mellantiden, kärlek, lycka, strider, hem, barn — alltsammans försvinner en gång. Kvar står det, hvilket våra ögon först mötte.

Nils Göran smålog en smula sarkastiskt.

— Och ändå göra vi så mycket väsen af oss hvar på sitt håll, sade han.

— Jaja, sade Karl Henrik. Vi göra väsen af oss i lifvet. Och jag är nog inte den, som väsnats minst. På sin tid ville jag bort från hemmet därför att — ja, därför att jag inte tålde att tyranniseras af far. Jag satte min vilja igenom, och jag blef fri. Sedan förstörde jag allt, hvad jag ägde och hade, och just då kom kärleken öfver mig. Hur jag redde mig då, kan jag efteråt inte ens säga. Jag vet det faktiskt inte. Hur jag öfver hufvud drog mig fram de första två

åren af mitt äktenskap innan denna oförutsedda vändning i mitt öde kom, det är mig nu komplett obegripligt. Om du bad mig redogöra därför, skulle det vara mig platt omöjligt. Men ingenting af hvad som händt mig, tro mig, Nils Göran, ingenting betyder något för mig emot den känslan, att jorden, vid hvilken jag åter är bunden, den skulle jag aldrig ha lämnat. Att jag fått återvända dit, var den största lyckan af allt.

— Aktar du alltså förmögenheten för intet? afbröt honom Nils Göran.

— Det vill jag inte säga, kom det dröjande från Karl Henrik. Men jorden betyder för mig mer. Jag är född med skogen omkring mig, och där vill jag dö.

— Du tänkte inte så i din ungdom, anmärkte brodern.

— Nej, därför att då hade jag ingenting pröfvat. Jag hör till dem, som behöfva bränna sig först.

— Du menar, föll Nils Göran in, att jag hörde till dem, som icke ha behof af att bränna sig?

— Hur kommer du på en sådan tanke? frågade Karl Henrik förbluffad.

Det låg en skärpa i broderns ton, hvilken

ej kunde undgå honom. Där fanns något af de långa årens agg, de många tunga vintrarnas grubbel, den tillbakasattes hela instängda förbittring mot den, hvilken framför honom själf haft lyckan med sig.

Nils Göran suckade djupt, innan han kom med sitt svar. Det såg ut, som öfvervägde han noga hvarje ord, innan han uttalade dem.

— Du talar om dig själf, fortfor han. Men du har glömt mig. Alltid har jag det intrycket att du glömt mig. Men jag har också haft min historia, fastän den glidit undan i det tysta. Jag kom aldrig bort från jorden, som du uttrycker dig, jag fick aldrig tillfälle att bränna mig. När jag sitter här och ser tillbaka på mitt lif, kan jag sakna något, jag ock, och detta något kommer aldrig tillbaka.

Långsamt vaknade inom Karl Henrik minnet af ett bref, som han mottagit en gång. Det var brodern, som skrifvit det, och nu måste han anstränga sitt minne för att kunna erinra sig tydligt. Med ens påminde han sig allt. Och med en röst som darrade af sinnesrörelse, utbrast han:

— Du har en gång tillskrifvit mig något dylikt. Då trodde jag, att du skref i öfverilning. Nu måste jag fråga: säger du detta på allvar emot mig?

Nils Göran såg ut, som om han besinnade sig.

— Låt oss icke gå längre, sade han.

Men så mycket hade redan blifvit sagdt, att majoren numera var ur stånd att lyda denna vink. Inom honom jäste och sjöd en fruktan, hvilken han icke kunde bära. Till hvarje pris måste han ha den aflägsnad. Kunde det vara möjligt, att brodern under alla dessa år burit på en hemlig afvoghet emot honom själf?

— Tiger du nu, gör du mig mer ondt än med några ord, utbröt han dämpadt.

Nils Göran lade bort sin utrökta cigarr och svarade, i det hans läppar liksom smalnade, när han slöt dem samman:

— För det brefvet har jag en gång bedt dig om ursäkt.

— Jag minns det, svarade majoren. Men hvad hjälper det mig, om din onda tanke mot mig sitter kvar?

Nils Göran spratt upp som träffad af ett slag.

— Har jag visat mig, som om jag mot dig haft onda tankar? sade han barskt. Tankar äro för öfrigt, så vidt jag vet, tullfria.

— Jag har inte menat så, började majoren. Du får inte missförstå.

— Hör nu, Karl Henrik, svarade brukspatro-

nen, jag är din gäst, och därför kan jag icke svara dig, som jag nu skulle önska.

Karl Henrik såg icke upp mot brodern. Inom honom arbetade tankar, hvilka han helst velat vara kvitt.

— Säg, hvad du önskar, sade han. Det är bättre kanske, att vi få tala ut en gång. Så mycket vill jag blott säga dig, att det bref, du hänsyftar på, har jag längesedan glömt.

— Men inte jag.

— Jag tror, jag börjar förstå skillnaden, genmälde majoren. Jag har emellertid varit så angelägen om denna glömska, att jag till och med brände brefvet redan då.

— Du vill alltså inbilla mig, att inte ens Brite läst detta bref?

Det kändes i detta ögonblick för båda bröderna, som hade onda andar blifvit lössläppta dem emellan. Stående upprätta på golfvet mätte de hvarandra med fientliga blickar.

Majoren befann sig i samma ställning som en människa, hvilken oförberedt råkar ut för en jordbäfning. Golfvet börjar gunga under hans fötter, och i början kan han icke utleta orsaken.

— Du tror mig icke, utbrast han.

— Inte i den punkten, svarade brukspatronen kort. Du säger, att du glömt detta bref.

Får jag lof att fråga: har du också glömt ditt eget?

Majoren besinnade sig ett ögonblick.

— Ja, svarade han till sist. Jag har glömt det. Ända till denna stund trodde jag, att du gjort som jag.

Brukspatronen log bittert. Med en stämma, hvilken han med afsikt dämpade för att ej höras af damerna uppe i salongen, afgaf han sin förklaring, i det han åter tog plats i länstolen. Hans ton var behärskad, men hvarje ord, han uttalade, stack.

— Våra förhållanden ha varit olika, började han, och de äro fortfarande så. Jag tror, att jag kan sätta mig in i, hur du har det. Men hur en man i mina förhållanden lefver, det antar jag, att du har glömt.

— Jag har dock stått fattigdomen närmare än du, afbröt majoren.

— Ja, medgaf brukspatronen, du har så. Men du har glömt det. Du vill veta, hvad som låg bakom mina måhända förhastade ord nyss. Nåja. Du ska få din vilja fram. Det har förvånat mig, att du under alla dessa år icke synts märka, hur jag haft det, och det har förvånat flera än mig.

Nils Görans stämma darrade, när han uttalade dessa ord.

— Flere än dig, upprepade majoren, i det han drog djupt efter andan. Menar du Mina Charlotta?

I samma ögonblick som ordet undfallit honom, ångrade majoren, hvad han sagt.

Men det var för sent. Ordet var redan uttaladt och kunde icke tagas tillbaka.

— Jag förbehåller mig, att min hustru icke blir inblandad i det som endast rör dig och mig, sade brukspatronen i sin allra torraste ton.

— Inte annat än jag kan påminna mig, var det du, som för ett ögonblick sedan talade om Brite, genmälde majoren. För öfrigt var det du själf, som gaf anledning till mina ord.

Svaret kom omedelbart, knappt och skarpt som en pisksmäll.

Därefter blef det alldeles tyst i det stora rummet. Majoren svängde sig om på klacken och såg ut genom fönstret, där regnet i strimmor silade fram öfver rutorna. Brukspatronen sjönk djupt ned i sin låga stol, och sträckte de långa, magra benen fram öfver mattan.

Tystnaden mellan de båda bröderna kom att räcka länge. De visste båda, att de varit högljudda nog och att damerna däruppe i vå-

ningen måste ha hört dem. Många gånger förr hade dem emellan uppstått misshälligheter, till hvilka deras olika lynnen lätt gifvit anledning. Dessa misshälligheter hade emellertid glömts i en handvändning eller läkts af tiden, alltsom förhållandena varit. Då hade bröderna själfva redt ut sina tvister sinsemellan. Främmande hade icke blandat sig däri, och för dem båda voro här deras hustrur de främmande. Så starkt hade deras barndoms egendomliga, tunga öden en gång förbundit dessa män. Nu var det dem emellertid klart, att i hvad som skett, låg något oåterkalleligt afgörande, något, som icke kunde göras om eller tagas tillbaka. Det var en årslång, fruktansvärd ovilja, hvilken de kände vara nära att bryta ut i strid, en strid så mycket våldsammare och mera oförsonlig, som den skulle komma att föras af män, hvilkas blodsförvantskap gömde fröet till det sällsamma hat, hvilket är jämngammalt med världen. För öfrigt kände de detta på mycket olika sätt. Majoren var utan tvifvel den vekare naturen af dessa båda, säkert också den finare. För honom stod hvad som nu hände mera i dunkel. Hvad som blifvit sagdt, kunde han icke fatta eller sammanhålla för sig själf, hvarken de ord, som blifvit uttalade, eller hur det var möjligt att dessa ord kommit just

nu. Gammalt groll var honom en gåta hos andra, emedan han aldrig erfarit sådant själf. I förtviflan sökte han inom sig efter en ledtråd för att komma ut ur denna labyrint. Ledtråden måste ju finnas, och den måste finnas just nu.

Under ett helt lif, hvilket han ännu hade kvar att lefva, kunde han ju icke bära den tyngd, hvilken pressade honom för bröstet med detta olidliga tryck. Långt bättre öfverskådade brukspatronen det hela. Midt under den förbittring, som jäste inom honom, bibehöll han sin tanke klar och det lugn, hvilket i hvardagslag utmärkte honom. När han till sist bröt tystnaden, var hans röst dämpad och kall. Icke ett ljud kunde höras utanför det rum, där herrarna sutto.

— Det, som kom i dag, började han, var något, som måste komma. Och det kan vara så godt, att vi en gång få tala ut med hvarandra. Jag ska väl säga dig det nu, eftersom du inte begriper det själf, att det är något jag har emot dig, och som jag kommer att ha emot dig, så länge jag lefver.

Brukspatronens stämma skälfde, och han höll inne ett ögonblick, som behöfde han hämta andan. Årslång, ingrodd förbittring talade ur hans ord, och brodern förstod detta. Men det han hörde, ville icke bli verklighet för honom.

Så fjärran från hans egen natur var denna inbitna vrede, hvilken nu riktades mot honom själf.

Långsamt hade han vändt sig om, med handen mot fönsterposten väntade han som paralyserad på fortsättningen.

— Minns du, fortfor brukspatronen, när du först tillträdde Kolsäter? Minns du det bref, du tillskref mig då?

— Jag tror det, blef svaret.

Med tonvikt på hvarje ord fortfor brukspatronen:

— Du skref och erbjöd mig att få behålla Björknäs som arf och ego. Afstod från din del i egendomen. Minns du det?

— Det var uppriktigt menadt af mig.

Brukspatronen hånlog.

— Betviflar inte det. Men tycker du inte själf måhända, att den uppriktigheten var en smula klumpig?

Majoren var icke längre hvarken häftig eller vred. Ett doft lugn hade kommit i vredens ställe, ett slags hemsk kylig nyfikenhet att få höra, hur långt den andre kunde gå. Därför afbröt han ej heller brodern, stod blott stilla och lät allt detta gå öfver sig, som hade det rört någon annan än honom själf.

— Du påminde mig nyss om ett bref, fort-

for brukspatronen, det bref, hvilket jag i sin tid skref till dig, då du meddelade mig ditt äktenskap. Jag gillade icke ditt handlingssätt. Och du vet mycket väl, att din smak alltid varit olika min — en cas de femmes. Du påminde mig om, att jag en gång bedt dig om ursäkt för detta bref.

— Det sade du själf.

— Sak samma. Jag vet, att jag gjort så. Men hvad jag skref där, var lika fullt min mening. Så har jag känt emot dig i alla dessa år. Så kommer jag alltid att känna. Nu vet du det.

Majoren ryckte icke ens till vid dessa ord. Han tog emot dem utan att blinka.

— Hvarför har du då låtit mig tro annat? utbrast han.

— Därför att jag är en gammaldags man och håller på decorum. Släkten skall hålla ihop, för fan. Så länge som möjligt. Men för mycket är för mycket. Och nu säger jag dig. Hvad jag aldrig kan förlåta dig, det är, att i samma stund du fick ditt stora arf, då hade du mage att kasta till mig erbjudandet att få behålla din del af Björknäs. Gud vare lof. Jag har löst ut dig nu. Den saken är klar. Vi är kvitt.

Majoren gick brodern närmare och såg honom rätt i ögonen.

— Svara mig uppriktigt, Nils Göran, sade han. Hvad är din mening med allt detta? Hade du kanske velat, att jag skulle bedja dig dela med mig?

Brukspatronen sprang åter upp ur stolen. På hans allra ömmaste punkt hade brodern träffat honom. Drifven till det yttersta, hade majoren slagit blindt och utan att ana det träffat just den punkt, där Mina Charlotta under de långa åren med kvinnlig list och behändighet drupit gift, som frätte under huden. Ur stånd att finna ett ord till svar, grep han till grofhet.

— Vet du ingen lefvande hut, hväste han.

Majoren nickade sakta, som hade han ingenting förstått.

— Jaså, sade han långsamt, som hade han talat sakta till sig själf.

Under några få ögonblick hade broderns hela väsen liksom förändrats inför hans ögon. Och inom honom själf var det i samma ögonblick något, som brast. Och det som brast, var bilden af en människa, en bild, hvilken han gömt djupt i sin själ, en människa, hvilken han trott sig aldrig kunna mista. Hemligheten med denna bild var, att han skapat den själf. Först nu såg han detta, såg det som i spökljus midt på klara dagen. Därför kände han sig till mods,

som hölle hans egen själ på att springa sönder i smulor. Och hvad brodern mera kunde komma att säga honom skulle efter detta fruktansvärda ögonblick endast komma att träffa den tomma luften.

Brukspatronen var för långt inne i sina egna tankar för att i detta ögonblick ens lägga märke till brodern. Det groll, på hvilket han länge burit, behärskade honom nu så helt, att han utanför detta ingenting hörde, såg eller förnam. Han blef därför helt häpen, när majoren plötsligt med en egendomligt låg stämma, i hvilken intet af rörelse kunde förnimmas, sade till honom:

— Det är alltså därför, att jag velat skänka dig pengar, som du fattat groll till mig?

Brukspatronens ansikte blef alldeles hvitt.

— Ja, svarade han mellan sammanbitna tänder.

— Jag trodde, att sådant gick an bröder emellan, fortfor majoren, fortfarande i samma låga ton. Att du kunde tillmäta penningen ett så afgörande värde, föll mig aldrig in. Eljest hade jag varit försiktigare.

När majoren uttalat dessa ord, var hans mening att gå, göra slut på detta samtal, som pinade honom. Hvarför skulle han försvara sig

själf? Instinktlikt kände han, att på någon direkt beskyllning hade han icke att svara. I hvarje ord från brodern förnam han endast en antipati mot sin person, djupt rotad, fast, oresonlig och oåtkomlig för alla föreställningar eller skäl. Mot denna antipati kände han sig värnlös, som den människa är, hvilkens natur blott långsamt kan fatta, att lifvets starkaste lidelse måhända är hatet. Och dock gick han icke. Han kände icke ens, att han förnedrade sig själf genom att stanna. Han väntade blott i ett slags yrsel på, att brodern skulle kalla tillbaka, hvad han sagt, förklara sig, återgifva honom, hvad han förlorat. Det var, som kräfde han af Gud, att detta, som han innerst visste vara omöjligt, dock skulle ske.

Brukspatronen fortfor emellertid att tala, och han talade länge. Aldrig kunde majoren erinra sig, hvad Nils Göran då hade sagt. Det var minnen, hvilka de båda hade gemensamt, småsaker från deras barndom och ungdom, drag af Karl Henriks karaktär, handlingar, som han gjort, och uttryck, hvilka undfallit honom. Allt detta kombinerades, förstorades och förvanskades, bildande totalbilden af en mänsklig karrikatyr. Och Karl Henrik insåg, att denna vrångbild skulle föreställa honom själf, sådan de långa

årens groll omskapat honom i broderns föreställning.

Han slog båda händerna för hufvudet och utbrast:

— Är jag på dårhuset? Eller hvad betyder detta?

I detta ögonblick ljödo snabba steg i spiraltrappan, som ledde till majorens inre rum, och innan någon af bröderna hunnit att sansa sig, stod Brite inne i rummet. En smula blek var hon, men eljest fattad och lugn. I första ögonkastet uppfattade Brite, att hvad som här passerat, var något mera än en vanlig dispyt, och utan att ägna någon uppmärksamhet åt svågern gick hon rätt fram till sin man och sade lågt:

— Hvad har här händt?

Brukspatronen hade emellertid nu fattat sig tillräckligt för att kunna svara. Och då majoren endast skakade på hufvudet, i det han hårdnackadt teg, tog Nils Göran till ordet, och därvid lyste hans ögon med en egendomligt giftig glans emot Brite.

— Din kära man har hindrat mig från att begå en dumhet, sade han torrt. Jag var närmare därtill, än jag varit i hela mitt lif.

Då vaknade majoren ur den bedöfning, hvilken en lång stund hållit honom fången, och i

det hans blick irrade från broderns ansikte och till Brite, sade han kort:

— Det är inte sant. Du vet bäst, att vi talat om helt annat.

— Jag ljuger aldrig, genmälde brukspatronen. Jag var verkligen i färd att begå en dumhet och därtill en kapital sådan. När detta briljanta samtal började, ämnade jag vända mig till min rike broder och anhålla om ett lån eller ditt namn som borgen.

— Det vet du, att jag aldrig skulle nekat dig.

— Därom vet jag ingenting, genmälde Nils Göran. För öfrigt behöfver du icke oroa dig. Pengarna ligga färdiga och vänta endast på min underskrift, hvilken dag som helst jag behagar antaga ett anbud, som blifvit mig gjordt.

Därmed gick brukspatronen med fasta steg ut ur rummet, och det enda, som efteråt förargade honom, var, att han för brodern blottat sin ekonomiska ställning. Sådant hörde icke till hans vanor, och att han talat som han gjort, berodde uteslutande därpå, att intet af hvad han kunnat säga, skulle sårat brodern så dödligt som dessa hans sista ord. Detta visste Nils Göran väl, och just därför hade han uttalat dem. Icke ett ögonblicks ånger kände han eljest öfver hvad han gjort. Ej heller föll det honom in, att hvad

han begått var värre än en förbrytelse. Så underligt det kan låta, voro hans steg fasta som aldrig, och han inbillade sig, att han handlat som en man. Det gift, han en gång släppt in i sin själ, hade förvandlat honom.

Länge satt Brite inne hos sin man, och att hon svek sina plikter som värdinna, lät hon nu vara i sitt värde, som den underordnade sak det var. Majoren försökte skildra, hvad som passerat bröderna emellan. Men han förmådde det icke. På allt hvad han berättade, kunde Brite blott säga: »Det är ju inte möjligt. Du kan inte ha hört rätt.» Till sist tystnade mannen alldeles.

— Jag vet ingenting, sade han tonlöst.

När Brite kom tillbaka upp i salongen, fann hon moster Olivia ensam. Knappt hade nämligen brukspatronen lämnat broderns rum, förrän Mina Charlotta hastigt reste sig upp och, utan att yttra ett ord till ursäkt, med sina små, fasta steg tagit vägen genom salongen ut i tamburen. I den tystnad, hvilken i detta ögonblick rådde, hördes tydligt hennes steg i den stora trappan, från hvilken hon genom vestibulen nådde gästrummet, där Nils Göran redan förut stängt sig inne för att i ensamhet lugna sina nerver.

Brite bet samman läpparna, när hon förstod

detta. Men ännu mera förvånad blef hon, när hennes blick föll på moster Olivia. Det var som om hela den gamla fruns person blifvit förändrad. Hennes uppsyn var mörk, och hon såg ut, som om hon blott med möda behärskade sin vrede.

— Jaså, det har händt nu ändtligen, sade hon kärft.

— Hvilket?

— Det som jag alltid vetat skulle hända mellan de herrarna.

Brite såg häpen upp på moster Olivia. Men den gamla fortfor:

— Har man lefvat så länge som jag, då vet man något också. Du behöfver ingenting säga mig. Jag vet alltsammans ändå, och bättre än om jag hört det.

Moster Olivia var i fullt uppror. Hon reste sig upp från sin plats och knöt sin hvita, kraftiga hand, som om hon sett framför sig en fiende, hvilken hon önskade mörda.

— Jag ska säga dig, hur det är, Brite. Och jag skulle ha gjort det förr, om jag inte fruktat att stifta ondt. Ifrån den stund, som den där lilla varelsen med sina falska ögon och ojämna tänder kom för mina ögon, har jag vetat, hur detta skulle sluta. Det hade slutat så i alla fall. Ty Nils Göran är inte den, som kan bära, att

hans bror plötsligt kom öfver honom i ställning och anseende. Men hade han fått vara ensam, hade hans dåliga natur ändå inte så snart kommit till utbrott. Det kan till och med hända, att han dragits med sin dålighet i tysthet och ingenting låtit märka. Men nu, sedan hon kommit till...

Moster Olivia drog hårdt efter andan och satte sig tillbaka på sin plats i soffan, så att resårerna knakade.

— Det skulle vara mig en söt lukt att få leka en lek med det herrskapet, utlät hon sig.

— För Guds skull, började Brite.

Men moster Olivia tystade henne. Kapprak och stridslysten satt hon på sin plats i soffan, och om det ämne, hvilket nyss upptagit henne så starkt, talade hon icke vidare. Hvad hon hade i sinnet, behöll hon för sig själf, och medan hon då och då tillkastade Brite ett litet ord, stickade hon ifrigt vidare på den tjocka yllearnie, hvilket för tillfället utgjorde hennes handarbete. Icke ett ögonblick tog hon ögonen från sin stickning, och inte en enda maska tappade hon.

Om en timme kom Tilda värdigt inseglande, bärande på sina stadiga armar kristallskålarna med krusbär och bigarråer, hvilka placerades på

sin vanliga plats, och på hennes oåtkomliga ansikte skulle ingen ha kunnat se, vare sig att hon hört de högljudda rösterna från majorens rum, eller att hon mött brukspatronen i vestibulen, när han röd och upphetsad med häftiga steg gick in i gästrummet. Hennes inträde verkade emellertid på de båda damerna som en erinran om situationens kraf, och Brite kastade en snabb ängslig blick på moster Olivia, hvilkens ansikte blef alltmera bistert och hotande. En kort stund senare visade sig brukspatronen och hans hustru. Strax efter dem inträdde majoren själf. Med ett förläget leende bad han gästerna om ursäkt, att han låtit dem vänta.

Stämningen var, som man kunde vänta, ytterligt pinsam. Men så skolade voro alla dessa människor i den yttre värdighetens former, att det icke skulle fallit någon af dem in, att nu, när moster Olivia var närvarande, hålla sig borta från de timmars samvaro, hvilken för dem alla var en outsäglig pina. Alla bibehöllo de sitt vanliga, korrekta uppförande. Alla sökte de, så godt sig göra lät, att uppehålla konversationen. Endast moster Olivia satt mulen som ett åskmoln, färdig att bryta lös, och yttrade under en hel halftimme icke ett ord.

Mina Charlotta var under denna halftimme

storartad. Hennes ögon lyste under det kastanjebruna håret, och med outtröttlig snarfyndighet visste hon att finna samtalsämnen. Ur hela hennes väsen talade något, som liknade en illa dold triumf, och oupphörligt strålade hennes ögon upp emot brukspatronen, som hade hon velat visa hela världen, hur stolt hon i detta ögonblick var öfver sin man. Från hennes läppar strömmade ett verkligt ordsvall. Ju tystare det blef omkring den lilla frun, desto mera tycktes hon beflita sig om, att ingenting märka. Obesväradt riktade hon sina ord än till den ena, än till den andra, och att svaren voro knapphändiga eller alldeles uteblefvo, bekymrade henne icke det ringaste. Hon såg mycket väl, att Karl Henrik mulnade mer och mer, att Brite förstummades och böjde sig ned öfver sitt handarbete, som hade hon beslutat sig för, att ingenting höra och ingenting se. Ej ens den gamla frun i soffan skrämde henne längre. Det var öfver sitt lifs undanträngda ställning, hon i detta ögonblick tog hämnd, och denna hämnd syntes hon ha föresatt sig att njuta ända till det yttersta. Ty denna dag var hennes, och hon visste nu, att för framtiden fanns i hennes mans själ icke längre någon vrå, öfver hvilken hon icke skulle härska. Ett bisarrt öfvermod fyllde den lilla kvin-

nan i detta ögonblick, nästan som hade hon i åratal kämpat mot en fruktad rival och ändtligen vunnit segern.

Så ohöljd var denna Mina Charlottas inre triumf, att både Karl Henrik och Brite måste märka den. Och där de sutto, var det dem som hade från allt, hvad denna ödesdigra dag händt, plötsligt den sista slöjan bortrifvits, så att sanningen i all sin fula nakenhet obarmhärtigt kom i dagen.

Men Mina Charlottas triumf skulle ej förblifva oblandad. Ty nu virade moster Olivia lugnt samman sin stickning och yttrade med en stämma, som var mycket lugn och mycket bestämd:

— Det är fasligt, hvilken verve och abandon du utvecklar i dag, min goda Mina Charlotta. Har det händt dig något roligt?

Mina Charlotta intog platsen i soffhörnet till vänster om moster Olivia, och vid dessa ord makade hon sig åt sidan. Ty den gamla frun var i detta ögonblick icke att leka med.

Moster Olivia märkte detta och njöt okristligt.

— Sitt du still, min docka, sade hon föraktligt. Jag bits inte. Men vore du min hustru och jag Nils Göran, skulle du i denna kväll få

ett ärligt kok stryk, det lofvar jag dig. Och det på bara katastrofen ändå.

Mina Charlotta gjorde en rörelse som en ond katt, hvilken vill klösas, men icke törs.

— Min vördade tants huskurer äro som oftast en smula kraftiga, utlät hon sig.

Moster Olivia bevärdigade icke sin granne med en enda blick, utan vände sig i stället till Karl Henrik.

— Ursäkta mig, om jag stör den här familjekonventikeln, utlät hon sig. Men jag är van att göra, som jag vill, och nu vill jag fara hem. Jag hoppas, att ingenting är i vägen.

Efter dessa ord vände hon sig till Nils Göran, som satt alldeles perplex öfver den oerhörda förolämpning, hvilken tillfogats hans hustru, och sade energiskt:

— Hvad beträffar mina huskurer, min goda Nils Göran, så är det en bekant sak, att de äro kraftiga. Men så hjälper de också. Och Gud tröste dig, om du inte följer mitt välmenta råd, innan det blir för sent.

Därmed reste sig moster Olivia upp och gick i all sin värdighet resolut fram öfver golfvet. Men när hon lagt handen på låset, vände hon sig om och sade kärft:

— Kom med, Brite. Dig vill jag säga adjö.

När Brite skulle gå, föll Mina Charlotta framstupa mot soffkuddarna i ett spasmodiskt anfall. Nils Göran var sysselsatt med att lugna henne. Och majoren ropade med stentorsstämma ned i köket efter ett glas vin. Bijou hade rusat upp i soffan och skällde ursinnigt på Nils Göran, hvilken försökte hindra hustrun att rifva sidenmantiljen i trasor. Kort sagdt — hvarje tanke på att undvika en öppen skandal var totalt uppgifven.

Därför fick Moster Olivia vänta länge uppe på det stora gästrummet, hvilket hon vid sina besök på Kolsäter alltid bebodde, och när Brite ändtligen kom, satt den gamla frun med hufvudet lutadt i händerna och grät. Brite stannade i dörren, tvekande om hon borde gå in. Men moster Olivia hade hört, att hon kom.

— Kom du, barn, sade hon. Jag sitter här och gråter öfver mig själf.

Den gamla frun snöt sig häftigt och torkade sina tårar.

— Du kan inte förstå mig, sade hon. Ty det jag gråter öfver, ligger i jorden. Ingen kan minnas den saken mer än jag. Men den har händt ändå, och berätta den gör jag aldrig.

Härvid reste sig moster Olivia upp.

— Hjälp mig på med kappan, barn, sade

hon darrande. Jag har sett som spöken i dag. Och spökena ha följt mig uppför trappan och hälsat på mig här, medan jag satt och väntade på dig, och narrat mig att gråta. Ty det jag sett i dag, har jag sett förr och sett det så, att det aldrig går ur mig. Tro mig, hvar människa, som det är något med, bär sådana lik inom sig, som din man nu får dras med. Hemskt är alltsammans. Och ingenting lindrar så, som när man lär sig att skratta. Därpå ruskade hon välment i Brite och tillade:

— Lär dig det, mitt barn, så hjälper du både din man och dig själf ledigt öfver den här historien.

Som en klok gumma i den högre stilen såg moster Olivia ut, där hon nu stod framför Brite, en världsklok sibylla i knythatt med gredelina band och glasögon, en jovialisk sibylla, hvilken funnit sin metod för sig att tyda och besegra världen.

Allvarsammare än Brite någonsin sett henne åkte moster Olivia bort från Kolsäter. Sorgsen stod Brite kvar i den öppna dörren och såg tankfull efter vagnen, som rullade bort. Medvetandet att hon intet förmådde bära af det, som nu skulle komma, tyngde henne.

IV.

Följande morgon voro också Nils Göran och hans hustru borta. Kolsäter var sig åter likt. Regnet hade upphört under natten och solen kom fram som förr. Blankblå lyste Lommens yta genom hängbjörkarnas grenar.

Och dock kände både Brite och hennes man, som hade en vådeld brutit fram öfver deras lugna hem och hela det naturens paradis, som omgaf detsamma.

Hela natten hade majoren vankat fram och åter i sitt rum, och på alla Brites böner, att han skulle söka ro, svarade han blott, att han behöfde vara ensam. När förmiddagen kom, beställde han fram jaktvagnen, och när Brite kom ned i hans rum, såg hon att lilla kappsäcken stod packad. På hustruns fråga, hvart han ämnade resa, svarade han endast: »Bort.» Och

mumlande något i sitt skägg, som Brite icke kunde höra, tillade han:

— Tids nog får du mig tillbaka.

Som en rasande körde han från gården. Spets satt bakpå, och unghästarna voro spända för vagnen. Majoren vände sig icke ens om för att se sig tillbaka, när han for.

I nära en vecka fick Brite vänta sin man, innan han kom tillbaka. Under denna tid kom posten tre gånger, och hvarje gång sökte Brite i dödlig oro efter ett bref. Men för hvarje gång gäckades hennes förhoppning eller stillades hennes oro. Hon visste själf aldrig, hvilket som var det riktigaste. Ty Brite gick och fruktade, att hennes man aldrig mer skulle återvända. Och det enda, som lugnade henne, var, att han icke skref. Utan ett ord till afsked, tänkte Brite, lämnar han mig dock icke så.

Men hennes nätter voro fyllda af skräckbilder liksom hennes dagar, och för hvar timma som gick växte hennes ångest. Det var med nöd, hon förmådde behärska sig inför Erling och tjänstfolket.

Inför dem kunde hon ju icke vidgå, att hon fruktade något sådant, som att hennes man med egen hand skulle taga sitt lif. Därför höll sig Brite rak inför alla, och först när hon blef ensam

i sängkammaren, och hela huset sof, gaf hon fritt lopp åt sin oro.

Men den sista aftonen, samma afton då majoren ändtligen kom, då var Brite ej längre herre öfver sig själf. Hon hade sagt godnatt till Erling och lugnande besvarat hans frågor, om icke fadern snart skulle vända tillbaka. Men när hon stängt gossens dörr och stod ensam i den mörka korridoren där utanför, då svek henne själfbehärskningen.

Tyst gled hon ned utför trappan, och i det hon noga stängde den stora porten bakom sig, gick hon ut i allén. Portnyckeln höll hon i handen, och de af husfolket, som sågo när hon gick, hade hviskande berättat ute i köket, att hennes nåd så sent gick ut ensam med endast en schal öfver skuldrorna och utan hatt.

Ute var nattluften kall. Den vackra väderleken hade lämnat rum för några af dessa kalla, hemska julidagar, då luften blir hård och blåsten skakar skogarna, som hade hösten redan kommit. Det finns sådana dagar, då det känns, som ville naturen hämnas på oss människobarn för de korta soldagar, den skänkt, och låta oss på allvar känna, att dess hand öfver Norden är hård. Kärft står då allt mot den kalla luften, både blommor och träd, och vindens sus i gre-

narna blir onaturligt och hemskt. Brite gick fram genom allén. Öfver hennes hufvud susade det i lindarnas kronor, och öfver sädesfälten rasslade blåsten hvinande fram. Bortom fälten höjde sig skogen kall och mörk, och hela tiden måste Brite hålla sig vid vägkanten, medan hon gick.

Blåsten hade drifvit bort regnet, men vägarna voro ännu uppblötta. Mörkare och mörkare blef det omkring Brite, och dock dref henne oron vidare. Ända ned till grinden gick hon, och när hon därifrån såg sig tillbaka, hade Kolsäter försvunnit i dunklet. Icke så mycket som ett ljus, hvilket glimtade fram, kunde Brite urskilja.

Ensam stod hon där i mörkret och blickade utåt stora landsvägen, som korsade allén. Om hon skulle se till höger eller vänster, visste hon icke ens, stod blott kvar på samma plats, ängsligt lyssnande efter ljudet af vagnshjul, som höras långt i den tysta natten. Med långsamma steg vände hon tillbaka igen. Men knappt hade hon nått fram till gården, förrän hon vände ånyo, och drifven af samma oro som förut, gick hon tillbaka genom allén ut emot stora landsvägen.

Så gick Brite länge fram och åter. När hon sista gången närmade sig gården, såg hon skenet från nattvaktens lykta glimma öfver terrassen. Brite var eljest rädd för mörkret, och ingen

mänsklig makt skulle under vanliga förhållanden ha förmått henne att ensam gå denna väg. Allting i mörkret skrämde henne, trädens dunkla konturer, nyponbuskarna, hvilka som fantastiska silhuetter sköto upp utmed vägkanten, själfva det långa, mörka perspektivet af träd — allt detta ingaf henne en ångest, hvilken hon aldrig kunde blifva kvitt. Värst var det, när ugglorna skreko i de gamla lindarna. Då isades allt blodet i hennes kropp, och gamla sägner om olycka och död vaknade inom henne.

Denna natt kände Brite intet af allt detta. Känslolös gick hon den långa allén fram och åter. Det var nästan, som skänkte mörkret med dess minnen af gammal skrämsel i hennes dåvarande upphetsning ett slags lugn. Till sist stod hon nere vid grinden igen och stirrade tanklös utåt vägen. Natten var mörk som i september, och omkring henne var naturen tyst som en död.

Då såg Brite plötsligt ett ljus röra sig ute på stora vägen. Långt borta blänkte det fram ur mörkret, och där skenet föll, blefvo buskar och träd synliga utmed vägen. Det blef som en lång ljus väg af föremål, hvilka blänkte fram ur mörkret för att i nästa ögonblick åter drunkna däri. Brite drog sig instinktlikt in i skuggan och

tog icke sina ögon från ljusfläcken, hvilken gled fram utmed den mörka vägen. Det var, som utgick lif från denna ljusa punkt, hvilken hastigt kom närmare. I fantastisk dager dansade allt det fram, som nyss legat i mörker, träden, det breda, djupa diket, törnsnåren, tistlarna, stenpelarna på den långa bron, hvilken var lagd öfver kärret. Långt ut öfver gärdena darrade skimret från detta enda lilla ljus.

Till sist svängde vagnen upp i allén. Unghästarna ökade farten, och tätt utmed vägkanten, där Brite stod i skuggan, rullade vagnshjulen henne förbi. I det hastiga skenet från lyktorna kunde hon se, hur majoren samlade tyglarna i sin hand och manade på de ifriga djuren.

Med snabba steg gick Brite efter vagnen. Ropa eller gifva sig tillkänna hade hon icke förmått. Orolig som hon varit förut, kände hon sig ännu. Men en ny oro var den, hvilken nu fått makt med henne och påskyndade hennes steg.

Brite hann emellertid icke långt, innan majoren kom emot henne. Med snabba energiska steg kom han gående utför allén, och när de möttes, såg Brite, att han var ond.

— Jag kunde icke sitta i ro, sade hon. Jag var så rädd.

Orden kommo andfådt, som ett försvar.

— Du borde ha sparat mig detta, var majorens enda svar. Vi ha haft skandaler nog här i huset ändå.

Tigande nådde de båda makarna hemmet. Brite tyckte sig känna något liknande en skugga, hvilken gick emellan dem och för alltid stängde vägen från mannens hjärta till hennes. Detta var värre, än hvad Brite någonsin fruktat. Det var döden själf. Först när de stodo ensamma i majorens rum, fick Brite mod att fråga honom:

— Hvad har du gjort så länge borta?

Om sig själf talade hon icke längre.

— Rumlat, svarade majoren kort.

Därefter återtog han plötsligt:

— Det var en kapital dumhet. Jag fann ingen glömska.

Brite betraktade ängsligt sin man och såg, att i hans hjärta fanns från detta nu ingen plats för henne. På dessa få dagar hade majorens anlete förändrats. Ögonen hade blifvit svårmodigare än förr, men hela ansiktsuttrycket var hårdare.

— Se inte på mig, som du gör nu, sade majoren plötsligt. Du får ge dig till tåls och vänta, ifall jag en dag kanske blir bättre.

Följande dag låg emellertid Brite till sängs

och hade feber. Doktorn efterskickades, och när han, efter att ha undersökt patienten, kom ut till majoren i salongen, var han upprörd.

— Febern är ingenting, sade han hastigt. Den går snart öfver. Men din fru befinner sig i en ovanligt exalterad sinnesförfattning. I hennes tillstånd är sådant betänkligt.

— Hvad menar du med hennes tillstånd? utbröt majoren.

Doktorn tog häftigt ett steg tillbaka och stirrade häpen på majorens upprörda ansikte.

— Vet bror inte, att din hustru väntar ett barn? bröt han ut.

Doktor Roeler kunde aldrig förklara för sig själf, hur denna underrättelse i den grad kunde uppröra majoren. De båda herrarna voro umgängesvänner, och doktorn trodde sig känna sin granne. Men denna gång stod hans förstånd stilla. Ty blott i fattigmans hem, där tillkomsten af ett nytt barn kan betyda svält och nöd, hade han vid liknande tillfällen någon enstaka gång i en mans ansikte mött ett sådant uttryck af vild, obehärskad förtviflan som nu i majorens. Ur stånd att förklara detta sällsamma fenomen, uttömde sig doktorn i lugnande förklaringar.

Majoren tog emot dem, som om de varit talade för tomma luften. Knappt var doktorn

borta, förrän han gick raka vägen upp till Brites rum. Hvad han nu ville göra eller säga, därom hade han i denna stund ingen aning.

Brite å sin sida väntade sin man, och sedan doktorn lämnat henne, hade hon ingen annan tanke haft än denna: »Hur skall han taga detta? Hvad skall han säga mig nu?» Att han icke kunde glädjas med henne, det förstod Brite. Brodern, som han förlorat, fyllde honom nu så helt, att han icke hade plats för annat. Därför kände sig Brite vara en börda för mannen, när hon ville vara en hjälp. Och när hon såg honom komma, sträckte hon båda händerna emot honom och frågade:

— Är du ond på mig?

Så rörande var Brite i sin fullständiga glömska af sig själf, att Karl Henrik icke fann ett ord till svar. Tigande strök han sin hustrus panna och kysste hennes händer. Han försökte till och med le emot henne. Ty han visste, att han nu borde glädjas med henne, lefva för henne, se framåt som hon. Men han utförde allt detta helt mekaniskt. Och han måste göra våld på sig själf för att kufva den smärta, hvilken rasade inom honom.

— Hvarför har du ej berättat mig detta förr, Brite? sade han tungt.

— Jag kunde ju icke, svarade Brite. Jag tänkte säga det en gång. Då drog du upp brefvet... du vet... Nils Görans bref ur fickan. Därför väntade jag. Jag ville inte säga det, förrän vi båda blefvo ensamma och de andra hade rest.

Majoren satt med hustruns hand i sin och började långsamt förstå. Fråga mera behöfde han icke. Han tänkte på branden, på dårens plötsliga uppträdande och på Brites förskräckelse. På broderns besök tänkte han också, på allt hvad då händt och sist på sin egen frånvaro från hemmet. Allt detta knöt sig samman till en kedja af ondt, hvilken han icke förmådde lösa. Det var honom, som gick han vilse i mörka skogen och trampade rundt i sina egna fjät. Ur det kaos, hvari hans tankar hvirflade rundt, steg för hans inre syn bilden af allt det, som Brite för hans skull hade lidit. Majoren var icke blind för, att hustruns lidande egentligen varit större än hans eget, och att i hennes tystnad låg vittnesbördet om hennes kärlek. Han insåg också, att om hans egen själ haft makt att kasta af sig den tyngd, under hvilken den nu pressades samman, skulle det varit honom möjligt att finna vägen till hustrun tvärs igenom det hat, hvilket nu förmörkade världen omkring honom. Då skulle han

också förmått frälsa sig och henne, och lifvet för dem båda kunde begynna på nytt.

Men majoren förmådde icke detta.

— Sådan var lyckan, på hvilken vi länge väntat, när den ändtligen kom, ljöd det inom honom.

Behärskande sig själf, för att Brite åtminstone i detta ögonblick ingenting skulle märka, satt majoren länge kvar vid hennes bädd. När han lämnat henne, gick han direkt ned i sitt eget rum, som han stängde med dubbellås. Där gick han fram och åter som han gjort, natten efter uppträdet med brodern, och det föreföll honom, som hade hans smärta blifvit tusendubblad. Han förstod, att Brite var farligt sjuk, farligare än ens doktorn visste. Kunde väl en främmande ana, allt hvad här hade händt! För den sot som tärde Brite, fanns endast en hjälp, och denna hjälp måste hennes man gifva henne nu. Omedvetet hade majoren under den vecka, han varit borta från hemmet, ständigt tänkt sig, att från Brite skulle till sist hjälpen komma för honom själf. Nu insåg han, att rollerna helt plötsligt blifvit ombytta, och att det var Brite, som hade rätt att ställa kraf på honom. Att hon så icke gjorde, fördubblade blott den skuld till henne, hvilken han visste sig aldrig kunna betala.

Majoren kände, att gent emot detta kraf var han bankrutt. Stönande af smärta satt han vid skrifbordet, och när han blickade ned på papperet, mot hvilket han stödt sina händer, upptäckte han stora våta fläckar. Förvirrad sökte majoren att hämta sig, i tanke att han gråtit. Men inga tårar hade han fällt. Torra voro hans ögon. Däremot var hans hufvud vått, och från pannan föllo tunga, kalla droppar af svett.

V.

Daliorna gingo i blom och vissnade åter för nattfrosten. Septemberstormarna sopade fram genom de våta skogarna, hällregnet uppblötte vägarna, och i parken hvirflade de smutsiga gula bladen för blåst eller föllo, brutna af frosten, sakta ned, täckande gräset med sin tunga, fuktiga matta. När de klara oktobernätterna kommit med kyla och frost, knastrade den som is under de gåendes fötter. Redan i november föll den första snön, svepande skog och mark i det tunga, kyliga täcket, hvari vägar och stigar skuro djupa spår, där slädarna pinglade fram eller människofötter trampade. Julen kom och gick förbi. Tystare än någon annan jul, man kunde minnas under det nya herrskapets tid på Kolsäter, var denna. Majoren gjorde sin sedvanliga stadsresa vid jultiden och återkom en decemberkväll, när blåsten hven genom skogarna, med släden full

af lådor och paket. Julgranen bars hem från skogen, och jättekärfven för småfåglarna hämtades ned från logen och restes på sin stör midt emot stora gårdstrappan.

Julen kom och gick förbi. Men familjen på Kolsäter hade den dock aldrig gästat.

Brite hade under denna tid öfverskattat sig själf. Hon hade förlyft sig på en börda, hvilken blef allt tyngre, ju längre hon bar den. Och dag och natt irrade hennes tankar som skrämda nattfjärilar kring gnistan till det nya lif, hvilken i en olycklig stund blifvit tänd inom henne själf. Där svedde Brites tankar sina vingar, så att de föllo maktlösa ned, och det, som skulle ha varit hennes lycka, blef henne endast till sorg.

Ingen hade hon heller att vända sig till. Ty majoren hade nog af sitt, och någon glädje öfver det barn, som skulle komma, visade han aldrig. Brite väntade heller icke detta, och hade hennes man sagt henne ett sådant ord, skulle hon genomskådat honom och vetat, att han af medlidande förde henne bakom ljuset.

Värst voro de långa vinteraftnarna. Tigande sutto familjens trenne medlemmar omkring lampan, Erling sysselsatt med någon bok, Brite med sitt arbete. Pianot stod stängdt, och i stället för musiken, efter hvilken Brite längtade, såg

hon sin man i timtal sitta lutad öfver korten och lägga patience.

Sådana aftnar gjorde det Brite ondt om Erling, och en kväll, när gossen lämnat dem för att gå till hvila, vände sig Brite till mannen och sade:

— Hur mycket tror du, att Erling egentligen vet?

— Menar du om mitt tillstånd eller om ditt? svarade majoren hastigt.

— Jag menar mitt, svarade Brite lågt.

Majoren sköt med en otålig åtbörd ihop korten. Han ångrade de ord, han sagt. För att försvara sig själf, utbröt han:

— Det som händt mig, rör ju också honom. En gång skall ju också han få veta, att han tillhör en familj, som gått i sär.

Brite visste mycket väl, att mannens tankar under den senaste tiden icke sysslat med annat än detta. Fruktan för skvallrets tusen munnar var det, som marterade honom, pinan af att veta, att i hans och hans familjs öden skulle ovidkommande blicka in. Främmande ögon skulle sysselsätta sig med de angelägenheter, hvilka förut ägt den helgd, som endast fasta familjeband förmå att skänka. Öppet och klart skulle all världen kunna se, att bröderna Mörk icke längre

höllo samman som förr. Och så smutsigt hade allt blifvit, att människorna skulle äga rätt att säga, att en lumpen arfsfråga hade skiljt dem åt.

Allt detta visste Brite väl, och mera för att skingra mannens tankar än för att själfva frågan egentligen längre intresserade henne, upprepade Brite den dock.

— Hvad vet jag? svarade majoren. Förmodligen förstår han ungefär alltsammans, om jag annars känner ungdomen rätt.

— Tror du inte, att det vore bra, om du ändå sade honom ett ord? fortfor Brite. Jag har kommit att tänka på detta nu, då han i alla fall snart fyller sitt trettonde år.

Majoren gjorde en grimas.

— Jag har motvilja mot att tala med min egen pojke om sådant, kom svaret.

— Men om du misstar dig, om han ingenting vet?

Majoren dröjde en stund med sitt svar.

— När behofvet infinner sig, reder han sig nog ur kärlekslabyrinten på egen hand, kom det till sist. Så gjorde jag.

Men Brite gaf icke tappt.

— Behöfs det icke en ledtråd för att reda sig ur en labyrint? invände hon.

— Den ledtråden finner man själf, när man behöfver den, klippte majoren af.

Brite sysselsatte sig icke längre med det svar, hon fått, ej heller med den fråga, hvilken ursprungligen framkallat svaret. Något värre var det, hon burit inom sig, något, som pinade henne dag och natt. Och Brite visste väl, att om majoren hade sitt helvete, så hade hon också sitt, och mången gång trodde hon, att hennes var det värsta. Det var med henne som med jungfrun, hvilken satt fången i berget, att tiden gjordes henne lång.

Så öfvergifven kände sig Brite, att där hon satt, började hon betrakta mannen, som hade hon velat utforska hans hemliga tankar, utröna, om han icke kunde höra henne längre, bara en enda gång, så som han alltid kunnat det förr. För att icke genast stöta honom ifrån sig gjorde Brite sin stämma lugn och frågade, som hade det rört den mest alldagliga sak i världen:

— Är det sant, Karl Henrik, att om en kvinna i mitt tillstånd ser flammande eld och på samma gång blir skrämd, riktigt dödligt rädd — om hon då... utan att veta det... utan att tänka på någonting... kommer att vidröra sin egen kropp... hvar som helst... är det sant, att modern då kan komma att vanställa sitt eget

barn... att barnet kan få ett styggt... brandrödt märke... för hela lifvet... till exempel på ena kinden... eller rundt om ögat... till minne af sin mor?

Brite hade börjat lugnt. Men medan hon talade, grep ångesten henne. Hetare och hetare föllo hennes ord, och när hon slutat, skälfde hennes röst af undertryckt gråt.

— Man säger så, svarade majoren. Hvarför frågar du om sådant? Och hvarför är du så upprörd?

Brite insåg nu, att hon röjt sig. Men begäret att tala, få någon till hvilken hon kunde förtro sig, någon, som kunde gifva ro åt de grubbeltankar, hvilka dag och natt marterade henne — allt detta blef henne öfvermäktigt.

Och sittande sammansjunken i soffhörnet, hviskade hon emot mannen:

— Jag fruktar, att det är så för mig.

Majoren skakade på hufvudet. Hvad Brite sade, tog han för inbillningar, foster af hennes öfverretade tillstånd. Tviflande betraktade han hustruns förstörda ansiktsuttryck.

— Du är öfverretad och nervös, sade han. Du behöfver ro.

Brites mod sjönk inför dessa ord. Att hon nyss hoppats på hjälp, föreföll henne nu barns-

ligt, omöjligt, öfverspändt. Som ett sista försök att göra sig förstådd, sade hon emellertid:

— Minns du vid branden? Jag stod bakom dig, såg alltsammans, händerna höll jag... det vill säga jag tror, att jag höll... riktigt kan man ju icke minnas sådant...

Hon fortsatte ej. Med uppspärrade ögon blickade hon på mannen, hos hvilken hon sökte hjälp.

Majoren skakade ännu en gång på hufvudet. Dylika berättelser hade han hört, men i likhet med de flesta andra betraktade han dem som amsagor. Dit torde de kanske också rättvisligen böra räknas. I detta fall betydde det emellertid föga om denna oro, hvilken Brite bekänt, ägde någon grund eller ej. Hufvudsaken för henne var, huruvida hon kunde blifva sin ångest kvitt eller måste fortsätta med att bära den. Helt och hållet kvinnlig var denna ångest, och just därför blef den också majoren så främmande. Det var ej blott hans egen nedtryckta sinnesstämning, hvilken nu hindrade honom att förstå. Det var något af detta oöfverkomliga, outsägliga, hvilket sedan tidernas tider skiljt man från kvinna och innerst gjort dem till främlingar för hvarandra. I en ton, hvari något af antipati var tydlig, svarade majoren:

— Försök att komma ifrån detta för Guds skull. Eljest kan du bli sjuk på allvar.

Med dessa ord var Brite skrämd till tystnad. Och en timme senare stod hon ensam i sängkammaren. Innan hon fällde ned rullgardinen, lutade hon pannan mot den kalla rutan och grät tyst.

Mången natt hade Brite stått så. Väckt ur sömnen, hade hon stigit upp och på mjuka tofflor gått öfver golfvet, rädd att bullret skulle röja henne för dem, hvilka kunde sofva. Ute hvälfde sig stjärnhimmeln kall öfver den frusna Lommen, och mellan trädens kala grenar kunde hon se långt bort öfver den tunga, hvita snön. Nu kommo tankarna tillbaka, och nu vred smärtan sin dolk rundt i alla de sår, hvaraf den ensamma kvinnan invändigt blödde. Hvad Brite yppat för sin man, var nämligen icke allt. Flere och flere blefvo de plågor, som behärskade henne. Den hon yppat, hade icke ens varit den värsta.

Allt det, som skett, hade varit för mycket för Brite. Aldrig kunde hon bli tankarna kvitt. Ständigt sysselsatte de henne. Hvarför hade branden kommit som ett olyckligt varsel? Och hvarför hade den blifvit anlagd? Samma dag Yx-Lars blifvit förd bort, kom Brite in i det rum, där han hölls i förvar, och såg honom. På en

bänk i drängkammaren satt han, riktande uttryckslösa blickar mot de inträdande, medan läpparna rörde sig inne i skägget, som hade han försökt att tala, men icke förmått.

Fåfängt sade henne majoren, att mannen var en dåre, och att det hela ingenting hade att betyda. Aldrig kunde Brite glömma denna syn. Den kom igen i hennes ensamhet, städse i förbindelse med uppträdet mellan bröderna, och det intryck af oförsonligt hat, som Brite mött i Nils Görans blick, när hon afbröt de båda brödernas samtal, sammanblandades i hennes inbillning med minnet af dåren. Hvad vidkom det henne för öfrigt att Yx-Lars var en dåre? Hvarför ville han bränna deras hus? Hvad hade hon och hennes man gjort alla människor, att de rotade sig samman och bragte olycka öfver deras hufvuden?

Brite blef misstänksam under denna tid. Hon ertappade sig själf med att stå stilla vid dörrarna och lyssna, innan hon öppnade dem. Det var, som lurade allt ondt på henne i detta gamla hus, hvilket en enstöring byggt af en nyck och skänkt bort af en hemlighetsfull anledning, hvilken ingen kände. Ur rum i rum jagade henne stundom skräcken, ingenstädes fann hon ro, och för ingen kunde hon yppa hvad hon kände.

På sista tiden hade majoren äfven börjat

visa sin hustru vänlighet på annat sätt än förr. Så ofta han hade tid, höll han henne sällskap. Om aftnarna valde han ut böcker, hvilka han visste borde väcka hennes intresse, och läste högt i timtal. Stundom slog han till och med upp flygeln och spelade för henne sina älsklingsstycken af Mozart, Haydn eller Bach.

Men allt detta gjorde majoren rent mekaniskt. Ty det var hans plikt att under denna tid vara god emot hustrun. Hans tankar voro långt ifrån henne. Och Brite förstod alltsammans. När majoren gick ensam öfver gården, såg hon, hur lutad han gick. När han stängt pianot eller lagt ihop boken, såg hon, hur hans ögon slocknade, som hade han glömt, att han icke var ensam. Därför blef hans vänlighet hustrun endast en ny börda. Hjälplös som ett barn gick hon in i natten.

Under sömnlösa nätter vankade Brite fridlös omkring i sitt stängda rum. Inom henne hviskade den förrädiska stämman, hvilken mer och mer öfverröstade hennes klara förstånd: »Gå ned utför den breda sandgången, ned till bryggan, där vattnet är djupt.» Rysande grät Brite öfver sig själf, hvilken kunde frestas till sådant, och ännu mera förvirradt blef det inom henne, när hon förstod, att hon innerst icke ville dö. Hon

ville hvarken lämna Erling, sin man eller sitt hem. Jordbunden var hon, och hennes längtan stod icke till Gud.

Sådana nätter grep Brite bibeln, och lutad öfver den gamla boken satt hon mången timme på den rygglösa toalettstolen med öfverdraget, hvilket hon själf sytt på stramalj. Nattlampan brann på byrån och gardinen var uppdragen. Då läste hon evangeliernas ord och försökte med dem tysta sin ångest. Ibland lyckades henne också detta, och sådana aftnar gick hon tacksam till sängs, besluten att vända sin håg från det jordiska och icke söka sin glädje i annat än Gud.

Omsorgsfullare än förr dolde Brite efter sitt samtal med majoren den ångest, hvilken växte inom henne. Men denna öfveransträngda förtegenhet var det också, hvilken till sist bröt hennes kraft, och doktorn var den, som en dag i februari tvang henne att intaga sängen.

Doktor Roeler var en änkling, hvilken tillsammans med sin ogifta syster bebodde läkarbostället på vägen till Bonga, och det berättades om honom, att grämelsen öfver en misslyckad operation en gång drifvit honom bort från hufvudstaden, där han slagit sig ned som ung. Öfver hans väsen hade därigenom kommit något visst dämpadt, och hans ögon hade blifvit sorgmodiga genom all den jämmer, han sett, utan att kunna

hjälpa. När hans resliga figur skymde dagern i dörren till ett sjukrum, förde han emellertid alltid med sig den lugnande inverkan, hvilken är läkarens bästa gåfva, och han behandlade gärna sina patienter godmodigt, som om han haft att göra med barn.

När han väl fått Brite i bädden, gick doktorn in i sängkammaren, satte sig på en stol bredvid hennes säng, betraktade den sjuka vänligt och yttrade:

— Jag tror, man har ringar kring ögonen, och kinderna ha fallit af. Det duger inte. Man ska inte gå och skrämma upp sig? Det gör bara ondt värre.

Därmed rättade han på guldglasögonen och lät en stor röd sidennäsduk glida öfver sitt gråa skägg. Brites ögon blefvo fulla med tårar, men hon kunde ingenting svara.

Då varseblef doktorn bibeln, hvilken full med märken och band, som stucko ut mellan bladen, låg på nattduksbordet. Doktorn hostade och såg ett ögonblick villrådig ut.

— Lyd mitt råd, lilla hennes nåd, sade han, och läs inte för mycket i den boken just nu. Och tänk inte heller för ofta på himmelen, utan på jorden. Det uppskakar bara. Och stanna

kvar på denna syndiga jord är ju allt, hvad vi innerst vill.

Därmed tog doktorn afsked och gick, lämnande Brite ensam.

Dessa goda råd hjälpte emellertid icke Brite, och att någon ville narra henne från att läsa i bibeln, fann hon syndigt. Svagare och svagare blef hon, och till sist började äfven majoren att smittas af hustruns ängslan.

När han mot morgonsidan en dag väcktes af den allmänna oro, hvilken plägar åtfölja ett barns födelse, förmådde han icke att stanna inne. Klädd i storstöflar och med bössan på axeln gick majoren den tidiga vintermorgonen skogsvägen fram, hvilken leder bort emot Korpvattnet. Djup och snöig var vägen, där han gick, och omkring honom var det jämnt och nätt så mycken dager, att han kunde urskilja vägen. Mörka och täta trängde sig snåren samman omkring honom, och hvart han såg, låg snön tät och hvit öfver vägar och träd.

När han gått vid pass en timme, började dagningen långsamt vinna seger öfver nattmörkret, och från ett torp i närheten gol en tupp. Majoren slog in på en trampad gångstig, hvilken ledde åt detta håll, och stod snart framför en stuga, ur hvilkens skorsten röken steg upp

mot den kallblå himmelen. Enligt sin vana på dylika promenader gick majoren in för att förfriska sig med ett glas mjölk och ett par råa ägg och väckte genom sitt inträde stor bestörtning i den låga kojan. En ensam kvinna satt halfklädd på bädden därinne, och på spiseln brann eld. Majoren steg lugnt in och såg sig omkring.

— Hvar är din man? frågade han.

— Han gick för en stund sen, svarade kvinnan. Det är brådtom med kolena denna tid.

Därefter tände hon ett talgljus, hvilket hon ställde på bordet. Länge famlade hon med flintan, stålet och fnösket, innan hon fick eld.

Majoren smålog.

— Begagnar du inte svafvelstickor? frågade han. Eller hör du kanske till dem, hvilka svurit att aldrig tända eld annat än med flinta och stål?

— Nej, svarade kvinnan. Det är nog mest Anders, som vill ha det så.

— Han är ju så mycket äldre än jag, tilllade hon liksom urskuldande.

Detta var nämligen en af de brännande frågorna i denna afsides bygd. Och många voro de, som behöllo det gamla stålet, därför att detta visste man vara nyttigt mot trolltyg, en egen-

skap, hvilken de nya svafvelstickorna alldeles saknade. Majoren hade väl reda på detta. Han visste äfven, att hade han försökt vidröra ämnet, skulle kvinnan framför honom förstummats. Därför undvek han svafvelstickorna och sade i stället, sedan han framställt sina önskningar:

— Nå, Sara, hur länge är det nu, sedan du tjänte på herrgård'n?

— Det är fyra år sedan, kom svaret.

— Det var ju i ladugården, du tjänade?

— Ja.

Svaret kom en smula kort, och medan majoren förfriskade sig med, hvad som blifvit framsatt åt honom på det målade träbordet, såg han sig omkring i det låga rummet. Där såg fattigt ut, och i en vrå upptäckte han, hvad han förut icke sett, nämligen en skröplig tingest, hvilken såg ut som en vagga. Nästan i samma ögonblick började ett barn att skrika.

Ljudet kom oväntadt, gällt och hvasst, skar in i hans egen tankegång, hvilken under allt, hvad han liksom skenbart företog sig, var i uppror och kom honom att gå fram till vaggan. Majoren hade eljest föga sinne för små barn. Men i detta nu såg han uppmärksamt på den lilla och frågade, i det han vände sig mot modern:

— Hur gammal är han?

— Det är en flicka, svarade kvinnan, och hon blef född i förra veckan.

— Det är tisdag i dag, tänkte majoren, och som om han offrat åt okända makter för sitt eget lugn, lade han en bankosedel på bordet och vände sig om för att gå.

Han hejdades af Saras röst, som sade:

— Det är för mycket rent. Det törs jag aldrig för Anders. Han blir aldrig god mer, om han tror, att jag begärt så mycket.

— Inte ens om han hör, att du fått det af mig? invände majoren.

Kvinnan skakade på hufvudet och såg fortfarande villrådig ut.

— Han säger, det är en skam för den fattige att ta emot, svarade hon.

Majoren tvekade ett ögonblick. Så frågade han plötsligt:

— Anders är ju god emot dig?

— Åja, svarade kvinnan med bortvänd blick. Men han är nu så mycket äldre.

Majoren stod stilla en stund och betraktade hustrun. Hon såg ung ut ännu, och intet hos henne röjde, att hon endast för några få dagar sedan födt ett barn.

— Du är en duktig kvinna, sade majoren.

Det har du alltid varit. Du minns nog att jag på sin tid varnade dig för Anders. Jag sa dig redan då, att han var för gammal för dig. Men nu har du tagit honom, och nu får du hålla ut. Hälsa honom du ifrån mig och säg honom, att sedeln får han af godt hjärta som hjälp till barnsölet.

Därmed böjde sig majoren ut genom den låga dörren och gick åter fram under furorna, hvilkas grenar hängde tunga af snö. Han gick förbi färska harspår utan att följa dem, öfver sitt hufvud hörde han tjäderns tunga vingslag, men han såg icke upp. Från gångstigen kom han ut på skogens smala körväg, hvilken ledde till bruket. Där var snön färgad svart af kolstybben, och bakom honom i skogen klingade bjällror. Kolkörarna var det, som kommo. I en lång rad skymtade hästar och lass under granarna, stora oformliga slädar, liknande små hus, ställda på medar, små, ruggiga hästar, hvilka gingo fram i sakta lunk, körda af lutande sotiga män, klädda i storstöflar och fårskinnspälsar, tungt trampande snön i takt med de pustande hästarna.

Majoren steg åt sidan i snön och lät tåget komma förbi. Bredvid hvarje kolryss, som passerade, gick en torpare, hvilken lyfte på mössan

när han mötte sin husbonde. Majoren kände dem alla, och hälsade dem, i det han nämnde dem vid namn. När den sista skjutsen kom i jämbredd med honom själf, steg majoren fram och följde den körande. Det var en liten gråskäggig gubbe, klädd i skinnpäls och en tung pälsmössa. Det var synbart, att husbondens sällskap generade honom.

— Du har fått barn i stugan, såg jag nyss, började majoren, medan han trampade fram bredvid kolryssen, som knakade och krängde öfver hans hufvud.

— Ja, svarade den tilltalade, det ser så ut.

— Hvad menar du med det? utbrast majoren.

— Att jag fått ett barn, är nog visst, kom svaret. Men om det är mitt, vet man inte, när en ung kvinna sitter ensam i stugan.

— Blygs du inte att tala så om din egen hustru? for majoren ut.

— Jo, svarade Anders bistert. Nog blygs jag. Men sanningen springer ingen ifrån, hvarken hon eller jag.

Majoren gaf mannen ett tecken att hålla stilla med lasset.

— Tag din hustru med dig och kom upp

till mig i nästa vecka, sade han, så får jag tala med er båda.

Därmed nickade majoren till afsked och tog af på ginvägen, hvilken öfver ägorna förde honom hem. Hvad som skett, sysselsatte honom ej vidare. Som husbonde var han van att vara skiljedomare i sina underhafvandes angelägenheter. Som barn behandlade han dem både i ondt och godt, och något af en barsk och välvillig faders härskarekänslor hade han fått för folket i den bygd, där han själf var den erkände herren.

Solen hade nu gått upp, och där majoren gick fram, färgades tallarna rundt omkring honom röda. Långt föllo de blåa skuggorna från skogen öfver de hvita fälten, och där skuggornas gränslinje gick, gnistrade snöfälten mot morgonsolen. Det var duktigt kallt, och dock gick majoren långsammare, ju mera han närmade sig hemmet. Tids nog tyckte han sig komma fram.

Först på andra dagen föddes barnet, men där uppe rådde samma dödstystnad som förut. När majoren på aftonen kom upp i sjukrummet, gled barnmorskan honom till mötes och bad honom gå tyst.

Då först förstod majoren, att allt var öfver. Men någonting hos de tysta människorna därinne skrämde honom.

Blek och med slutna ögon låg Brite på bädden, vått var hennes svarta hår, hvita och magra hennes händer.

— Hur är det? hviskade majoren.

Barnmorskan svarade honom något om barnet, som majoren icke förstod. Han afbröt hennes hviskande ordflöde och sade kort och lågt:

— Brite! Hur är det med Brite?

Den tillfrågade tystnade tvärt, och utan att akta på fruns varningar gick majoren fram mot bädden.

I detsamma slog Brite upp ögonen, och majoren kände icke igen deras blick. Det var, som sökte den rummet rundt, och när majoren lutade sig ned öfver hustrun, hviskade hon i hans öra:

— Eldmärket, eldmärket.

Rysande vände sig majoren om, och en isande förfäran grep honom.

— Hvad menar hon? hviskade han till barnmorskan.

Darrande i hela kroppen, vinkade honom gumman bort till toaletten, där vaggan stod i skuggan. Majoren böjde sig ned och såg. Men det var icke ett barns ansikte, som mötte honom, det var en formlös, hvit massa, ur hvilken ett par tomma, hvita ögon blickade fram.

— Han är nästan död, hviskade barnmorskan.

Majoren förstod olyckan, som hade skett. Men han förstod den icke i hela dess vidd. Från bädden hördes Brites stämma tonlöst upprepa:

— Eldmärket, eldmärket.

— Hvad menar hon? sade majoren. Finns det något eldmärke?

— Nej, svarade den lilla frun. Det är visst bäst, om doktorn kommer.

Åter upprepade den sjuka samma tonlösa ord, och i det hon gjorde en åtbörd mot vaggan, sammanpressade majoren hela sin förfäran i orden:

— Har hon sett... barnet?

Barnmorskan kröp liksom ihop af förskräckelse inför denna fråga, och lågmäldt så att endast majoren kunde höra henne, svarade hon:

— Hennes nåd befallde oss, och vi kunde inte annat än lyda.

Majoren drog ett djupt andetag. Behärskande sitt inre uppror, gick han fram till Brite och försökte tala henne till.

Brite låg nu stilla med slutna ögon, och hennes anlete bar ett fullkomligt likgiltigt uttryck. Hvarken mannens kärlek eller något annat, som förr varit henne dyrt, kunde längre nå in till

denna vånda, hvilken var i färd med att upplösa hennes jag. Under de darrande ögonlocken runno nu i allas åsyn de tårar, hvilka Brite förut alltför länge gråtit, då ingen kunde se hennes sorg.

Timmarna gingo tomma och enformiga, och allt mindre förstod majoren af sin hustrus tillstånd. Det lilla barnet dog redan morgonen efter födelsen, och Brite begärde icke att ånyo få se detsamma. Det var som om det verkliga barnet för henne icke funnits till. Ett annat barn var det, som fyllde hennes inbillning. Hela dagen låg Brite i halfslummer och febern var hög. När hon vaknade upp, fantiserade hon om ett barn, hvilket hon födt, och som kunnat gå, strax det var födt. Öfver hela dess ansikte flammade ett rödt sken, som var inbrändt i huden. Brite reste sig upp i bädden och kallade alla till vittnen på, hvad hon såg. Dessemellan talade hon om en dåre, som smög rundt i korridorer och gångar och ville sätta eld på Kolsäter.

— Hennes nåd yrar, sade doktorn. Vi få se tiden an.

Fjärde dagens morgon satt majoren vid Brites bädd och gladde sig åt, att hon syntes honom lugnare. Klarare än någonsin förr talade

hon om hvad som passerat. Erling kom första gången under sjukdomen in till modern.

När han lämnat rummet, mörknade plötsligt uttrycket öfver Brites ansikte, och hon reste sig häftigt upp.

— Gif mig mina kläder, mumlade hon. Jag vill gå upp.

Och när majoren gjorde invändningar, skrek hon:

— Jag ser honom nu igen. Du kan inte se honom, ty han står utanför dörren. Men han finns där...

Brite satt rätt upp i bädden, och hennes ögon skimrade. Majoren måste använda alla sina krafter för att hindra hustrun från att rusa upp på golfvet. En lång stund kämpade han med henne, och när Brite ändtligen flämtande låg stilla, var det som om hon ett ögonblick sett klarare på sig själf, än någon annan förmådde. Hon tog majorens hand och drog honom till sig.

— Förlåt mig, hviskade hon. Förlåt! Jag vet ju inte, hvad jag gör.

Med ett outsägligt smärtsamt uttryck i sitt vaxbleka ansikte slog hon armarna om mannens hals och hviskade i hans öra:

— Lofva mig ett, Karl Henrik, att du aldrig skickar bort mig. Lofva mig det!

Majoren gjorde sig sakta lös från hustruns omfamning och försökte att fånga hennes blick.

— Hur kan du tro, att jag skulle skicka bort dig? stammade han. Hvad menar du?

Brites ögon lyste feberaktigt. Färgen kom och gick på hennes kinder.

— Lofva mig, hvad jag ber, bad hon krampaktigt. Det känns, som om allting inom mig ginge sönder. Lofva mig, hvad jag ber om. Äfven om doktorn säger, att jag måste bort, så lyd honom inte. Låt mig stanna hos dig.

Fullt medveten om hvad hustrun menade, gaf henne majoren det löfte, hon begärde, och i samma ögonblick slöt Brite ögonen och sjönk utmattad ned mot kuddarna.

Men mot aftonen återkommo anfallen med förnyad häftighet.

Och när doktor Roeler denna afton efter ett besök hos patienten trädde in i majorens rum, var hans anletsuttryck mulet och strängt, och i det han tog plats framför majoren, sade han kärft:

— Du får bereda dig på det värsta.

— Dör hon? frågade majoren.

— Vill du höra sanningen eller skonas?

Majoren bjöd gästen att taga plats, men intet

ord kom öfver hans läppar. Han skakade sakta på hufvudet och log.

— Hon repar sig nog, sade doktorn med ansträngning. Kroppens hälsa kan hon få tillbaka...

— Menar du, att Brite skulle förlora sitt förstånd?

— Hon har redan förlorat det, sade doktorn lågt.

Majoren ändrade icke plats. Han stod upprätt, och på hans ansikte syntes ingen annan förändring, än att ögonlocken blinkade tätt.

— Menar du, att hon skall sändas på ett hospital, sade han till sist.

— Det vore det bästa, genmälde doktorn.

— Aldrig, svarade majoren. Hör du, att jag säger dig det. Aldrig.

Han stod kvar i samma ställning, men ansiktet hvitnade långsamt.

— Aldrig gör jag mig henne och sorgen så billigt kvitt.

Doktorn försökte inga öfvertalningar. Skarpare än han trott vara möjligt, lyste majorens svårmodiga ögon emot honom. Plötsligt ryckte majoren till som hade han väckts ur en dvala, och i det han gick tvärs öfver golfvet, slog han

i ett glas vatten åt sig och drack. Därefter satte han sig midt emot doktorn och sade:

— Hur kan detta ha kommit?

Doktorn drog upp sin röda sidennäsduk och snöt sig hårdt. Därpå tog han en pris ur den gamla silfverdosan och svarade:

— Något har händt. Något som hon ej kunnat tåla i det tillstånd hon var. Vet du något?

— Finns ingen annan förklaring? frågade majoren.

— Icke gärna, svarade doktorn. Hon var en sund och frisk kvinna. Något måste ha inträffat, som hon icke förmådde bära.

Långsamt fattade majoren innebörden af läkarens ord. I hans innersta ristade sig orden fast, brände sig in där, som hade man ritat dem i trä med ett glödgadt järn. Orden svedde svart inom honom och han förstod. Förstod att brodertvisten beröfvat honom mera än en broder. Mellan dem båda, hvilka hatat och tvistat, hade Brites själ klämts sönder. I detta ögonblick brann allt inom honom, förkolnades och blef till stoft. Den heta askan föll sakta och begrafde under sitt fallande stoft hvad han ägde dyrast, hustru, lycka och barn.

Mycket mera än detta förstod majoren. Men att en ny dag kunde randas efter sådant, förstod

han ännu icke. Därtill var lidandet honom ännu för nytt.

I detsamma upprepade doktorn orden:

— Vet du någon anledning?

Majoren darrade som ett asplöf i hela sin kropp. Men han uthärdade den andres blick och svarade endast:

— Jag tror, att jag vet.

Sammansjunken under det slag, som drabbat honom, satt majoren en stund. Som fosfor i mörkret glimmade hans ögon, när han åter såg upp, och det var tydligt, att de ord, hvilka långsamt kommo öfver hans läppar, vållade honom ansträngning.

— Du skall inte fråga mig mer, doktor, sade han. Ty hvad jag nu ser och förstår, är knappast för mänskliga öron. Så mycket vill jag emellertid säga dig, att det icke är en sak, som händt. Det är många. Kanske är det alltid så, när onda andar förstöra människolif. Onda andar ha haft sitt finger med i detta spel. Så mycket ser jag nu. Invecklad är orsakskedjan. Det heter ju så på de lärdas språk? Så förvirradt är mig emellertid allting, att jag ännu ingenting mera kan urskilja. Blott det vet jag, att jag dess värre icke är skuldfri själf.

När han sagt dessa ord, darrade majorens händer som på en drinkare eller en febersjuk.

— Det är lugnast för mig, om du nu går upp till den sjuka, sade han till sist.

Och doktorn gick.

VI.

Fastare var allting i gamla dagar. Pålitligare och starkare voro banden människor emellan. Värre än någonsin i våra dagar syntes dem säkert vänsvek och brytningar. På dessa gårdar, hvilka ligga omgifna af mörka skogar eller ljusa fält, satt fädernas Gud i orubbadt bo, och det sökande tviflet, hvilket tidernas stora andar tvingat fram, hade då icke demokratiserats och blifvit de bildade hvardagsmänniskornas själsröta.

Lätt som nu bytte människorna icke bostäder, och på lek byggdes ej deras hus. Oron brände icke i den luft, som omgaf dessa hem. De människor, hvilka bodde där, stannade gärna till döddagar. Hvad de byggde eller inredde, bar prägeln däraf. Därför stannade de intryck och erfarenheter, hvilka lifvet skänkt dem, inom deras hem, och ännu i dag hviska de gamla byggnaderna om de öden, hvilka fullbordats

inom deras väggar. Idyller var icke allt, som utspelades där. Äfven tragedien hade sin plats. Den, hvilken åldrades på en sådan gård, fick lära att förena dem båda och att försona sig med minnet. Ty intet fick han glömma. Allt hvad lifvet bjudit honom af ondt och godt, stannade inom hans närmaste synkrets, satt fast i hans väggar. Däraf lärde han tåla mycket samt att icke blifva i förtid svag. Samla och öfverskåda allt hvad han genomlefvat måste han också lära. Fåfängt skulle han försökt att blunda inför tunga minnen. Allt hvad han såg omkring sig, höll minnena lefvande och sorgen liksom glädjen vid makt.

Blott ett sjönk för majoren under denna tid i glömska. Och det var minnet af brodern. Detta, hvilket förut synts honom så tungt och så omöjligt att bära, sjönk nu ned i glömska så djupt, som hade långa år legat mellan den dag som var och den, då de båda bröderna i vrede skiljts från hvarandra. Ensam såg majoren denna tid våren komma allt närmare, och den ende, hvilken gaf honom sällskap och ett ögonblicks förströelse, var doktorn, som kom och for.

Hårdt blef majorens sinne under denna tid, och långsamt började han lära sig, att åren

skänka kyla. En välgärning är denna gåfva ofta. Hur skulle människan eljest förmå bära allt? Men den högsta kyla har detta gemensamt med den högsta värme, att båda bränna. I denna punkt mötas isens verkningar med eldens. Och så öfverretadt och öfverhettadt var allt, hvilket Karl Henrik Mörk under denna tid genomlefde, att både is och eld inom honom bildade liksom en gemensam brännpunkt.

Allt hvad han såg omkring sig, vållade honom rent fysiska kval. Icke en plats fann han ute eller inne, hvilken han kunde återse, utan att tänka på allt som varit. I Brites person samlade sig hans förflutna, och till den höjd i lifvet, då människan slutar att söka något för sin egen person, hade majoren ännu icke hunnit. Ungdomen i hans väsen var ännu långt ifrån död.

Minnet af brodern skulle emellertid just under denna vår väckas på ett sätt, hvarom majoren ej kunnat drömma.

Han satt en förmiddag inne på inspektorens kontor sysselsatt med att granska månadens räkenskaper. Inspektoren var en gammal tvärvigg, van att säga sin mening både uppåt och nedåt, till husbonden, lika väl som till godsets folk. Inspektoren återkom härvid till sin gamla visa, att gården saknade nödigt driftkapital, och

att tiden fordrade utvidgning af rörelsen, ifall brukets drift skulle kunna gifva vinst. När han kom in på detta sitt älsklingsämne, blef gubben ifrig. Han skakade sin väldiga gråa lugg som en lejonman och log bistert i det långa snusiga skägget. Herremansfördomar kände han till, och för dem ansåg gubben Stenman det vara sin skyldighet att icke vika.

Denna gång hade Stenman emellertid enligt sin egen tanke goda kort på hand. Som en skicklig spelare ville han emellertid spara dem, till dess att det kritiska ögonblicket kom. Därför åhörde han, så tålmodigt han förmådde, majorens invändningar. Som vanligt gingo dessa ut på, att han icke eftersträfvade större rikedom, än som redan kommit på hans lott, och att han var nöjd, så länge han kunde gifva hvar man sitt, och veta, att den egendom, han en gång lämnade i arf åt sin son, icke blifvit försämrad genom honom.

Inspektoren smålog sarkastiskt åt dessa ord. Det föreföll honom narraktigt, att en man, som kunde öka sitt gods, icke ville.

— Jag vill icke ha mera att tänka på, än jag har, slöt majoren. Det är Gudi nog.

Inspektoren tystnade för ett ögonblick. Den olycka, hvilken drabbat majoren och hans familj,

var ännu helt färsk. Den gamle tvekade, om han skulle fortsätta. Men han trodde för sin del, att ökadt arbete var för majoren den enda vägen till hälsa, och med en gammal trotjänares frispråkighet tillät han sig äfven att säga detta.

— Han menar väl, Stenman, afbröt honom majoren, och hans uppsyn mulnade. Men hvad som kan hjälpa mig, vet jag ännu icke själf. Mycket mindre vet någon annan det.

Därmed gjorde sig majoren i ordning att gå. Men då beslöt inspektoren att låta minan springa.

— Jag hörde i förra veckan, pröfvade han försiktigt, att brukspatron på Björknäs sålt storskogen på rot och fått hundra tusen riksdaler kontant, förutom hvad han har att vänta.

Majoren lade bort hatt och käpp och satte sig tillbaka på sin plats vid pulpeten midt emot inspektoren.

— Har min bror sålt sin skog? frågade han.

Inspektoren nickade och tänkte för sig själf: »Jo, jo, det där tog skruf.»

— Till hvem har han sålt den?

— Det hade min sagesman sig icke bekant.

Majoren höll sina ögon stadigt riktade på sin inspektor, och öfver hans drag flög något, som liknade ett bistert småleende.

— Är Stenman säker på den här uppgiften? frågade han.

— Jag tror inte, att jag brukar fara med löst prat, svarade inspektoren en smula stött.

Vid dessa ord såg det ut, som om majoren en stund fallit i tankar. Egentligen var han sysselsatt med att dämpa sitt inre uppror för att ej häftigare, än han själf önskade, bryta ut inför inspektoren. Majoren förstod, att detta, som han nu först fick veta, redan var en gammal historia. Sluten inom sig själf som han lefvat, hade han icke fått veta detta förrän nu. Månader hade förgått, innan denna händelse blef honom bekant. Åter steg minnet af hans sista samtal med brodern upp inom majoren. Därhän hade det alltså kommit. Detta var således pengarna, om hvilka brodern talat, och som lågo färdiga, väntande på hans namnunderskrift för att sedan vandra öfver i hans plånbok. Sälja skogen! Åja. Det fanns godt om folk numera, som sålde sina skogar. De gamla släkterna sutto icke längre så fasta i sadeln, som de en gång hade gjort. Hvar och en hjälpte sig på det sätt, han kunde bäst. Några afyttrade sina hemman, andra lade ned järnbruken och sände arbetarna som en hord af tiggare ut öfver landet. Åter andra funnos, hvilka sålde skogen.

Men skogen var det, som sist finge säljas. Skogen tillhörde nämligen icke ägaren ensam. Skogen var Sveriges egendom, och därför fick den icke sköflas. Med skogen stod och föll Sveriges välstånd. Hög, tät och skyddad skulle skogen växa i nordanland. Eljest lades åker och äng öppna för vindarna. Eljest fanns intet skydd längre mot nattfrosten, när nödårsvinter hotade. Skogen gömde värme, skogen gaf skydd. Skogen var det heliga arfvet, hvilket hvar och en var pliktig att vårda. Lade någon skogen öde för vinnings skull, var han en niding.

Så hade majoren alltid tänkt, och så tänkte under denna tid flera än han. Hvilka svårigheter brodern haft att kämpa emot, visste han icke. Likgiltigt hade allt, som rörde brodern, blifvit honom. Men Björknäs var familjegodset, vid hvilket släktens namn var fästadt sedan generationer. Hvad som rörde familjegodset, rörde också honom själf. För första gången tänkte Karl Henrik Mörk på, att han i sin ungdom sålt sin förstfödslorätt för en grynvälling liksom Esau.

Allt hade denne broder tagit ifrån honom. Allt hade fallit sönder, i samma stund denne broder visade sig, sådan han var, och lämnade honom ensam med olyckan. Äfven öfver hans goda namn och rykte hade brodern makt, emedan

han bar namnet med laglig rätt, liksom han med laglig rätt förgrep sig på skogen.

Högra handen höll majoren knuten kring kontorssaxen. I tankarna högg han hål efter hål i pulpetens vaxduksmatta. Häpen betraktade honom inspektoren, undrande hvad som komma skulle.

Då erinrade sig majoren, hvar han var, och i det han hårdt slog saxen i pulpeten framför sig, sade han kallt och lugnt:

— Stenman väntar på ett svar. Han ska få det. Om min bror säljer sin skog, så är det hans ensak. Sannolikt har han haft sina skäl. Men jag känner inga sådana. Hos mig skall skogen stå, som den stått, ramlade den också rundt omkring i hela Sverige.

Detta var stora ord, och emedan inspektoren då icke kunde ana, hur djup schismen var mellan majoren på Kolsäter och brukspatronen på Björknäs, tog han heller icke majorens ord på fullt allvar, utan tillät sig tro, att de en dag kunde lämna plats för en nyktrare åskådning af sakläget. Skakande på hufvudet betraktade han genom fönstret sin husbonde, då denne med häftiga steg vandrade genom snödrifvorna från kontorstrappan och fram till herrgården.

Inspektoren hade dessutom ej talat sanning,

när han påstod sig icke veta, hvem det var, som köpt skogen af brukspatronen på Björknäs. Detta hade han förtegat, endast emedan han visste, att skogen var en ömtålig fråga att vidröra för majoren. Ännu ömtåligare hade emellertid frågan blifvit, om han talat rent ut och sagt, att köparen var en bonde.

Vi befinna oss nämligen nu i början af sextiotalet, och viktiga omändringar i Sveriges inre öden förbereddes vid denna tid. Bondeståndet ryckte fram, och den gamla adeln trängdes alltmera tillbaka. Men adeln var icke sinnad att gifva sig utan strid. Antagonismen mellan herremannen och bonden antog under den inbördes kampen otroliga dimensioner, och mången adelsman kunde icke uttala ordet bonde utan att gifva detsamma en bismak af förakt.

Det var emellertid en bonde, hvilken köpt skogen på Björknäs, och denne bonde hette Måns Ersson. Hans gård syntes från stora landsvägen, när man från Kolsäter for till Björknäs, och den låg närmare Björknäs. Från Kolsäter och dit hade man nära fyra mil att åka.

Gården låg omgifven af åkrar och gärden, och dess röda väggar syntes från vägen afteckna sig mot några glesa, hvita björkstammar. I två generationer hade den tillhört samma släkt, hvil-

ken motstått godsägarnas försök att få köpa såväl ägor som skog. Måns Ersson, som själf kunde minnas farfadern, hvilken där brutit åker och där timrat den första stugan, hade flere barn, och hans äldsta dotter var redan gift med en ung bonde, hvilken arrenderade en utgård, som lydde under Björknäs. Där hade han funnit vägen, hvilken ledde till köpet af brukspatron Mörks storskog, och Måns Ersson hade dessutom ord om sig att alltid finna vägar, när han ville fram. Måns Ersson var en småväxt kraftig man, som ägde både klokhet och pengar. Som de flesta af sina likar var han en adelsfiende, och när han sökte dölja detta, skedde det endast därför att han ville få köpa och sälja med alla efter behag. Ty Måns Ersson köpte skog och sålde, och det var bekant i bygden, att medan adelsfamiljerna rundt om började tvingas att se på styfvern, tätnade sedlarna i den gamla slitna läderväskan, hvilken Måns Ersson dolde under den väl tillknäppta vadmalsjackan.

Denna tid började de, hvilka hade godt väderkorn, förutse, att ekonomiska kriser måste komma. Få voro bland den svenska adeln de, hvilka förstodo att hålla på penningen, och samla i ladorna gjorde de flesta icke. Måns Ersson hörde emellertid till dem, hvilka hade godt väder-

korn, och då han gjorde täta stadsresor och var väl hemmastadd i bankerna, visste han om andras ställning mera, än hvad han fann nödigt att tala om. Själf var han van att göra resor äfven i bygden, och det ordet gick om honom, att han visste bättre besked om skogarnas och egendomarnas värde på många mils omkrets än någon af dem, som körde med par eller åt med silfvergaffel. När hans underläpp sköt fram öfver det gråa hakskägget, som gick från ena örat till det andra, såg han ut, som om han haft hela socknens väl och ve i sitt våld, men aktat sig att säga, hvad han visste.

Just den minen hade Måns Ersson anlagt, när han ett par gånger som af en händelse hört sig för med förvaltaren eller inspektoren, om möjligen majoren kunde vara sinnad att sälja skog. Och denna förfrågan var det också, hvilken på sin tid föranledt inspektor Stenman att inför majoren vidröra en dylik eventualitet.

Under de sista veckorna hade Måns Ersson emellertid icke träffat inspektoren, och hvad majoren tänkte om hans spekulation, kunde bonden alltså icke veta. Men att det måste vara ondt om kontanter, därom trodde sig Måns Ersson kunna vara säker. Ty storartadt gick det till på

herrgården, och det, som förtjänades där i reda pengar, kunde icke räcka långt.

Så kom det sig, att Måns Ersson en dag i april åkte upp till Kolsäter. Hästen lämnade han dock vid stallet. Ty åka upp på själfva gården vågade han icke. Därtill var hästen för ful och släden för simpel. Själf kände Måns Ersson djupt, att han bara var en bonde, och förödmjukelse ville han undvika. Mer än en hade han fått smälta under ett långt lif. Nu gick han långsamt fram, osäker om han borde stiga uppför den höga stentrappan med dess stängda port eller gå omkring byggnaden och söka en annan ingång.

Till sist valde dock Måns Ersson hufvudtrappan, och efter något parlamenterande i vestibulen, insläpptes han af Tilda i majorens yttre rum. Där stannade han vid dörren, värderande rummet med dess möbler och jaktmunderingen, som hängde på väggen. När majoren kom in, bugade sig Måns Ersson, men icke ödmjukt, utan med självkänsla.

De båda männen kände hvarandra, och majoren trodde, att bonden kom med anledning af någon gammal trasslig fråga rörande underhållning af kronans landsväg. Härom hade nämligen en gång mellan Kolsäters gård och bonde-

hemmanet redan under gamle excellensens dagar yppats tvist. Och denna tvist hade under årens lopp mera än en gång blossat upp igen och kunde vid tillfälle alltid förnyas.

Han hälsade därför en smula kort, och frågade bonden, hvad besöket gällde.

Måns Ersson såg rätt fram mot runda bordet, där jordgloben stod, och yttrade:

— En gång har jag stått här förr. Det var i gamle excellensens tid. Men för den saken kommer jag icke nu.

Majoren blef uppmärksam. De båda männen stodo midt emot hvarandra på golfvet, och med en plötslig rörelse vände majoren sig om mot skrifbordet, tog plats i karmstolen och sade hastigt:

— Sätt dig! Du kanske är trött.

— Tack, svarade Måns Ersson. Men det passar nog bäst, om jag står. Jag vet inte än, om majoren vill höra mig.

Majorens anletsdrag stramades till och hans blick blef hvass.

— Hvart vill du komma? sade han.

— Det är svåra tider för alla, fortfor Måns Ersson, och hög som låg kan icke vara utan känning af dem.

Majoren nickade, och Måns Ersson fortfor

att tala om de dåliga tiderna. Säkrare och säkrare blef den lille mannen, där han stod nere vid dörren som vuxen fast vid mattan, från hvilken han icke flyttade en fot. Pälsen hade han öppen, och ned öfver den brokiga låga västen dinglade snibbarna af den hvita ylleduken, som satt virad kring halsen.

Majoren förstod honom emellertid icke. Ödmjukt och undfallande talade Måns Ersson, och på många finurliga krokvägar nalkades han sitt mål, och då sköt ur hans små grå ögon fram en snabb forskande blick, hvilken gjorde majoren ännu mera tveksam angående mannens afsikter. Till den grad missförstod han också bonden, att han hela tiden satt och tänkte på, hur han utan att blamera sig själf, skulle kunna svara nej på den begäran om penninghjälp, hvilken han ofelbart väntade som det långa talets korta mening.

När därför Måns Ersson gjorde en paus, som ville han hämta sig ett ögonblick, reste sig majoren upp och yttrade kort och godt:

— Ja, kära Måns Ersson, det gör mig ondt. Men jag har inga pengar att undvara.

Måns Ersson såg förbluffad upp, och en glimt af ett leende upplyste de skarpt skurna dra-

gen. Men han nickade endast till svar och genmälde:

— Så illa står det nog inte till, så att jag är ute och lånar. Jag ville bara fråga, om majoren anser sig för god att inlåta sig i affärer med mig eller inte.

— Det beror på, hvilka slags affärer det är frågan om, kom svaret.

— Vill majoren sälja skog? frågade bonden rent ut.

Majoren gick två steg baklänges. Omslaget i tankegång verkade på honom, så att han måste lägga band på sig för att icke bryta ut.

— Hur kommer du på det? frågade han som för att vinna tid att klara sina tankar.

Bonden såg herremannens uppror, men han var beredd därpå, och det skrämde honom icke. Dess innersta orsak var honom obekant, och högmodet mot bonden var han beredd på att mota. Oberörd af allt annat än det mål, han fullföljde, stod han kvar på mattan.

— Det sägs, att äfven stora herrar i dessa dagar behöfva pengar, sade han.

Majoren kände i detta ögonblick inom sig något, som liknade den känsla, han erfarit, då han en gång i sin ungdom efter flere nätters vaka gripits af svindel. Generationers stolthet

var det, som i detta ögonblick sved inom honom. Och i första hettan föreföll det majoren, som vore hans ärliga namn icke rent längre. Den gamla känslan för skogen vaknade inom honom, och majoren kände det, som om ingen kunnat skymfa honom hårdare än den, hvilken vågat göra honom ett sådant anbud. Hvasst såg han upp mot bonden och svarade:

— Så illa står det inte till hvarken med mig eller Kolsäter.

Måns Ersson syntes öfverlägga en stund. Så såg han upp igen och svarade:

— Brukspatron på Björknäs reder sig nog, han också. Men han har ändå sålt.

Då såg majoren rödt för sina ögon. Med knutna händer stod han framför bonden och skrek:

— Har min bror sålt sin skog till dig?

Bonden ryckte till, men flyttade sig icke ur stället. Äfven han höjde rösten, när han svarade:

— Jag har köpt storskogen på Björknäs och betalat den dyrt.

Utom sig pekade majoren på dörren och röt:

— Ut bonde och vet hut.

Måns Erssons ansikte blef eldrödt af för-

bittring. Mycket hade han väntat sig, men icke detta.

— Reda pengar af en bonde är bättre än att dragas med lån i en bank, sade han vredgadt.

Men majoren lät honom icke fortsätta.

— Rider dig djäfvulen, karl? skrek han. Vågar du bjuda mig pengar för min egendom i mitt eget hus? Ut, säger jag.

Måns Ersson gick. Långsamt och tryggt klef han fram öfver gårdsplanen, i det han stoppade in sin ytterhalsduk och knäppte pälsen omkring sig. Därpå tog han vägen ned till stallet, löste hästen och satte sig i släden. Men när han kommit ut i allén, vände han sig om, spottade och knöt näfven upp emot Kolsäters fönster. Därpå ryckte han i tömmarna för att sätta Blacken i fart. I aprilvädrets menföre körde han bort öfver gärdena.

Majoren hade genom detta uppträde fått en ny stöt på den ömma punkt, hvilken icke så lätt ville läkas. Hårdt hade det gripit honom, att han för första gången i sitt lif erfarit, hvad det ville säga, när en brutal penninghand sträcktes ut efter hans egendom. Men djupare än allt grep det honom dock, att det varit broderns exempel, hvilket gifvit bondspekulanten mod att

i hans eget hus göra attentat mot hans egendom. Tanken att han och brodern delade samma namn kom som en ny grämelse till allt, hvad förut slagit samman öfver hans hufvud.

Då hände en dag det oundvikliga, att de båda bröderna möttes. Så många månader hade nu förgått, att majoren nästan upphört att räkna med denna eventualitet. Sex mil skilde de båda egendomarna från hvarandra, och sällan behöfde deras vägar numera korsas.

Men det hände ändock. En dag i början af maj var det. Snön låg ännu kvar öfver de våta vägarna, och med lätt släde gick det ännu att komma fram. Majoren åkte för enbet och Spets satt bakpå. Skuro medarna igenom, steg han af hundsfotten och gick bredvid i modden. Svettig och frustande arbetade sig hästen fram.

Brukspatronen kom därför åkande i vagn. Ty Björknäs låg mera öppet, och där skogen icke skyddade, tog föret tidigare slut. Dessutom åkte han icke ensam. Mina Charlotta satt bredvid honom i suflettvagnen.

De båda åkdonen möttes i kröken bortom Bonga kyrka, där vägen svänger in i granskogen. Majoren körde i skridt öfver gärdet, där snön tinat upp isskorpan, på hvilken släden eljest gled, och bakom halfsprang Spets, medan majoren höll

tömmarna. I detta ögonblick svängde droskan ut ur skogen, och de båda bröderna möttes. Utan att afvakta någon befallning från husbonden, höll brukspatronens kusk in hästarna. Instinktlikt följde majoren hans exempel.

De båda åkdonen stodo nu sida vid sida. Och sedan de nödvändiga hälsningarna utbytts, uppstod en obehaglig tystnad. Bundna af de båda kuskarnas närvaro mätte bröderna hvarandra med egendomliga blickar. Mina Charlotta var den enda, som behöll kontenansen. Med fullt korrekt och deltagande min beklagade hon de olyckor, hvilka slag i slag brutit in öfver svågern.

— När sommaren kommer, hoppas vi få komma öfver igen, slöt hon.

— Brite lär svårligen vara i stånd att någonsin mer mottaga några visiter, svarade majoren.

Med full afsikt lade han all den skärpa, han förmådde, i dessa skenbart oskyldiga ord. Och Mina Charlotta var genast i begrepp att svara.

Då inträffade det oväntade, nämligen att brukspatronen endast med en min tystade sin hustru, och att Mina Charlotta ögonblickligen tog sig samman och teg.

Majoren såg detta och gjorde en grimas af nöje. Moster Olivias huskur rann honom i tan-

karna. Men i samma stund sköt blodet upp i hans kinder, och med så behärskad stämma, han förmådde åstadkomma, sade han:

— Nå, Nils Göran, du har ju sålt storskogen?

Brukspatronen ryckte till. Men det var nästan omärkligt. Han unnade icke brodern att se, hur väl stöten träffat.

— Jag fick ganska bra betaldt, svarade han kort.

— Jag har hört talas om det, genmälde majoren. Men vet du, hvad jag gjorde?

— Det intresserar mig mindre, kom svaret.

Majoren smålog blott.

— Du kan få veta det ändå, sade han. Jag körde ut tjufbonden.

Fullt korrekt och med å ömse sidor bibehållen värdighet fördes hela detta samtal. Hvarken majoren eller brukspatronen höjde en enda gång rösten. Och dock låg i hvarje ord, hvarje tonfall, i minspelet, som beledsagade orden, en kylig krigsförklaring, mera afgörande än det hetsigaste ordbyte. Utan att se sig tillbaka manade majoren på sin häst att gå vidare. Brukspatronens kusk slog klatsch med piskan. Och inom ett ögonblick skildes de båda åkdonen åt,

farande åt hvar sitt håll. Hastigt ökades afståndet dem emellan.

När släden kommit in i skogen, vände majoren sig om och gaf Spets tömmarna. Kusken steg upp på fotbrädet, och släden kom åter i fart. Rak som om han stått i ledet, mötte han majorens blick, och icke en min förrådde, hvad han tänkte eller ens att han tänkt någonting alls. Men majoren förstod, att från denna stund skulle brödernas fiendskap vara känd ibland alla, och för sin del gitte han ej längre dölja förhållandet.

På hemvägen kom dock skamkänslan öfver majoren ånyo, och i det han vände sig om mot Spets, afbröt han tystnaden dem emellan och sade:

— Du behöfver inte berätta där hemma, att vi mötte brukspatrons.

Spets skyldrade med piskan till svar.

— Jag berättar ingenting, majoren, svarade han buttert.

När majoren kom hem, lyste ett ensamt ljus från öfre våningen honom till mötes. Detta ljus var ständigt det första, han såg. Ty det kom från de rum, hvilka blifvit inredda åt Brite, och där hon nu framsläpade sitt lif, ensam med en sköterska, hvilken doktorn anskaffat. Förr hade detta ljus städse fått honom att påskynda

åkdonets fart. Numera skrämde det honom, och han pinade sig själf med den önskan, att vägen varit längre.

Detta ljus brann natten om. Ty i mörkret vaknade den sjuka och blef vild. Manlig hjälp måste då tillkallas. Mer än en gång hade majoren gått upp där själf och i tysta natten stridt med Brite om hennes eget lif, till dess att hans egna krafter hotade att svika honom. Dessa nätters minne var det, som skrämde honom, när han på hemvägen mötte det ensamma ljuset.

Det skrämde honom med minnet af den nya Brite, hvilken i hans själ ständigt skulle fördunkla minnet af henne, hvilken han en gång älskat.

Mildt föll detta sken ned öfver den dunkla gårdsplanen, där slädens medar gnisslade mot sanden, detta olyckans ljus, hvilket ensamt brann öfver Kolsäter.

VII.

I fyra år lefde Brite på detta sätt, och när hon dog, vistades sonen Erling icke i föräldrahemmet. Fadern meddelade honom händelsen i ett bref, men förbjöd honom samtidigt att komma hem.

Full af bitterhet gick Erling på gymnasiet i sin svarta dräkt, och ensammare än någonsin kände han sig bland kamraterna. När våren efter denna långa vinter bröt isarna, längtade han dock hem. Älfven, hvilken flöt strid genom den lilla stiftsstaden, steg högt i vårfloden, och isstyckena, hvilka fördes bort af det svarta vattnet, ökade ynglingens längtan.

När han ändtligen for hem, var det fadern, efter hvilken han längtade. Och när han återsåg hemmet, var det honom, som ville hans hjärta sprängas. Ty hvarje spår af modern var som utplånadt, och hennes namn blef icke ens nämndt.

Länge gick Erling hemma och väntade på, att fadern skulle bryta tystnaden dem emellan och tala vid honom om hans mor, som var död. Detta skedde emellertid icke. Så småningom upphörde då Erling att längta därefter. Och med sina sjutton år började han redan gå egna vägar.

Biblioteket på Kolsäter var rikt, och bland böckerna sökte Erling svar på de frågor hvilka vid denna tid i lifvet vakna inom oss alla. Läste gjorde han, milsvidt omkring kände han skogarnas stigar, tänkte gjorde Erling ock, så godt han det förmådde. Men böckernas värld var honom icke nog. Han längtade efter en människa.

Men människorna gingo Erling förbi och lämnade honom ensam. Fullt och fast var han öfvertygad därom, att om alla de frågor, hvilka moderns olycka och död väckt inom honom, visste alla äldre människor besked. Hur skulle de själfva kunna lefva? De ville blott icke tillåta honom att fråga, emedan de ännu ansågo honom vara för ung.

På så sätt gick det till, att Erling blef skygg för alla, hvilka voro fullväxta. Ej ens med godsets underhafvande förstod han att umgås som en jämlike. Inom honom satt skygghetskänslan öfver hans egen oerfarenhet och ung-

dom vaken på lur och hindrade honom att träda in i lifvet bland de andra.

På så sätt tillbragte Erling Mörk sin sommar, och först när denna led mot sitt slut och han redan börjat räkna veckorna, hvilka återstodo, innan han skulle återvända till skolbänken, inträffade något, som med ens förändrade detta brådmogna enstöringslif.

På ett egendomligt sätt stod denna händelse i samband med »tokiga Bartel».

»Tokiga Bartel» var, som namnet angifver, en dåre, och hans bostad var fattighuset. Erling hade kommit att lägga märke till honom, därigenom att den stackars gossen spelade fiol, och emedan han syntes utstött från alla andra.

»Tokiga Bartel» var född invid landsvägen, och hans mor var en tiggerska, hvilken länge strukit bygden omkring med kryckan och tiggarpåsen. Gumman hade mycket otaldt med både länsman och präst, och det förvånade ingen, när hon en morgon hittades död i stora diket nedanför Bonga kyrka med en tömd brännvinsflaska liggande bredvid sig i gräset.

Bredvid den döda satt emellertid »tokiga Bartel», och när barmhärtiga människor ville föra honom bort ifrån liket, bet han och ref omkring sig som ett vildt djur. Då ingen fanns, som ville

hysa honom, sattes emellertid Bartel på fattighuset, och många försök gjordes att sätta gossen i skola och bibringa honom undervisning.

Dessa strandade emellertid alla därpå, att gossen befanns mindre vetande. Och från denna tid gick han under namnet »tokiga Bartel».

Så småningom uppgåfvos alla försök att göra »tokiga Bartel» andra människor lik, och då han dessutom befanns oduglig äfven till de enklaste sysslor, lämnades han i ro på fattighuset, där han sof i en skrubb och var till gyckel för de gamla hjonen, hvilka hamnat här, brutna af ett helt lifs arbete och försakelse.

Ty att få vett i »tokiga Bartel», det visade sig omöjligt. Hvarken stryk eller förmaningar hjälpte det minsta. Och folk menade, att detta kom af, att han födts med den sjukan att vara rädd för allt, som lefde, både för folk och för fä. Kanske hade han alltid varit sådan, kanske hade han som barn fått tåla för mycket både af bannor och slag, köld och hunger därtill. Säkert är, att Bartel var och förblef den »tokiga Bartel», och som sådan växte han upp.

Det enda, han i lifvet brydde sig om, var en gammal fiol. Den fick Bartel, när gamle Per dog på fattighuset. Per hade i sin krafts dagar varit en stor spelman, och många sade, att hade

han inte spelat så bra, hade han aldrig behöft komma på fattighuset. Där dog han emellertid, och han var den ende, som någonsin brytt sig om Bartel. Om sanningen skall fram, så såg gamle Per både råttor och flugor, innan han dog, och det kom alltsammans af det myckna brännvinet, som följer med spelandet. Men hur det var, tog han vittnen på, att Bartel skulle ha fiolen, när gamle Per var död. Ty Bartel hade han själf lärt att spela, och när gamle Per blef vild och slog omkring sig, för allt styggt han såg, var tokiga Bartel den enda, som kunde spela djäfvulen bort.

När Bartel väl fått fiolen i sin hand, lämnade han den aldrig ifrån sig. »Tokiga Bartel» hade för resten många galenskaper för sig, och om också han själf var rädd för andra människor, så voro människorna å sin sida rädda för Bartel. Ty konstigt var det ju, att så fort snön föll och det blef mörkt, kröp Bartel in i sin skrubb och kom inte fram, förrän solen sken ånyo. Likadant betedde han sig också om sommaren. Var vädret mulet och kallt, så försvann han spårlöst. Men sken solen, och sjöngo fåglarna, då kröp han fram ur sitt gömsle. Fiolen hade han då med sig. Med slutna ögon och salig min satte han sig på farstubron utanför det låga fattighuset i sina

trasiga kläder och spelade för sig själf. Naturligtvis fick han inte vara i fred. Naturligtvis samlade »tokiga Bartel» åhörare omkring sig. Människorna stodo omkring honom och skrattade, så att de måste hålla sig för magen och vika sig dubbla. Fanns det något löjligare, än när »tokiga Bartel» satt ensam på farstubron midt i solbaddet och spelade, som om han hvarken hörde eller såg?

Erling mötte »tokiga Bartel» en gång ute i skogen, dit han flytt för att undgå sina belackare. Det var på vägen till Korpvattnet, där de stora, raka granarna växte utmed bäcken, hvilken porlade fram öfver stenarnas mossa. Där satt »tokiga Bartel» och spelade, medan solskenet silade ned omkring honom genom granarnas barr, och hela skogen dåsade i sommarens hetta.

Länge stod Erling stilla och hörde på »tokiga Bartels» spel, förundrande sig öfver det soliga uttrycket i dårens ansikte. Han förstod, att han fick icke närma sig. Ty då skulle förtrollningen vara bruten och tonerna tystna. Men till sist steg han ändå försiktigt fram ur skuggan och satte sig på en sten midt emot den spelande. Medan Erling satt där, märkte han till sin förvåning, hur uttrycket i »tokiga Bartels» ansikte hvilket han nyss från sitt gömställe tydligt kunnat

se, liksom slocknade. Till sist slöt han äfven att spela, och med fiolen under armen försvann han under de slokande granarna.

Sedan den dagen uppstod liksom ett slags bekantskap mellan Erling och »tokiga Bartel». Och mer än en gång hade Erling hört honom spela. En gång nickade dåren till och med mot Erling och log ett besynnerligt ängsligt, kort och svagt leende, hvilket försvann som i dunklet af hans glesa, mjuka skägg.

Då hände en dag att Erling kom gående vägen fram, som ledde till Torp. Han befann sig midt ute på ett gärde. Det led mot aftonen, och solen satt blank på grantopparna, färdig att gå ned. Som ett stort gyllene klot satt solen öfver den skimrande skogen, och hela fältet glimmade i dess ljus.

Som Erling då skulle gå fram, där vägen krökte mellan stenmurarna, fick han syn på »tokiga Bartel». På stenmuren satt han med ryggen utåt vägen, och det såg ut, som stirrade han rätt in i solen, hvilken öfverstrålade hans drag, så att hela ansiktet purprades. Men »tokiga Bartel» var icke ensam. Framför honom stodo många, det var flickor med ljusa hucklen öfver hufvudena och randiga förkläden, bonddrängar i arbetsskjortor och storstöflar. Alla vände de

sina ögon mot »tokiga Bartel», och i deras ansikten låg en blandning af häpnad och förakt, häpnad öfver tonerna, hvilka klingade fram, ljust och vemodigt, en afskedssång till solen, som försvann, förakt för den spelande, hvilken var en dåre och icke en af dem.

Plötsligt närmade sig en af drängarna den spelande, och i det han tog upp en mässingsdosa ur fickan, bjöd han dåren på snus. Ett gapskratt från hopen omkring belönade kvickheten, och i samma nu tystnade spelet.

Bakom »tokiga Bartels» rygg hoppade Erling öfver stenmuren, och utan att betänka sig gaf han den grinande drängen med mässingsdosan en sjungande örfil. Rundtomkring blef allt plötsligt tyst, handfallen satt »tokiga Bartel» kvar på stenmuren.

Erling kunde icke tala. Rösten stockade sig i hans hals, och han höjde redan armen till ett nytt slag. Ödmjuk och förskräckt stod drängen framför honom, bugande, med mössan i hand. Men innan Erling hann slå till för andra gången, ljödo bakom honom bullret af vagnshjul, och när han såg sig om, höll Spets med svarta vagnshästarna och suflettvagnen bakom honom på landsvägen. I vagnen satt gamla fru Olivia Krabbe på Torp. Äfven efter Brites död fortsatte den gamla frun

sina vanliga sommarbesök på Kolsäter. Just nu for hon i majorens ekipage och med stora kofferten stadigt fastsurrad bakpå vagnen tillbaka till Torp. Hennes kvicka ögon uppfattade genast situationen, och i det hon höjde rösten, ropade hon Erling vid namn.

Erling lydde utan vidare, och innan han visste ordet af, satt han vid den gamla fruns sida till vänster i vagnen, och i samma ögonblick hörde han hennes fryntliga stämma ropa:

— Kör nu Spets. Och se efter, så inte de förbankade bondlymlarna kastar sten.

Kusken skyldrade med piskan och körde rätt fram utan att se hvarken till höger eller vänster. De svarta vagnshästarna gjorde sin skyldighet, och gruppen vid gärdesgården försvann i en rykande sky af damm.

Då vände sig moster Olivia till unge Erling och sade:

— Skäms du inte att slåss med en bonddräng midt på stora landsvägen?

Moster Olivia lät Erling åka med ända fram till Torp, och under åkturen bemästrade ynglingen sitt uppror. När vagnen till sist svängde in genom grindarna, erfor Erling nästan mot sin vilja samma känsla af trefnad och behag, hvilken ända från det han var liten, kommit öfver

honom, så ofta han fått hälsa på hos moster Olivia. På trappan stod gamla Anna i sitt blårandiga förkläde och neg, som hon alltid brukade. På gafveln skymtade bikupornas gula halmhufvar fram, och när han kom in i det låga trefna förmaket, där de hvita mattorna bredde sig i kors öfver de nyskurade golfven, och där den gamla clavecinen hade sin plats, omgifven af hvita möbeln med de slätstrukna öfverdragen, då försvann sista resten af ynglingens misstämning.

Då kom också den öfverraskning, hvilken moster Olivia i hemlighet haft i beredskap. Som Erling satt där, hördes nämligen lätta steg från det angränsande rummet, och innan ynglingen ens hann göra en fråga, öppnades dörren, och in steg en ung flicka, som föll moster Olivia om halsen, kysste och smekte henne samt log med hela sitt öfverlyckliga, täcka lilla ansikte.

Erling satt häpen och betraktade detta lilla uppträde, förargande sig öfver, att han gjort en så tafatt bugning vid den unga flickans inträde, samt att han till på köpet icke kunnat hindra sig själf från att rodna. Den unga flickan var klädd helt i hvitt, endast ett blått band, som hon bar knutet om lifvet, bröt dunkelt af mot allt detta ljusa. I soffan bredvid moster Olivia hade hon krupit ned. Där satt hon med armen

om gummans lif, och då skymningen redan fallit öfver rummet, kunde Erling ej rätt se hennes ansikte. Blott de stora, djupa ögonen såg han och därjämte slog det honom, att hon syntes så blek. Emma kallade henne moster Olivia.

Erling satt kvar på sin stol, till dess att teet kommit, och på allt hvad moster Olivia sade, gaf han tafatta svar. Han satt och väntade på, att den unga flickan skulle säga något, och när han det gjorde, rusade honom blodet till hjärtat, och han blef både varm och kall. Aldrig hade Erling hört en mänsklig stämma ljuda så. Den hade en egen klang, som var både varm och ljus, och när hon log, kom det tyst och sakta, som när en osynlig fågel kvittrar i granskogens tystnad.

Länge varade emellertid icke Erlings lycka. Ty knappt var teet drucket, förrän moster Olivia sköt tillbaka stolen och reste sig upp.

— Nu får du fara hem, min gosse, sade hon. Men du kan komma igen så ofta du vill. Hemma går du ju ändå litet ensam nu för tiden.

En stund senare åkte Erling ensam hem i den skumma augustikvällen. Och när han for, visste han lika litet, hvem den unga flickan var, som hvarför hon kommit till Torp. Inte ett ord

hade han kommit sig för att tala till henne, inom sig förnam han ännu klangen af hennes stämma, och såg i inbillningen skimret af de stora allvarliga ögonen, hvilka lyste honom till mötes i det lilla förmakets dunkel. Mjukt låg hela landskapet omkring honom, där han nu åkte fram, och öfver gärdena dröjde ännu något af den blåa disen från rötmånadsdagarnas värme.

Så hemlighetsfullt och öfverraskande hade den unga flickan trädt in i rummet, att alla upplysningar, hvilka Erling sedan erhöll om hennes person, nästan störde honom. Det var, som kunde ingenting af hvad han fick veta, passa hvarken till ögonen eller skrattet, hvilket kom så lågt och så mjukt. Det enda, som passade, var förklaringen på hennes blekhet. Ty Emma var lungsiktig. Hennes far hade dött i lungsot, och läkarna hade dömt henne själf. Kring hennes hela person sväfvade något af den hemlighetsfulla skönhet, hvilken dödens närhet förlänar åt ungdomen. När Erling hörde detta, föreföll det honom, som om han först då förstått, hvad han erfarit i samma ögonblick den unga flickan trädde in i rummet.

Majoren var det, som berättade detta för Erling, och han berättade vidare, att flickans mor var moster Olivias köttsliga syster, hvilken

som fattig prästänka bodde i en stad, belägen i mellersta Sverige. Med allt detta förband Erling ingen bestämd tanke. Men i två dagar gick han och drömde om den unga flickan, hvilken var bestämd att dö ung. När han icke kunde besluta sig för att genast efterkomma moster Olivias inbjudan att komma till Torp, var det därför, att hans egen längtan skrämde honom genom sin styrka.

Till sist kom dock Erling en förmiddag till Torp, och han fann då moster Olivia i full verksamhet. Hon var nämligen sysselsatt med att spjälka benet på en torpare, som kommit i olycka när han fällde timmer i skogen. En stor gran hade rasat tidigare än mannen beräknat, och därvid kom benet emellan och bröts af. Nu låg han själf på salsbordet och fördrog tåligt moster Olivias hårdhändta behandling. Ute på trappan satt hans hustru, en liten blond kvinna i utveckladt hafvandeskap och grät.

Moster Olivia var i sitt bistraste lynne öfver allt detta, och hon lät tungan löpa, medan hon med säker hand fullbordade sitt sträfva barmhärtighetsverk.

— Fanken till karl, utbrast hon för tionde gången, medan hon i sitt anletes svett sträfvade att trycka benet tillrätta. Går han inte och såsar

och släpar bena efter sig, till dess han inte har så mycket som ett ben en gång, hvarken att gå på eller att bita i. Hör du, hvad jag säger dig, Ulrik. Gör du om det här, så var det inte värdt att komma till mig. Jag lappar inte ihop dig.

Därmed lade hon försiktigt ned benet på bordet för att flåsa ut, och i det hon såg ut genom det öppna fönstret, vände hon sitt ampra ansikte till hustrun och fortfor:

— Sitter inte människan och gråter, fast jag tjugu gånger har sagt åt henne att låta bli. Kom hit, säger jag.

Hustrun reste sig långsamt och for med det smutsiga förklädet öfver sitt svullna, rödgråtna ansikte. Moster Olivia böjde sig ned genom fönstret och sade:

— Begriper du inte, att om du går på så där, så gråter du dig till ett missfall? Är det kanske det du vill?

— Gud är mitt vittne, började kvinnan.

— Tyst! afbröt moster Olivia. Missbruka inte Guds heliga namn. In i köket med dig, och var glad, att Gud sändt dig till mig, så du kan få hjälp.

Därmed vände hon sig om till patienten. Blek, med slutna ögon och oredigt skägg låg

han raklång utsträckt, utan att yttra ett ord af klagan. De bannor, hustrun fått uppbära, tycktes han icke hafva hört. Moster Olivia skulle just fortsätta sitt arbete, då hon hörde sitt namn ropas. Blossande efter en hastig ridt, kom Erling gående öfver gården. Hästen hade han själf sadlat af och ställt in i stallet. Men man kunde se på hela hans yttre, att han förberedt sig väl till färden. Den ljusa pikéhalsduken var sirligt knuten, det bruna håret låg uppkammadt i tupé och de smala benkläderna stramade för omsorgsfullt knäppta hällor. Halmhatten höll han i handen, och hans bugning var en smula förlägen. Moster Olivia mönstrade honom med välbehag.

— Flickungen är i trädgården, sade hon. Gå dit du och håll henne sällskap. Jag håller på med mitt vanliga. Att plåstra och lägga om sår har af ålder varit kvinnors göra.

Trädgården var helt liten och omgafs af en oerhörd hagtornshäck, hvilken så länge varit otuktad, att den nästan såg ut att växa vildt. På gafveln bakom bislaget blommade redan de stora gula solrosorna, och midt på planen under astrakanträden, där frukterna redan börjat gulna, prunkade röda och hvita stockrosor, omgifna af sin krans af reseda. Dessa stockrosor voro moster Olivias stolthet och be-

römda för sin fägring och utsökta form. Där fann Erling Emma. Hon satt nedhukad på marken, och på ena handen bar hon en gammal handske. När Erling kom, var hon ifrigt sysselsatt att plocka upp ogräset, hvilket under de dagar, då moster Olivia vistats på Kolsäter, skjutit god fart.

Utan att ändra ställning, nickade hon vänligt emot den unge mannen, och Erling visste icke bättre än att kasta sig ned vid den unga flickans sida och hjälpa henne med arbetet. När hela den stora blomgruppen var rensad och ren, reste sig båda upp och logo mot hvarandra.

De hade i en hast blifvit bekanta, och all förlägenhet var borta. Ifrigt samtalande följdes de åt utför den breda trädgårdsgången, till dess att de kommo fram till den djupa, tuktade lindbersån, hvilken afslutade densamma. Där satte de sig nu i skuggan. Hvarken humlor eller bin surrade längre kring lindblommorna, hvilka hårdnat till små gröna kulformiga frukter, och luften omkring dem var klar och ljum som den blir i augusti, innan hösten kommer.

Inne i bersån stod ett stort gammalt stenbord, hvilket vittrat under många regnskurar, och bakom detta satte de sig ned. På bordet låg en bok öppen, som om någon nyss läst i

den och lämnat den så. Erling tog boken och läste på titelbladet. Emma gjorde en hastig rörelse som för att hindra honom. Boken var tunn och häftad, tryckt på gulaktigt, mjukt papper, och på titelbladet lästes orden: »Hanna» af Johan Ludvig Runeberg.

Utan att säga ett ord lade Erling boken tillbaka på det gamla stenbordet. Boken var den första verkliga kärleksidyll, han någonsin läst, och orden däri, hvilka han kunde utantill, stego klara och rena upp i hans minne. Han frågade Emma, om hon läst den förr.

— Många gånger, svarade flickan.

Erling satt och bläddrade i boken. Hans blick föll på tredje sångens början. Halfhögt läste han:

Solen sänkte sig ned och skymdes af bergen i väster,
mild som en vind var aftonen dock. Guldskyar i luften
summo och strålade ljus mot jorden, och ljummade vindar
kommo från ängarna än och lekte med ångor af blomstren.

— Läs mera, bad Emma.

Men Erling lade ned boken.

— Jag läser ej nog bra, sade han.

Inom honom steg jämförelsen mellan den

sunda, blomstrande hjältinnan i dikten och Emma, sådan hon satt nu med händerna i knät, hvilande i lindbersåns skugga. Liten och späd var hon, skör och bräcklig såg hon ut. Den hvita klänning, hvari Erling först sett henne, hade hon utbytt mot en mörk, men lika blek syntes hon i den, och lika stora och tänkande blickade ögonen fram under hennes mörkbruna, benade hår, som låg så mjukt utmed de insjunkna tinningarna. På båda kinderna brunno efter arbetet med rensningen små, hetsiga, röda fläckar.

Oskyldigt och lugnt tog hon boken, hvilken Erling lagt tillbaka på bordet. Bläddrande i den, som om hon sökt något, sade hon:

— Det är en dikt om sommaren. Därför har jag mest läst den om vintern. Nu ville jag läsa om den här midt ibland blommorna.

Klara blickade de djupa ögonen upp emot Erling, och han visste ej rätt, hvad han skulle svara.

— När har ni läst den? envisades flickan.

— Det minns jag icke, kom svaret. Jag tror det var en vinterkväll hemma.

— Jag har aldrig haft någon att tala med, om det jag läst, tillade Erling vemodigt.

— Talar ni aldrig med er far?

Erling undvek att besvara frågan. I stället

började de att tala om, hvad de båda hade läst. Värmen steg i middagshettan. I ett bad af sol låg hela den lilla trädgården, resedorna doftade, och bakom häcken hördes ljudet af bäcken, hvilken sorlade fram.

— Jag har läst mer än mina jämnåriga, sade den unga flickan, därför att jag alltid varit så sjuk.

Erling blef allvarlig vid dessa ord. Men när hans blick föll på de röda fläckarna på flickans kinder, log han och fann, att hon såg blomstrande ut.

— Javisst, svarade Emma förtjust. Och med den lungsiktigas fasta tro på hälsan tillade hon: Jag är mycket bättre nu. I vinter blir jag kanske riktigt frisk.

Hon log ett lyckligt strålande leende, och i det hon lade Runebergs kärleksdikt tillbaka på dess plats, fortfor hon:

— Det är alls icke tråkigt och svårt att vara sjuk. Jag får läsa så mycket jag vill. Det får ingen af mina kamrater. Och så bli alla människor så goda emot den, som är sjuk.

Så fortforo de båda unga att prata, medan solen brann öfver den lilla trädgården, och bien flögo ut och in ur de gula kuporna, hvilkas hufvar reste sig upp mot gafveln, där hundrofvan

klängde utefter den murkna spaljén. När moster Olivia ändtligen efter slutadt dagsverke kom för att ropa in dem till middagen, utbytte de förvånade blickar och logo åter af glädje. Ingen af dem båda hade vetat, att förmiddagen var förbi.

För första gången i sitt lif var Erling glad, att ingen på Kolsäter lade märke till, när han kom och gick. Fri var han som fågeln, och han visste också att begagna sin frihet. Nästan hvar dag red Erling till Torp, och moster Olivia var själf den, hvilken uppmuntrade honom härtill. Moster Olivia kallade numera Erling och Emma för de båda barnen, och hon hade sin stora glädje åt deras förtrolighet. Genom att den goda frun ofta var sökt af främmande, lämnades de båda barnen också nästan ständigt ensamma. Än var det en sjuk, som skulle koppas, än kom en bondhustru bärande på ett barn, som skadat sig i foten, än var det en smedspojke, som fått armen uppbränd af ett glödande järn. En gång kom en storbonde åkande i fullt sken. Löddret hängde i flagor utmed hästarnas seldon. Slängande tömmarna från sig, lät han djuren stå obundna kvar ute på landsvägen, och bärande en sanslös flicka på sina armar kom han springande öfver gården. Flickan hade blifvit

ormbiten under bärplockning, och det sjuka benet var svullet och blått. Hela den dagen var moster Olivia allvarlig, och man kunde se på henne, att hon fruktade det värsta. Flickan fick stanna kvar och bo i pigkammaren, men nästa morgon var den lilla död. Och fadern, hvilken kommit för att höra om barnets tillstånd, gick långsamt tillbaka öfver gården, bärande i sina armar den lilla döda kroppen, som nedbäddades i höet bakom körstolen.

Sådana besök hade moster Olivia många, och söktes hon ej af de sjuka, så söktes hon af de friska, hvilka hon botat. Dessa kommo nämligen alla tillbaka, och så usel var ingen, att han åtminstone ej kom och visade sig för fru Krabbe och sade tack. De, hvilka så kunde, medförde också mera reella bevis på sin tacksamhet, och dessa bevis voro sådana, som hvars och ens förhållanden tilläto, från en gödkalf eller ett får till en mager höna eller ett halft tjog ägg. De allra fattigaste kommo allenast för att säga tack, skrapade, bockade eller nego och blefvo till på köpet undfägnade i köket.

Moster Olivias dagar voro alltså händelserika nog, och det var ej underligt, att de båda barnen blefvo lämnade åt sig själfva. Den omväxling de önskade, fingo de söka sig på egen

hand. Och snart voro de också hemmastadda öfver allt.

Utanför trädgården låg skogsbacken, och bortom skogsbacken hagen. En vackrare skogsbacke kunde man icke gärna finna. Högst upp på kullen stod en reslig tall, och kring dess stam var byggd en bänk i rundel. I lifstiden hade detta varit farbror Jakobs älsklingsplats. Här satt han då och läste eller drömde. Ty farbror Jakob hade varit en boksynt man, hvilken in i sena åldern gladdes åt sina gamla latinska poeter. När det kom främmande, samlades gästerna här, och mer än en sommarnatt, hade farbror Jakobs sånger klingat ut öfver den skumma skogsbacken, medan han själf ackompanjerade sig på den gamla gitarren, hvilken nu i många år hängt ostämd och stum öfver sängen i moster Olivias sofrum. På sluttningen hade de små granarna växt höga, och ända ned emot bäcken reste sig smalvuxna enar. Mossiga voro stenarna där, och sorlande ilade bäcken fram under de täta albuskarna. Här voro Erling och Emma allena. Här såg dem ingen. Lyckliga gledo de ned utför sluttningen och togo plats i gräset, där de kunde se, hur bäcken försvann under brohvalfvets dunkel.

I denna omgifning upplefde dessa unga sin

första kärleks saga, utan att ett ord blef taladt om det, som egentligen lyckliggjorde dem båda. Erling drömde nu icke längre. Han lefde. Aldrig hade han förr fått tala om sig själf. Nu lärde han denna konst. Om hvad han läst talade han, om de stora skogarna och sina ensamma färder i dem. Om moderns sjukdom och död, faderns melankoli och hans egen ensamhet. Allt berättade han. Större och betydelsefullare blef honom allt, därför att han icke längre behöfde bära det ensam. Lyssnande satt Emma bredvid honom, och medan Erling berättade, släppte hennes ögon icke hans ansikte. »Förunderligt,» tänkte Erling mången gång. »Hon är yngre än jag, men allting i lifvet förstår hon bättre.»

Liten var den rymd i hvilken de unga hade att röra sig, och dock blef dem tiden aldrig lång. Stockrosorna vissnade och föllo af. Rönnbären rodnade bakom de gulnade bladen. I hagen stod en hel björk röd och gul, sällsamt stickande af mot de öfriga trädens grönska. Men ingenting märkte de båda af tiden, som gick. Ett underland hade de skapat sig själfva, och inom detta underland stannade de. »Hvad har ni gjort i dag, barn?» sade moster Olivia. »Ingenting,» svarade de båda och skrattade.

Moster Olivia var god mot dem. Ty Emma

var hennes enda syskonbarn, och hon hade tagit henne till sig i den djärfva förhoppningen att göra flickan frisk. När hon då såg, att Emma med hvarje dag som kom, blef kryare genom Erlings besök, uppmuntrade hon ynglingen ännu ifrigare än förut att komma tillbaka. Att majoren icke saknade sonen, visste moster Olivia väl.

Men när Erling efter en sådan dag, red tillbaka hem genom den skumma skogen, då lät han tyglarna hänga och hästen gå i skridt. Vackrare än någonsin blef honom allt, hvad han såg. Helg rådde inom honom, en helg, som icke fick störas. Leende smekte han den gamla bruna hästen och tänkte på Emma, leende öfver den öfversvinnliga lycka, som fyllde honom. Människorna och världen blefvo honom små. Högt öfver deras bekymmer och äflan gick han, och för första gången vågade han bekänna inför sig själf, att ingen människa, han någonsin sett, ägde något, af hvad han själf kallade lycka. Smått var människornas lif. Trånga och små deras tankar.

Full af en gränslös sällhet, red han fram på den hala stigen, där hästen försiktigt satte hofvarna ned för att icke snafva. Rundt om honom var skogen tyst. Under granarna stod som ett skymningsnät af kvistar och barr, dunkelt, orör-

ligt, skugglikt. Vissheten föll öfver honom, att Emma måste tillfriskna. Det var, som höll han hennes öde i sin hand, därför att det väfts samman med hans eget. Hemkommen, lämnade han hästen åt kusken, och smög försiktigt upp på sitt rum. Ingen ville han möta. Blotta tanken på andra människor störde honom nu. Uppkommen på sitt rum, slog han upp fönstret och såg ut öfver parkens träd, nedanför hvilka Lommens vatten lyste fram. Öfver honom glänste stjärnorna bleka.

De båda barnen hade börjat att kalla hvarandra du, och detta lilla ord hade fört dem ännu närmare hvarandra.

När Erling satt hos Emma, och samtalet kommit i gång, då kunde han lyssna till hennes späda, lekfulla stämma och förvånas öfver, att han förr alltid väntat sig så mycket af de gamla. I hans inre lefde de forna frågorna kvar, de små och de stora frågorna, hvilka han icke vågat uttala, därför att ingen någonsin ville svara honom. I ro slumrade de nu allesammans, som vore de alla för länge sedan besvarade, och för hans ögon bredde sig i oändligt ljus den enkla, raka väg, hvilken han hade att gå för att nå fram.

Ingenting störde denna Erlings och Emmas vackra dröm. Under dessa veckor sken solen,

och landtmannen skriade mot himlen förgäfves efter regn. Men regnet kom icke. Oföränderligt klar hvälfde sig den blåa augustihimlen öfver trädgården på Torp och skogsbacken utanför densamma. De båda barnen fingo ostörda leka sin lek till slut.

När till sist den gamla prostinnan Storck, Emmas moder, kom på besök till sin syster, ändrade detta ingenting i de båda barnens vanor. Prostinnan var ännu i sin ålder en späd liten varelse, hvilken så litet som möjligt besvärade någon med sin person. Som om hon icke tillhört denna världen, gled den lilla gumman med sitt rika gråa hår och de varma, djupt liggande ögonen ut och in genom rummen. Och när hon slog sig till ro eller satt ensam, sysslade hennes händer med ett handarbete eller ögonen med en bok.

Länge kunde hon dock sällan sitta stilla. Ty prostinnan hade en svaghet, hvilken var hennes lifs plåga. Hon var rädd för åskan, och denna fruktan sysselsatte henne så starkt, att hon flere gånger både för och eftermiddag måste gå ut och taga naturen i ögonsikte. Var himlen då molnfri och klar, återvände hon stillsamt till sin plats i det lilla förmaket. Men upptäckte hon ett moln, hvilket syntes henne det ringaste

misstänkt, då kom hon tillbaka med nedslagen uppsyn och snabba steg. Då gjorde hon sin rond i huset, stängde alla fönster och alla spjäll samt återtog sedan sin vanliga plats, ängsligt spanande ut genom de små fönsterrutorna.

Aldrig skämtade någon med prostinnan Storck om denna hennes lilla svaghet. Att omgifningen i tysthet smålog däråt, därvid var hon van, och blef hon upptäckt, log hon härvid ett godsint löje, hvilket betydde, att hon bad om öfverseende för sina idéer. Själf tillät hon sig aldrig anmärkningar öfver andra, och aldrig undföll henne ett hårdt eller ett spefullt ord. I detta liksom i allting annat var hon moster Olivias raka motsats, och det föll af sig själft, att moster Olivia i denna systers närhet lade band på sin natur och blef som en annan människa. Hennes skratt blef mindre bullersamt och hennes omdömen om människor mildare. Det var, som om prostinnans närvaro dämpat hela hennes person. »Syster Jeanette är så sensibel,» plägade hon säga. »Egentligen är jag henne alldeles för bastant.»

Prostinnan störde alltså de båda unga lika litet, som hon någonsin i sitt lif med vett och vilja hade stört någon annan. Ensam gick hon ute och betraktade molnen eller satt med sin

stickning i förmakets gungstol. Hvad hon tänkte, fick ingen veta mycket af. Blott någon enstaka gång hände det, att hon närmade sig de båda unga för att fråga, om Emma hostat mycket eller om hon icke gått sig för varm. Då gick Emma henne till mötes, och med armen om den gamlas lif hviskade hon lugnande ord i moderns öra. Det föreföll vid sådana tillfällen nästan som om den gamla modern varit den af de två, hvilken var sjuk och behöfde vårdas. Erling njöt af att se denna förtrolighet, hvilkens sötma han själf aldrig hade smakat.

En enda sak fanns dock, hvilken störde de unga, och det var, att dagarna för hastigt flydde sin kos. Som förkänslan af en oundviklig olycka kunde tanken härpå vakna dem emellan, lämnande efter sig ett intryck af vemod, hvilket emellertid kom dem att blott så mycket mera intensivt njuta stunden, hvilken ännu var deras. Men ju närmare afskedet ryckte dem inpå lifvet, desto pinsammare blef dem vissheten därom, att de måste lämna sitt paradis. Och när slutligen den sista dagen oåterkalleligen var inne, då var det, som upptäckte de först nu på allvar, att träden gulnat omkring dem, blommorna bitits af frosten, och september var inne.

Trädgårdsgrinden gnisslade på sina hakar,

och vägen, hvilken de följde, ledde utmed den yfviga mörka hagtornshäcken ned mot bäcken. Erling gick först ut på brädan, från hvilken stigen slingrade vidare in i hagen, och räckte Emma sin hand. När Emma väl kommit öfver på andra sidan, behöll Erling hennes hand. Tigande gingo de vidare in under björkarna. Rundtom dem strålade samma outtröttliga sol, hvilken under dessa veckor aldrig hade svikit dem. Men björkarnas blad hade börjat skifta i guld, rönnbären prunkade röda bakom de gröna bladen, och under björkarnas hvita stammar rasslade ormbunkarnas bruntorkade blad för vinden. Långt borta på gärdet kunde de se, hur hafren föll för skördefolkets liar. September var inne.

Bort öfver backarna, där utsikten vidgades öfver afmejade fält och låga skogsdungar, slingrade sig vägen fram. När de slutligen stannade för att hvila, var Emma trött. Röda fläckar brunno på båda hennes kinder. Tyst satte sig Erling bredvid henne i gräset, och hans hjärta var fullt. Öfver deras hufvuden gungade björkarnas långa, hängande grenar, och på himmelen seglade guldskyar fram mellan hvita rodnande purpurmoln. Ingen förmådde säga något nu, båda visste, att de togo afsked, och känslan häraf öfverväldigade dem helt. När de till sist

reste sig upp för att gå hem, böjde sig Erling ned och tog Emma om lifvet för att hjälpa henne. Därvid lutade hon sitt ansikte fram emot honom, och innan Erling hunnit sansa sig, hade han kysst hennes läppar.

Emmas ögon brunno med ny, djupare glans, och medan de vände stegen hemåt, tog hon Erlings arm och stödde sig vid den. Fritt och öppet möttes deras blickar. Ett löfte hade de växlat, ett löfte, som band för lifvet. Helig, lycksalig och allvarlig som ingenting, de förut drömt eller upplefvat, blef för dem båda denna stund. När de nalkades häcken igen, log Emma och släppte Erlings arm. Hemligheten, hvilken band dem samman, fick ingen ana. Den ville de gömma som sin dyraste skatt.

Middagen gick under glam och skämt. Och för både Erling och Emma var det, som hade de suttit allena i det ljusa rummet och talat med hvarandra utan ord. När middagen var öfver, träffades de ännu ett ögonblick ensamma. Ty moster Olivia satte värde på att få smälta maten i den breda hvilstolen, och prostinnan satt då tyst i sitt soffhörn och läste det sista numret af Familj-journalen. Då gingo Erling och Emma ut i lindbersån, där de hade suttit den första

dagen. Där bad Emma Erling vänta en stund, och när hon kom tillbaka, gaf hon honom den lilla boken, som en gång legat emellan dem på det vittrade stenbordet. Den låg där också nu, och när Emma med ifriga fingrar öppnade den, visade hon Erling, att hon med sirliga bokstäfver skrifvit hans namn däri på den första sidan under sitt eget.

— Jag har ingenting att gifva dig, sade Erling bedröfvad.

Emma skakade sitt lilla hufvud och svarade:

— Du har gifvit mig mycket nog.

En liten stund därefter sade de hvarandra farväl och gingo därefter in till de gamla. Men denna gång kysstes de icke. De höllo blott länge hvarandras händer, och Emma sade:

— Nästa sommar träffar jag dig igen här. Då ska jag vara frisk. Och i morgon ska jag ligga vaken och tänka på dig, när du far.

Så skildes Erling och Emma från hvarandra, och när Erling följande morgon satt i resvagnen och rullade in emot staden, var han lycklig, emedan han visste, att i det lilla gästrummet på Torp låg en flicka vaken och följde honom med sina tankar. Han var också lycklig, därför att i innerfickan på kavajen förvarade han Emmas

afskedsgåfva, hvilken ingen mera än han själf sett eller någonsin skulle få se. Det bekymrade honom föga, att regnet strömmade ned, och att den första höststormen blåste.

*

Hela den vinter, som kom, lefde Erling Mörk i denna hemliga lycka, men när maj månad var inne, gick drömmen i stycken. Då satt han en afton ensam i det rum, hvilket han bebott under skoltiden. Framför hans fönster gick älfven bred i vårflödet, och öfver taken på andra sidan gatan, hvilken skar midt igenom den lilla stiftstaden, såg han ut öfver de blånande bergen. Solen var nyss nedgången, och öfver himlen spredo sig purpurskyarna, mörknande och tätnande, ju djupare solen sjönk.

Erling stod lutad mot fönsterposten, och hans ögon voro tårfyllda, så att han ingenting såg. Hans ungdomliga kropp skakades som af frysning eller kramp. Upprepade gånger slog han i förtviflan med den knutna handen mot fönsterbrädan, som hade självfva den kroppsliga smärtan skaffat honom lindring. Slutligen vacklade han tillbaka till den smala soffan utmed långväggen. Där föll han framstupa, och hans kropp skakades af våldsam gråt.

Där fann honom den gamla skolpojksstäderskan, hvilken sett mera af ungdomens bekymmer än någonsin far och mor. Utan att låtsa märka ynglingen, gjorde hon rummet färdigt till natten. Innan hon gick, rullade hon ned gardinen för det låga fönstret och tände lampan, fastän ute ännu full vårdager rådde.

En stund efter det att gumman gått, reste sig Erling upp och satte sig till rätta i soffan. Han grät icke längre, satt blott stilla och stirrade ut öfver det lilla rummet med dess enkla möblering, som visste han icke rätt, hvar han befann sig.

Slutligen gick det upp för honom, att sängen stod bäddad. Han kunde bara icke erinra sig, när detta skett. Kanske var det tid att gå till hvila?

— Jag har säkert sofvit, tänkte Erling. Och det måtte vara sent.

Det föll honom icke in att se på klockan. Mekaniskt klädde Erling af sig. Kläderna lät han ligga som de kunde, och sedan han släckt lampan, gick han till sängs, förvånad öfver att dagern ännu lyste genom den fällda gardinen. I bädden började gråten på nytt, och som ett barn grät sig den ensamme ynglingen i sömn, sönderskakad i sitt innersta af ungdomens första ensliga sorg.

Erling hade nämligen denna dag gjort en ensam promenad långt utom tullen. Öfver de våta åkrarna drillade lärkorna, genom dikena forsade vattnet brunt, och under granarna inne i skogen stod mossan grön med fläckar af snö i den djupaste skuggan. Lycklig hade han gått där och drömt, lycklig, emedan han visste, att sommaren var nära, den sommar, efter hvilken han längtat som aldrig förr. Hemkommen hade han gått in i våningen hos familjen, där han var inackorderad, och på bordet fann han en tidning. Erling läste eljest icke tidningar, men ett namn, som stod där, omgifvet af svart ram, tvang honom att närma sig bordet och försöka att läsa. Länge måste han stafva på namnet, och orden, hvilka beledsagade detta namn, innan han förmådde fatta, att hvad han läste, var sant.

Där stod, att Emma var död, och att hon ännu icke fyllt sexton år. Sedan Erling förstått detta, blef allting mörkt inom och utom honom. Ingen dager såg han omkring sig, förrän han vaknade på soffan i sitt rum och fann lampan brinnande på skrifbordet. Öde och tomt var allt omkring honom. Allting var borta, lyckan, ungdomen och sommaren, efter hvilken han längtat, med dem. Hans senare öde tillhör en annan saga.

VIII.

På hvar sitt gods sutto bröderna Mörk år efter år, och deras hat var nu kändt af alla. Ingen af dem gjorde sig längre möda att dölja det. Majoren på Kolsäter och brukspatron på Björknäs hette de båda bröderna i dagligt tal. Gamla hade de båda blifvit, och båda hade de öfverlefvat den tid, då den svenska adeln betydde något inom samhället.

Striden om representationsförändringen hade lyktats med den nya tidens seger. Bonden och borgaren trängde fram och togo makten inom samhället. Äfven under dessa strider hade bröderna stått emot hvarandra. När den sista ståndsriksdagen år 1865 nalkades, skref nämligen Nils Göran till brodern och frågade, om han ämnade göra gällande sin rätt att som familjens caput deltaga i ståndets förhandlingar. I motsatt fall tillkännagaf han sin afsikt att göra det själf.

Majoren besvarade aldrig detta bref. I stället reste han själf upp till Stockholm, och detta väckte uppseende i hela trakten. Ty allt sedan hennes nåds sjukdom och död hade majoren före denna händelse veterligen aldrig sofvit en natt borta från Kolsäter. I Stockholm stannade han, till dess att de heta septemberdagarna voro förbi. Från sin plats i adelsståndet åhörde han de fyra dagarnas långa debatt, och han anmälde sig bland dem, hvilka till protokollet ville ha antecknadt, att de i fosterlandets namn frivilligt afstodo från sekelgamla rättigheter. När majoren for hem genom skogarna, visste han knappast, om han fullgjort en plikt eller begått en vanärande handling. I den grad slets han mellan de vägande skälen för och emot. Hans förstånd och rättskänsla gåfvo den nya tiden rätt i dess kraf, och i enlighet därmed hade han också röstat. Men i hjärtat var han en bondefiende som förr, och den seger, till hvilken han bidragit, skänkte honom föga glädje. Majoren erkände också bisarrt nog inför sig själf, att han äfven midt i handlingens ögonblick gladt sig, mindre öfver liberalismens triumf, än öfver den grämelse, brodern måste erfara, när han såg familjens namn på den orätta sidan. Till natur och öfvertygelse var nämligen brukspatronen på Björknäs en kon-

servativ man af renaste vatten. Taga emot böndernas pengar gjorde han gärna, men befordra deras intressen föll honom icke in.

Skilda från hvarandra genomlefde bröderna äfven de krisens år, hvilka nu följde. Knappt hade nämligen det nya statsskicket blifvit en verklighet, förrän en allmän ekonomisk tillbakagång lamslog landet och framför allt bergsbruket. Det gamla svenska järnet hade icke längre samma kurs i marknaden som förr. Sverige hade blifvit efter. Råvaran var god nog, men den kunde icke på tillbörligt sätt bearbetas. De gamla hamrarna hade tjänat ut sin tid, och de milslånga körslorna genom skogarna betalade sig icke. Järnvägarna voro för få. Malmen, tackjärnet, stångjärnet, allt måste köras på släde eller vagn. Ingen hade förr räknat så noga med några mil mer eller mindre genom skogarna. Nu började det kännas som en börda, att Sverige var så stort och afstånden inom dess landamären så fruktansvärdt långa.

Därför stodo brukens upplagsplatser fulla med järn, men i kassorna fanns brist. Dyr tid och nödår kom äfven öfver landet. Hungrande män, kvinnor och barn ströfvade landet rundt, sökande arbete eller bröd.

Då började de gamla godsen, hvilka i genera-

tioner tillhört samma familj, att byta ägare. Konkurser hörde till ordningen för dagen. Hvarje post bragte nyheter om fördubblade olyckor. Osäkerheten blef lika stor, som insolvensen var allmän. Den, hvilken i dag var rik, blef i morgon fattig. Bruksägare och magnater spelade bankrutt. Deras egendomar såldes på auktion. Själfva fingo de lefva på släktingars nådebröd, om de voro till åren, eller söka sig arbete i statens eller enskildas tjänst, ifall de ägde duglighet och kraft kvar till verkligt arbete.

Värst drabbades adelsfamiljerna och deras gods. Födda och uppfödda som dessa män och kvinnor voro i den föreställningen, att de tillhörde landets herrar och alltid skulle förblifva i denna ställning, verkade slaget bedöfvande, när det drabbade dem. De små i samhället var det ock, hvilka under denna tid började komma sig upp, de små kapitalisterna, hvilka slöto sig samman, bolagen. I händerna på dessa råkade de förra herrarnas underhafvande, och bland dem var rädslan allmän för den nya tid, hvilken nu bröt in. Den dag, då husbonden och hans familj sista gången åkte bort från den gamla gården blef därför en sorgedag. Främmande herrar väntades, om hvilka ingen visste, huruvida de voro att lita på, när nöden kom.

Men för mången af dessa gamla, hvilka den nya tiden kastade åt sidan, kändes det egendomligt, att de svåra dagarna kommo just liksom i samma andedrag, då den gamla adeln upphörde att existera som stånd. I dessa sammanstötande omständigheter voro de benägna att se ett sammanhang, och när de gamla och grå sågo tillbaka på sitt lifs erfarenheter, skönjde de ingen dager, hvarken för sig själfva, sina efterkommande eller Sverige i dess helhet. Dömd tyckte sig mången att räddningslöst slockna i mörker.

Många voro emellertid också de, hvilka kommo öfver dessa krisens år, och bland dessa lyckliga befunno sig äfven bröderna Mörk. Kolsäter stannade nämligen i majorens hand och Björknäs i brukspatronens.

En skillnad hade dock inträffat, och det var den, att brukspatronen med hvarje år, som gick, förkofrade sitt gods, och vid sextio år var han den rikaste herremannen i trakten. Det var, som om en järnvilja drifvit honom fram, och ett enda mål hade hägrat för honom så starkt, att han aldrig släppt detsamma.

Från det att Nils Göran Mörk var en ung man hade afunden mot den äldre brodern legat och grott inom honom. Det var, som om broders-

känslan varit en börda, hvilken gjorde honom spänstigare, sedan han kastat den af. När Nils Göran ändtligen röjde sig inför brodern, var detta ett vulkaniskt utbrott inom honom själf, och när den underjordiska elden en gång brutit sina fördämningar, flöt lavaströmmen vidare, och allt hvad inom honom förut varit af godt, förstenades. En kraftig man blef Nils Göran Mörk efter denna händelse. Men därjämte en hänsynslös man och en hård. Skogen var icke det enda, som han sålde. Ej heller inskränkte han sig till att sälja af sitt eget. Han köpte äfven af andra och sålde vidare med avance. Säd köpte han, skog, kvarnar, sågar, hela hemman. Med ett ord — brukspatronen spekulerade, och då han var en klok och betänksam man, spekulerade han endast i sådant, hvilket han förstod sig på och kunde bedöma. Sällan visste någon berätta, att brukspatronen på Björknäs räknat fel, och själf trodde han blindt på sina egna beräkningar, något som lär vara af nöden för den, hvilken i dylikt vill lyckas.

Brukspatronen lyckades också, och på sitt kalla, kärfva vis var han nöjd åt de segrar, han långsamt och ihärdigt vann. En betrodd man blef han därjämte, och genom att göra andra tjänster förstod han konsten att samla sig vän-

ner. Mycket begärde han af människor, men så kunde heller ingen säga, att han skonade sig själf, och hade hans lefnadssätt varit annorlunda, skulle han säkert nått en hög ålder och på gamla dagar setat som socknens orakel och patriark.

Men på senare år drack brukspatronen tappert, och i hela hans väsen kom något, hvilket erinrade om fadern, den gamle Henrik Göran Mörk, hvilken före honom setat på Björknäs. Dryckeslagen gingo hand i hand med affärerna, afslutade och inledde de vinster, hvilka deponerades i bankerna eller insattes i räntebärande företag. Och brukspatronen sparade sig själf lika litet vid glaset som vid arbetet. Natt efter natt höll han ut hemma eller borta. Men hur sent han ändå kom i säng, satt han dock städse i god tid rakad och korrekt på sitt kontor, eller visade sig på bruket, där hans blotta åsyn på den late eller försumlige verkade som pisksmällar. Till faderns öfriga laster skattade emellertid brukspatronen ej. Därtill var han alltför korrekt och mån om sitt rykte.

Ingalunda skulle dock Mina Charlotta varit den, hvilken i detta eller något annat hänseende förmått lägga band på sin man. Inom äktenskapet hade de båda makarna under årens lopp totalt kommit att byta roller. Lika säkert och

starkt som Mina Charlotta i yngre år behärskat sin man, lika fast var nu mannens välde öfver henne. Mina Charlotta hade upplefvat sin triumfdag, då de ränker hon smidit burit frukt. Med segerkänslor hade hon vändt Kolsäter ryggen, och från allt, hvilket tryckt henne då, trodde hon sig fri.

Men det gick med Mina Charlotta som i den bekanta fabeln om trollkarlens lärling. Hon hade manat fram andar, hvilka hon icke förmådde hålla i styr. Och nu var det dessa andar, som hämnades på besvärjerskan. Ty från samma dag förändrades äfven hennes eget öde. Det var, som om brukspatronen med ens blifvit klarsynt och märkt, hvem som räckt honom den lönnliga dryck, hvilken förgiftat hans sjuka blod. Giftet verkade ännu. Det upphörde aldrig att verka. Afunden mot brodern hade gifvit honom de jättekrafter, medelst hvilka han nådde sitt mål att göra brukspatronen på Björknäs till något förmer än majoren på Kolsäter. Men i samma stund ömheten mot brodern dog i hans själ, var brukspatronen heller ej längre densamma. Äfven Mina Charlotta förlorade sin plats i hans hjärta. Han tålde icke längre, att hon blandade sig i hans angelägenheter. I hemmet blef han fåordig, uppfarande och hård. Hans person spred skrämsel

omkring sig, och Mina Charlotta var den, han lät lida mest. Till en undergifven, tålig, bitter och slafvisk hustru degraderade brukspatronen den kvinna, till hvilken han förr sett upp. Som genom ett plötsligt under hade den förre toffelhjälten blifvit despot. Och under den järnhand, hvilken behärskade henne, krympte Mina Charlotta samman till en foglig, undfallande och tystlåten arbetsmyra, hvilkens hela sträfvan gick ut på att göra mannen i lag och sig själf så liten som möjligt.

I en enda sak hade emellertid brukspatronen missräknat sig. Han hörde nämligen till de få, hvilka länge förutsett den ekonomiska krisen, och när den ändtligen kom, kände hon sig öfvertygad, att brodern skulle blifva ett af offren. Med ett slags grym tillfredsställelse förutsåg brukspatronen den dag, då han själf skulle få erbjuda sig att hjälpa brodern på fötter. Trots allt, som varit dem emellan, visste han med sig, att han för släktens skull måste göra detta.

Den dagen kom emellertid aldrig. De kontanta tillgångar, hvilka ingått i salig excellensens testamente, voro alldeles för stora, för att en dylik eventualitet skulle varit tänkbar. Af dessa tillgångar tog majoren, hvad som behöfdes för att rida ut stormen, och när den var förbi, satt

han kvar på Kolsäter, fattigare än förr, men okänslig för detta förhållande, som han var inför allting annat.

Tiden hade gått majoren förbi, och ensam hade han länge lefvat. Erling tog sin bergsexamen och gjorde därefter en utländsk resa. Denna resa hade nu varat i närmare tre runda år, och ännu gjorde sonen icke min af att komma tillbaka.

Majoren hade ej heller uppmuntrat honom härtill. Hårdt hade lifvet slagit honom, och längre tid, än som kunde synas andra nödigt eller förklarligt, behöfde han för att åter komma i jämvikt. Ensam vande han sig att gå, och ensam förblef han. Majoren kom att tillhöra det slags människor, om hvilka ingen har annat att säga än godt, men som de flesta dock sky, när ålderdomen börjat att nalkas. Det är, som utstrålade dessa människor något slags egendomligt fluidum, hvilket gör tomt omkring dem. Ofta ser det också ut, som vore detta tomrum, hvilket bildas kring en sådan person, den egentliga lifsluft, utan hvilken han icke kunde lefva.

Under denna tid började emellertid majoren småningom att komma till rätta med sitt eget lif, men först åratal efter Brites död förmådde majoren att sörja henne. Första tiden efter hustruns

död kände han endast lättnad. De skräckscener han bevittnat under de sista åren, hustrun lefvat, gjorde själfva minnet hemskt. En spöksyn förföljde honom hvarje kväll. Det var minnet af ljusskenet, som från Brites fönster plägat falla öfver den stora gårdsplanens mörker. Ljuset var släckt, men för majorens inbillning fladdrade det länge under gårdens almar, så ofta skymningen tätnade öfver nejden. Det föreföll majoren denna tid, som skulle han aldrig kunna komma att sörja Brite som död. Alltför länge hade han sörjt henne lefvande. Dessa sista år hade förbränt något inom majoren och gjort honom tom.

Länge dröjde det, innan de hemska minnena förbleknade, och den verkliga Brite fick tränga undan vrångbilden, som de mörka dagarna skapat. Därtill kräfdes långa år.

Otillgänglig för andra blef majoren under denna tid. Mera än nödvändigt samtalade han hvarken med främmande eller underhafvande. Svår att träffa var han också, och ingen fick tillträde till hans person utan att Tilda först mönstrat vederbörande noga och försvunnit genom majorens stängda dörr för att förhöra sig om, huruvida herren på Kolsäter var att träffa.

Grå hade han blifvit både i skägg och hår, och när majoren nu kom gående på ägorna,

klädd i den korta slängkappan med sammetskragen, eller när det var kallt, i lifpälsen med bäfveruppslag kring armar och hals, då skakade mera än en af de underhafvande sina hufvuden och menade, att salig excellensens tid hade kommit tillbaka. Hvad som berättades om excellensen, stämde icke illa med majorens nuvarande lefnadssätt. Hård och känslolös för andra var han visserligen icke. Men som en enstöring lefde han, och med sina underhafvande talade han aldrig som förr. De gamla påstodo också, att när han vände ryggen till eller när ögonen sköto hvassa fram under de buskiga ögonbrynen, var det, som såg man den gamle excellensen lifslefvande framför sig.

Den ende, hvilken numera kom och gick på Kolsäter, som hade han där varit hemma, var doktor Roeler. Liksom majoren hade doktorn sitt lif bakom sig, och därom talade han aldrig. Hans lif koncentrerade sig kring de två hufvudpunkterna, hvilka utgjordes af hustruns tidiga död och den olycksaliga operationen, hvilken kostat en patient lifvet. Allt detta hade emellertid passerat i Stockholm, många år hade förgått sedan dess, och i det distrikt, där han nu var läkare, visste man föga besked om dessa tilldragelser, och de få, hvilka en gång vetat något,

hade glömt det mesta. Därför lefde doktor Roeler lycklig nog. Ty det som var förgånget hade han öfvervunnit, och omgifningen hade ingen anledning att sysselsätta sig med hans förflutna lif.

En humoristisk melankoliker var han. Men i hvardagslag behöll han melankolin för sig själf, och mot vänner visade han en kärf, skämtsam välvilja. För majoren hade han blifvit oumbärlig, och när en vecka förgått, utan att doktorns åkdon kört upp på Kolsäters gård, blef majoren otålig och mottog gästen, när han ändtligen kom, med en skur af ovett.

— Hvarför fanken, svarade då doktorn, kan du också aldrig komma till mig?

— Jag far ingenstans, det vet du, fräste majoren. Jag sitter i mitt hål, där jag sitter. Det mår jag godt af.

En februariafton då doktorn på länge ej visat sig på Kolsäter, kom han åkande i sena mörkret, och majoren tog emot vännen med känslan af, att denne bevisat honom en välgärning. Han lät tända ljus uppe i biljardsalen och satte fram sin bästa konjak. På bordet emellan dem rykte det varma vattnet ur tunga, slipade glas, och majoren beredde sig på en af

dessa lugna aftnar, hvilka allt mera blifvit hans bästa.

Ofta hade de båda herrarna suttit så. Ibland gingo de allvarliga eller småskämtande rundt om den stora biljarden, pröfvande hvarandras färdighet i ett parti Karolina, Scurre-murre eller Guerre. Eller också ställdes brädbordet fram emellan dem, och medan tärningarna rullade och brickorna dunkade, gick aftonen förbi under samspråk och glam. Stundom togos korten fram och ett stilla parti piquet gaf de gamla herrarna njutningen af att känna tiden gå hastigt. Vid alla dessa tillfällen anlitade de flitigt flaskan, och när supén var afdukad, satte de sig ned för att samtala. Då löstes bådas tungor, och under dessa samkväm lärde de småningom känna hvarandra ut och in. Ingenting fanns, som majoren icke kunde anförtro doktorn. Ej heller fanns i doktorns lif någon viktig episod, om hvilken majoren var okunnig.

Deras allra bästa aftnar voro också de, då både biljard, brädspel och kort förblefvo orörda. Då sutto de timme efter timme samman, medan tobaksmolnen lagrade sig omkring dem, och det varma vattnet i tillbringaren fick förnyas både en gång och två. Då hände det äfven, att när andra samtalsämnen tröto, hvad som händt dem

båda i lifvet, drogs fram och berättades på nytt. Tankar och frågor från föregående samtal kommo åter i förnyad form. Ett nytt kapitel i de båda vännernas inre historia lades till de många föregående, och när samtalet sent på aftonen slutade, var det städse, som hade de med godt samvete satt punkt efter något afslutadt kapitel, redo att som goda författare fortsätta nästa gång, då deras lifs innehåll burit nya frukter inom dem.

Denna afton blef af sig själf en sådan, och tydligt var, att doktor Roeler hade något på hjärtat. Det låg något påfallande behärskadt i hans sätt, och medan majoren talade om ditt och datt, betraktade doktorn honom förstulet, som ville han undersöka, när tillfället var lämpligt att komma fram med, hvad han egentligen ville säga.

— Har du nyligen haft bref från Erling? började han till sist.

— Ja, svarade majoren. Han skrifver, att han snart kommer hem.

— Det var inte för tidigt, genmälde doktorn. Hvarför har du egentligen låtit honom vara borta så länge?

Majoren strök sig om skägget och tog en djup klunk ur glaset, innan han svarade.

— Jag orkade icke ha honom hemma, sade

han slutligen rent ut. Jag orkade bokstafligen inte. Så mycket hade då gått öfver mitt hufvud, att jag icke tålde känna någon människa vid min sida. Inte ens min son. Eller allra minst han.

Majoren tystnade tvärt, och syntes arbeta på att vinna herravälde öfver sin egen stämma. Därpå fortsatte han:

— Att Brite dog, det kunde jag bära. Att jag förlorade min bror också. Detta sista upphör jag dock aldrig att grubbla öfver. Det är mig ännu i dag obegripligt.

Doktorn hade nu kommit till den punkt, han önskat, och för att förmå majoren att denna gång icke släppa det gamla ämnet, insköt han:

— Det är och blir alltid obegripligt för människan, när hon har misstagit sig. Du hade gjort dig en annan bild af brukspatron på Björknäs, än som någonsin existerat. Den hade du tillbedt. Sedan föll du från skyarna, när du ändtligen såg, hurudan han var.

Majoren bet ihop tänderna, och tonfallet i hans stämma blef skärpt.

— Det är lögn, sade han och slog i bordet. En förbannad lögn. Nils Göran var en gång, sådan jag föreställde mig honom. Där ligger gåtan, och jag kommer aldrig öfver den. Skål!

Majoren drack djupt och fortfor:

— Hvar var jag nu, när du afbröt mig på ditt vanliga dumma sätt? Jo, allt det jag nämnde, kunde jag bära. Jag hade också förmått bära Brites långa sjukdom, barnets död. Alltsammans. Till och med de fasans nätterna, som aldrig gå ur mitt minne. I det här gamla huset lefva minnena omkring mig, må du tro. När det är tyst, och jag går ensam, går ur rum i rum och bara tänker, då hör jag åtskilligt, som jag aldrig kan berätta. I hvarje rum möter jag något, som jag trodde jag glömt.

— Hvad var det då, som du icke kunde bära? afbröt honom doktorn.

— Låt mig tänka efter. När jag kommer in i minnena, hvirfla de mig rundt. Jo! Det jag icke kunde bära? Det var icke ens, att allt kom så plötsligt, så på en gång, att alltsammans förnams inom mig, som om hela världen ramlat och jag med den. Det var en enda liten sak, som dock var mera än allt det andra. Det var, att när allt det hade händt — du vet, det, som jag förtalt dig så många gånger — då var jag så elfva spritt galen, att jag reste min väg. Utan att säga ett ord till Brite for jag. Och vet du, hvad jag gjorde? Jag körde in till sta'n. Jag sökte upp vänner. Och hvilka vänner se'n? Ett helt sällskap banditer, som jag sedan icke ville

ta i med tång. Där lefde jag i sus och dus, drack, spelade, vakade om nätterna och sof om dagarna. Värre än under mina värsta löjtnantsdagar gick det till. Du må tro, att vännerna tyckte majoren på Kolsäter var en rolig djäfvul.

Majoren gjorde en rörelse som för att dricka på nytt, men i stället sköt han glaset ifrån sig och fortfor:

— Den detaljen har jag aldrig berättat dig. Helt enkelt emedan jag skämdes öfver mig själf. Skämdes öfver att jag kunde bära mig så vansinnigt åt. Men under den veckan tog Brite döden på sig. Ensam gick hon här, och inte en skrifven rad fick hon från mig. Då gick hon under, utan att jag märkte det. Eljest sutte jag icke så utfattig nu.

Doktorns ansikte hade mörknat under majorens berättelse, och sugande på sin cigarr, satt han tyst i sitt hörn. Vemodigare än vanligt blickade ögonen fram under hans kala panna.

— När man är förtviflad, min bror, gör man dumheter, sade han lugnande. Skulle jag förebrå mig sådant, finge jag mycket att sköta.

— Det är du, kom det från majoren, men det hjälper icke mig.

— Prat, svarade doktorn med sin obevekliga logik. Du anade ju icke din hustrus tillstånd.

Hur kan du lägga dig själf till last, att hon ingenting sagt?

— Och därmed tror du dig ha sagt vishetens ord, svarade majoren. Begriper du icke, att om jag hade haft ögonen med mig, borde jag ha förstått? Inser du icke, att just där ligger min skuld, den skuld, som aldrig kan afplanas?

— Hör nu Karl Henrik, afbröt doktorn, nu börjar du tala som en präst.

— Prästerna ha inte orätt i allt, genmälde majoren torrt. Det är en fördom som så många andra. Hur gjorde jag sedan? Månad efter månad gick jag där och såg Brite lida. Jag kunde ha hjälpt henne. Men jag gjorde det icke. Jag inbillade mig själf, att jag icke kunde, gjorde mig med vett och vilja både döf och stum. Och vet du, hvad som var det kuriösaste af alltsammans? Det var, att jag hela den vintern visste, att ofärden var öfver mig, och att jag handlade som en galning. Jag inser, att du knappast kan tro mig. Och dock var det så. Jag visste, att olyckan mognade omkring mig som en böld, hvilken är på väg att spricka inåt. Som en sömngångare gick jag och väntade på olyckan. Nåja! Du vet bäst, att jag icke fick vänta förgäfves.

Åter ville doktorn afbryta, men majoren hejdade honom.

— Haf tålamod med mig bara ett ögonblick, fortfor han. Sedan ska du få säga, så mycket du vill. Men ser du, af allt detta uppstod något inom mig, som kallas för broderhat. Du har alltid moraliserat mig på den punkten, och jag har låtit dig hållas. Men en gång skall du ändå höra på mig, och förstå hvad det hatet, som du kallar det, innebär. Det är för öfrigt intet hat. Något ondt vill jag honom ju icke och har aldrig velat. Men förstår du mig icke? Alla de falska beskyllningar, orättvisor och lögner, han lät regna ner öfver mig, de träffade mig så hårdt, att de gjorde mig dålig. De pressade fram inom mig det, som aldrig funnits där förut. De gjorde mig för en tid nästan sådan, som han påstod, att jag var. Vi hade lefvat ett långt lif samman, han och jag. Ingenting fanns, som var mig kärt och dyrt, där jag icke velat få honom att deltaga, som jag trodde mig göra det med honom. Men allt det har han smutsat ned. Han har icke lämnat mig en vrå i mitt eget lif, som jag kan se på med glädje. Så nära har jag stått honom en gång. Må vara, att det var en inbillning! Inser du icke, hur allt detta kom? Nils Göran och jag, vi hade

tvistat, ja, tvistat, som väl alla bröder göra. Men allt det hade jag glömt. Innerst trodde jag på honom som på guld. När han alltså krängde sig ut och in för mina ögon, då förlorade jag besinningen. Och därför var det, som Brite måste dö. Förstår du mig nu? Det är vanvett alltsammans. Min brors afund mot mig, hans beskyllningar, hans utfall, min sorg, mitt hat, mina handlingar, mina ord — alltsammans har varit och är vanvett. Komplett vanvett alltsammans. Men hvad hjälper det mig, att jag inser det?

Efter dessa ord lagade sig majoren med darrande hand en ny toddy. Och doktorn frågade:

— Hör nu, Karl Henrik, du har ju berättat så mycket för mig. Hvarför har du icke sagt mig detta förrän nu?

— Hm! svarade majoren eftertänksamt. Jag har behöft år för att begripa detta själf och sedan en rundlig tid för att lugna mig så pass, att jag kunde berätta det. Fakta kan man alltid berätta. Men hvad betyda fakta? Platt ingenting.

Då smålog doktorn till svar, och hans klara ögon blänkte bakom glasögonen.

— Vän och major, sade han. Under hela denna tid har du mer och mer lyckats få dig själf och ditt eget lif riktigt grundligt om bakfoten. Tillåt mig säga dig det!

— Hvad fan nu då? kom det från majoren.

— Tror du, att det lif du för, i längden kan vara dig nyttigt? Jag menar, att du stänger dig inne från alla och allt?

— Hvad gör du då? utbrast majoren hånfullt.

Ett resigneradt uttryck gled öfver doktorns ansikte.

— Jag stänger mig icke inne, svarade han. I min praktik åker jag dagligen rundt bland människor. Och jag grubblar inte.

— Det är bra för dig, kom det retligt från majoren.

Men doktorn lät sig icke störas.

— Vet du, hvem folk börjar likna dig vid? fortfor han.

— Det angår mig inte, blef svaret.

Doktorn tvekade ett ögonblick, men småleende genom tobaksmolnen svarade han dock:

— Folk kallar dig gamle excellensen nummer två.

Majoren förändrade icke ett ögonblick sitt ansiktsuttryck.

— Jaså, sade han lugnt. Gör folk det? Det förvånar mig inte alls och stör mig inte heller. Jag har längesedan upptäckt den likheten själf. Egentligen finns det ett släkttycke mellan gub-

ben och mig. Det begriper jag. Och det var kanske mera än en tillfällighet, att han satte mitt namn i sitt testamente — till förargelse på så många håll. Till något sådant skulle jag själf vara i stånd.

— Jaja, invände doktorn sarkastigt. Jag tror dig. Men det är dock en rasande skillnad mellan herrarna.

— Du menar, att jag är klok, sade majoren.

Doktorn skakade på hufvudet och smålog godmodigt.

— Klok har du aldrig varit, genmälde han. Du har bara maskerat dig en smula bättre. Men du har en son, och det hade icke han.

Därmed teg doktorn, som om han ändtligen fått sagdt, hvad han hade på hjärtat, och nu blott satt och väntade på effekten af sina ord. Tystnaden blef emellertid både lång och pinsam. Stirrande ut i det stora rummets skymning, satt majoren och strök de hvitnande polisongerna, som han plägade, då han ville dölja sitt minspel.

— Tror du, jag glömt min son? kom det till sist med eftertryck.

— Nej, svarade doktorn. Jag ville bara visa dig, att du har mera att lefva för, än du själf vet.

— Tala inte om det, bröt majoren af. Fattar du inte, att jag vet detta, och att just det är

mitt allra värsta? Då har jag sannerligen talat för döfva öron i åratal.

— Nej, det fattar jag verkligen inte.

Majoren suckade, och ett egendomligt trött leende gled öfver hans ansikte.

— Ingenting är lönlösare än att försöka förklara sig, sade han till sist. Hvar och en har sitt, att dragas med. Och hvar och en gör klokast, om han behåller sitt för sig själf.

Plötsligt bytte han om ton, och i det han såg doktorn rätt i ögonen, utbrast han:

— Hvart vill du egentligen komma med allt det här?

— Hvart jag vill komma?

— Ja, du har något på hjärtat. Heraus! Säg ifrån. Du går som katten kring het gröt. Ena stunden narrar du mig att bli sentimental, och ögonblicket därpå sticker du mig med sarkasmer. Du är en dålig diplomat, min kära doktor. Sjung ut, säger jag, för satan i helvete. Tror du, jag inte känner på mig, att det är något du gärna vill säga, men inte törs?

Hela tiden medan majoren talat, såg doktorn honom stint i ögonen, och när den andre slutat, svarade han:

— Jag har verkligen något att meddela dig. Hela kvällen har jag sökt efter ett tillfälle att

säga dig detta, utan att som man säger falla med dörren in genom huset. Du är inte lätt att handskas med, min goda bror, det vill jag säga dig rent ut. Hvad jag önskar meddela dig, är helt enkelt, att din bror ligger på dödsbädden.

Majoren sköt tillbaka sin stol och sprang häftigt upp.

— Hur vet du det? utbrast han.

— Jag fick veta det på ett sjukbesök. Därifrån for jag direkt hit. Det var därför jag kom så sent.

— Och nu vill du, att jag skall fara dit och försona mig med min broder.

Orden kommo hånfullt och knappt. Men doktorn såg, att den andre kämpade med gråten.

— Jag ville endast, att du skulle veta det, svarade han.

Majoren satte sig ned igen, och det var som till svar på sina egna tankar han uttalade de få orden:

— Jag kan icke.

Doktorn förstod detta, och i det han böjde sig fram, frågade han:

— Önskar du vara ensam?

— Behöfs inte, svarade majoren kort.

En stund senare visade sig Tilda i dörren och anmälde, att supén var serverad.

De båda herrarna följdes åt ned i matsalen, men när de hunnit utför trappan, hejdade majoren sin vän, och seende honom rätt i ögonen, sade han:

— Du är en god vän, och jag är dig tacksam. Du vågar till och med säga mig obehagligheter, och du har ingen räf bakom örat, när du gör det. Men du ska minnas det, att i gamla dagar slutade en historia, sådan vi nu vidrört, därmed, att den ene brodern drog till den andres gård och brände samma gård öfver hans hufvud. Med man och mus. Tror du, någon gjorde sådant för att tillfoga offret skada eller smärta? Nej, han gjorde så, för att ändtligen veta, att fienden var borta, och att luften var ren omkring honom själf.

I högsta upphetsning uttalade majoren dessa ord. Då han såg vännen rygga tillbaka, tilllade han:

— Sådant har jag kommit öfver för länge sedan. Men så mycket har jag erfarit, att jag tror mig förstå våra hedniska förfäder.

Med ett bistert leende öppnade majoren dörren till matsalen och bad gästen stiga in. När de satte sig till bords, anmärkte han:

— Det blir yrväder i morgon.

Vinden tjöt i skorstenspiporna, och mot rutorna började den torra snön ryka upp.

IX.

Följande morgon yrde luften af snö, och stormen skakade träden i parken. Väldiga hvita moln rullade öfver fälten, mot fönsterrutor och öfver trappor räckte drifvorna upp.

Hela förmiddagen gick majoren omkring och betraktade genom fönstret det rasande yrvädret. Först när gonggongen ljöd till tecken att middagen var färdig, befallde han, att Spets skulle göra släden färdig till långtur. Klädd i respäls och skinnmössa, med det röda skärpet lindadt kring hals och midja, kom majoren ut och tog plats i släden. Frågande betraktade honom kusken.

— Kör stora landsvägen söderut, svarade majoren.

Fram genom den yrande snön går släden. Icke ett ord växlas mellan de åkande. Komna till vägskälet nedanför kyrkan, håller kusken in

hästen. Innan han hinner göra en fråga, pekar majoren åt höger. Lydigt viker släden in på vägen, hvilken leder öfver gärdena.

Där har snön tornat upp sig till verkliga drifvor. Steg för steg klämmer sig hästen frustande och motvilligt fram genom den tunga snön. Oupphörligt måste kusken hoppa ned ifrån hundsfotten och gå till fots bredvid släden. Tigande och mörk sitter majoren inbäddad i fårskinnsfällen.

Till slut stannar släden alldeles, och den utmattade hästen ser sig tillbaka, som undrade han öfver de åkandes orimliga fordringar.

— Det går inte längre, majorn, säger kusken.

— Kör på, karl, svarar majoren. Jag måste fram.

— Hästen blir sprängd.

— Kör till nästa gästgifvargård! Byt där om häst! Och resonera icke!

Tre gånger måste majoren stanna för att byta häst. Tre långa uppehåll gjordes, uppehåll, hvilka gällde mer än lifvet för honom, som ville fram. Aldrig hade Spets sett sin herre så uppbrusande och omöjlig att lyssna till ett förnuftigt ord. Hvarken sig själf eller kusken unnade han tid att äta ett ordentligt mål mat. Fort skulle

det gå. Fram genom drifvor och köld, yrsnö och natt.

Ty natten kommer, innan majoren når sitt mål. Färden går genom skogarna, som sucka och pusta under vindens väldiga tag. Färden går fram öfver gärdena, där snömolnen rulla fram. Färden går förbi nedsnöade stugor och begrafna gärdesgårdar på en väg, där intet spår kan skönjas hvarken af slädens medar eller människofot.

Vid midnatt bedarrar vinden, och öfver de åkandes hufvuden ljusnar mörkret. Blåsten stannar af, allt som snömolnen upphöra att urladda sig öfver jorden. Bitande kallt blir det, kallt och klart, stjärnorna gnistra fram en efter en, och mot snön knarra medarna i kylan. Majoren ger ingen förklaring. Vid hvarje ny korsväg visar han blott med handen åt kusken den väg, han bör taga. Därefter sjunker han samman igen i släden. Öfver fotsacken ligger en hel liten drifva af snö.

Spets begriper, hvad resan gäller, och när släden nalkas Björknäs, är midnatten längesedan förbi. Ur mörkret skymtar skogskanten, där herrgården ligger. Genom nattens tystnad tränger dunkandet af hamrarna, och borta vid åns fall lyser himmelen röd af gnistorna från smedjan.

Majoren uppfattar allt detta, och sällsamma känslor fylla hans bröst. Framme vid de aflyftade grindarna befaller han kusken att stanna.

— Håll här, säger han, och låt mig stiga ur.

Spets ser ut, som förstode han alltsammans. Han skyldrar med piskan, men svarar icke ett ord.

— Nu kör du bort till bruket, säger majoren, och ställer in hästen hos förvaltaren. Laga, att du får en bit mat. Och vänta där, till dess att jag kommer.

Majoren har uttalat dessa ord lågt, som om han fruktat, att någon kunde höra honom borta i den mörka hufvudbyggnaden, där han för intet pris önskar bli sedd. Därefter vänder han sig om och går in genom grinden. Spöklikt tyst ligger den låga byggnaden med dess höga brutna tak framför honom. Ingen väg är skottad i drifvorna. Som om allting snöat igen, ligger gården där tom, och i de gamla träden rasslar vinden.

Majoren vet väl, hvad han ämnar göra. God tid har han haft att tänka däröfver. Fram till ena flygeln banar han sig väg genom drifvorna, trefvar sig i mörkret fram utmed husväggen och befinner sig snart på andra sidan om flygeln, där han icke kan höras eller ses från stora byggnaden. Där stiger han mödosamt

upp på stenmuren och knackar sakta på ett af fönstren.

— Kom ut, säger han lågt, och öppna dörren.

Ett skrämdt anlete skymtar mot rutan, och ut i natten höres därinifrån ljudet af dörrar, som öppnas och slås igen. Majoren går tillbaka i sina spår och stannar framför flygelns stängda dörr.

Den, som kommer och öppnar, känner han väl. Urgammal är gumman, den enda, hvilken sedan gamle brukspatronens död lefver kvar på Björknäs. Som ett gammalt inventarium sitter hon i det lilla rummet på flygeln och äter nådebröd efter mera än sextio års tjänst.

Darrande lyser gumman med en lykta ut genom dörren.

Majoren ger henne icke tid till förskräckelse eller frågor.

— Känner du igen mig, gamla Eva? säger han kort. Låt mig komma in. Det är kallt, och jag fryser.

Därmed öppnar majoren dörren till ett rum, som han känner väl.

— Gör upp eld åt mig här, säger han. Och gå sedan och lägg dig.

Gumman vill göra invändningar. Men majoren tystar henne.

— Ingen får veta, att jag kommit, säger han. Det må se ut, hur det vill. Eljest vänder jag om och går, som jag kommit.

Brasan flammar upp i den gröna kakelugnen, och majoren sätter sig ned i en stol, behållande pälsen på sig.

— Det är gästrum här nu, afbryter majoren tystnaden.

Gumman nickar emot honom. Hennes blick har något af den bekymrade talträngdhet, som gamla kvinnor få, när de veta döden gästa deras grannskap.

— Tänk, att jag skulle öfverlefva brukspatron, säger hon.

— Är han död? utbrister majoren.

Gumman skakar på hufvudet.

— Inte än, svarar hon. Men det kan ske när som helst.

Därmed går hon, och majoren sitter ensam i det mörka rummet. I kakelugnen flammar brasan upp, och ett ögonblick slår honom den tanken, hur sällsamt dock det äfventyr är, på hvilket han inlåtit sig. Snabbt som den kommit försvinner all tanke på sådant och sittande fram-

för kakelugnen för värmens skull, väntar majoren på vissheten om broderns död.

Småningom tinar kylan bort ur hans lemmar, och han befriar sig från pälsen. Då först börjar han att se sig omkring i rummet. Ingenting finns kvar därinne, af hvad han minns från fordom. Möblerna äro nya, tapeterna likaså, allting är nytt. Blott det gamla rummet står kvar ännu, som han sett det förr, med den stängda dörren, hvilken ledde till magisterns rum, och så utsikten öfver gården.

Där är mörkt nu, och majoren sitter vid samma fönster, där han och Nils Göran läste sina läxor, medan lampan brann, och han upplefde hela den sällsamma barndomstid, hvilken ännu förenade dem. Det är, som började allt, hvad han glömt och hvad han tänkt på för mycket länge sedan att lefva omkring honom, lefva nästan ett materiellt påtagligt lif, som komme honom hans egen barndom och ungdom nära på nytt. Inom honom forma sig tankarna till ord och utan att röra läpparna talar majoren i denna stund ohörbara ord. Det är brodern han talar till. Sällsamt enkla och barnsliga forma sig hans tankar. Ingenting af allt det stygga, som förbittrat de båda brödernas lif, har verkligen händt.

Allt sådant har varit en ond dröm. Det är som följdes de båda bröderna åt in i det sista.

Majoren böjer sig fram och andas på rutan för att bättre kunna se ut öfver gården. Då urskiljer han genom mörkret till vänster om trappan längst bort i fönstret närmast gafveln ett darrande ljussken. Ut öfver gården faller detta sken, bildande som en rundel af ljus öfver gårdens mörker.

Majoren vet, att detta ljus kommer från broderns sofrum, och på samma gång minns han ett annat dylikt. Han minns ljuset, hvilket år efter år brann ifrån Brites fönster och fyllde honom med skrämsel, så ofta han kom åkande hem. Han kan icke taga sina ögon därifrån. Länge blir han sittande, och det är honom, som såge han i dessa båda ljus förklaringen öfver hela sitt lif.

Timme efter timme går så förbi, och kallgrå bryter morgonen in. På gården kör snöplogen rundt och försvinner i skymningen ut genom grinden.

Då reser sig med ens majoren från den stol, på hvilken han setat, och går ut i förstugan. Där rycker han hastigt upp gamla Elsas dörr och säger kort:

— Du behöfver egentligen inte fråga. Ty

jag vet, att brukspatron nu är död. Men gå i alla fall.

Majoren var hvit som ett lakan, när han sade detta, och gumman Elsa vågade ej göra några frågor. Lutande och liten gled hon som en skugga ut öfver gården.

Majoren återtog sin plats vid fönstret. Medan han väntade, såg han, hur ljuset inne i broderns rum släcktes. Då reste han sig upp och påtog pälsen. När gumman kom tillbaka, stod han redan färdig att gå.

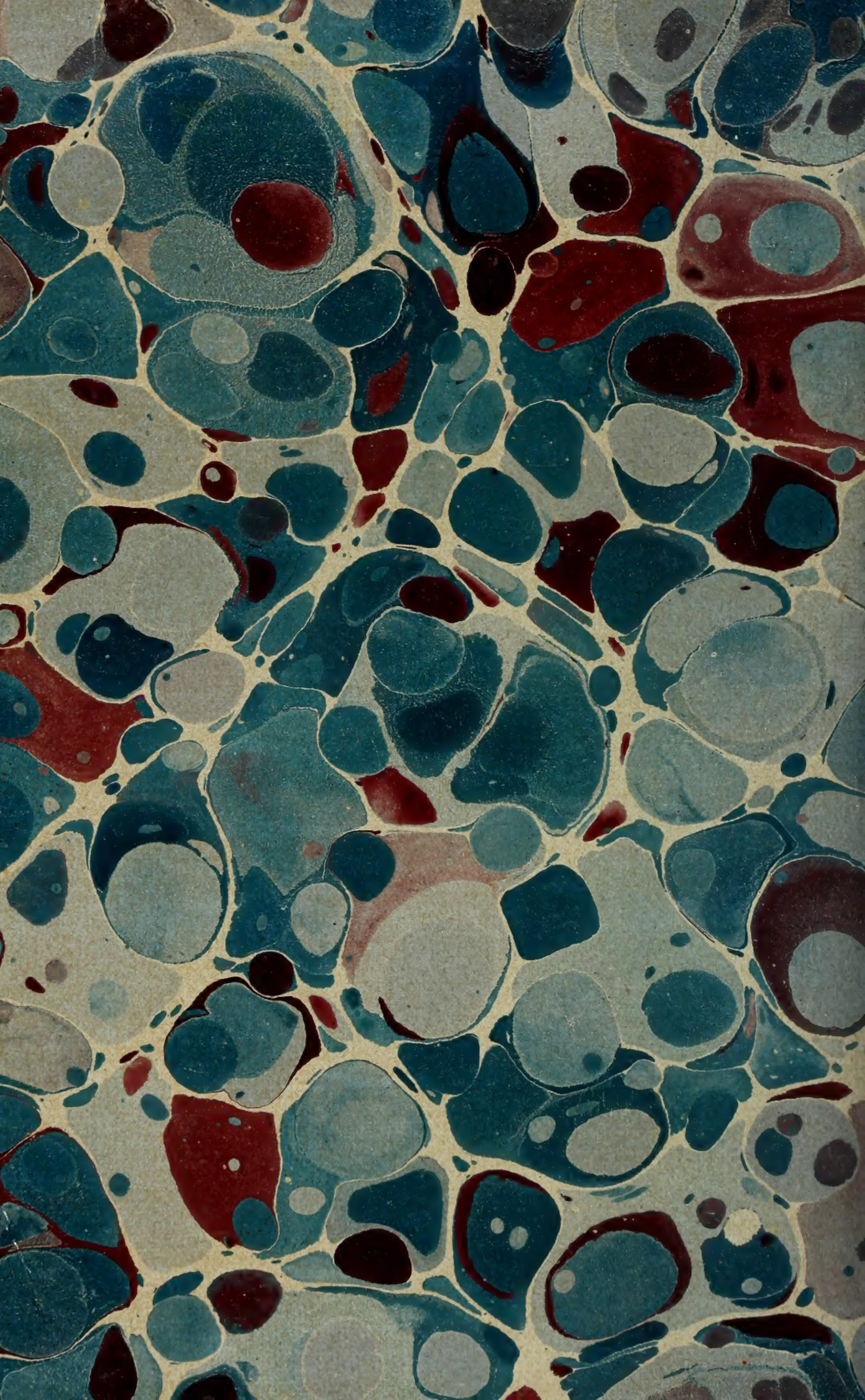
En blick på den gamlas ansikte bekräftade den aning, hvilken väckt majoren ur hans drömmar. Omhvärfd af sina minnen gick han långsamt ut ifrån broderns gård.

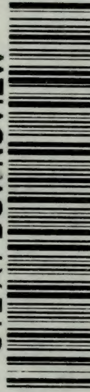
*

Så slöt sagan om bröderna Mörk. Och när majoren åkte hem, vaknade inom honom en ren mänsklig längtan att återse sonen. Hvad han hade att ångra, hade han utan ord och utan vittnen gjort upp med sig själf.

När Erling återvände till Kolsäter, var våren inne.

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 09 08 07 03 029 7